

European Archives of Social Sciences Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi

E-ISSN:3061-9572

Vol/ Cilt 2. Issue/Sayı:1, April 2025

ORIGINAL ARTICLES

- 03 **Judgments on the Role of Women in Business Life**
İş Yaşamında Kadının Rolüne Yönelik Yargılar
- 14 **A Research on Digitalization of Accounting in TRNC**
KKTC'de Muhasebenin Dijitalleşmesi Üzerine Bir Araştırma

REVIEWS ARTICLES

- 22 **A Review on the Use of Schema Therapy in Post-Traumatic Stress Disorder in Individuals Who Witnessed the Earthquake**
Deprem Anına Tanıklık Etmiş Bireylerde Görülen Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Şema Terapinin Kullanılması Üzerine Bir Derleme
- 28 **A Review on the Effects of Sexual Myths on Sexual Dysfunctions**
Cinsel Mitlerin Cinsel İşlev Bozukluklarındaki Etkileri Üzerine Bir Derleme
- 36 **A Review on the Impact of Social Media Use on the Development of Social Bonds and Access to Information in Elderly Individuals**
Yaşlı Bireylerde Sosyal Medya Kullanımının Sosyal Bağların Geliştirilmesine ve Bilgi Erişimine Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Derleme

CASE REPORT

- 41 **Treatment of Body Dysmorphic Disorder With Cognitive Behavioral Therapy: A Case Report**
Vücut Dismorfik Bozukluğunun Bilişsel Davranışçı Terapi ile Sağaltımı: Olgu Sunumu
- 47 **Cognitive Behavioral Therapy in Social Anxiety Disorder: A Case Presentation**
Sosyal Kaygı Bozukluğunda Bilişsel Davranışçı Terapi: Bir Vaka Sunumu

Cyprus Mental Health
Institute

Bağımlılık Tedavisinde ***YENİ UMUT***

Pembe Köşk Psikiyatri Hastanesi

Değirmen Sokak, No: 7 Karşıyaka / Girne / KKTC

Tel: (+90)548 883 83 07 - E-mail: info@pembekoskhastanesi.com - www.pembekoskhastanesi.com

European Archives of Social Sciences

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi

Vol.2, Issue 1, Nisan 2025 / Cilt.2, Sayı:1, Nisan 2025

TRIANNUALLY / DÖRT AYDA BİR YAYIMLANIR

EDITORIAL IN CHIEF / YAYIN YÖNETMENİ

Yrd. Doç. Dr. Ayhan Çakıcı

DEPUTY EDITORS / YAYIN YÖNETMENİ YARDIMCILARI

Prof. Dr. Kültegin Ögel

Prof. Dr. Mehmet Çakıcı

Doç. Dr. Hüda Hüdaverdi

EDITORIAL ADVISORY BOARD / YAYIN DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ebru Tansel Nicosia / Cyprus
Prof. Dr. Orhan Doğan, İstanbul / Turkey
Prof. Dr. Vlada Pishchic, Rostov / Rusya
Prof. Dr. Antonio Prunas, Milan / Italy
Prof. Dr. Fatmagül Cırhinlioğlu, Nicosia / Cyprus
Prof. Dr. Figen Karadağ, İstanbul / Turkey
Prof. Dr. Lut Tamam, Adana / Turkey
Prof. Dr. Özlem Kararırmak, İstanbul / Turkey
Prof. Dr. Alim Kaya, Famagusta / Cyprus
Prof. Dr. Münevver Yalçinkaya, Nicosia / Cyprus
Prof. Dr. Oğuz Polat, İstanbul / Turkey
Assoc.Prof. Dr. Rabia Bilici, İstanbul / Turkey
Assoc.Prof. Dr. İbrahim Taymur, Bursa / Turkey
Assoc.Prof.Dr. İrem Erdem Atak, İstanbul / Turkey
Assoc.Prof.Dr. Elif Mutlu, İstanbul / Turkey
Assoc.Prof.Dr. Ülgen H. Okyayuz, Nicosia / Cyprus
Assoc.Prof.Dr. Aylin Özbek, İzmir / Turkey
Assoc.Prof.Dr.Tayfun Doğan, İstanbul / Turkey
Assoc.Prof.Dr. Bahar Baştuğ, Ankara / Turkey
Assoc.Prof.Dr. Sibel Dinçyürek, Famagusta / Cyprus
Assoc.Prof.Dr. İpek Sönmez, Nicosia / Cyprus
Assoc.Prof.Dr. Utku Beyazıt, Antalya / Turkey
Assoc.Prof.Dr. Sultan Okumuşoğlu, Lefke / Cyprus

Asst.Prof.Dr.Besedova Petra, Hradec Kralove/Czech Republic
Asst.Prof.Dr. Kuzeymen Balıkcı, Nicosia / Cyprus
Asst.Prof.Dr. Deniz Ergün, Nicosia / Cyprus
Asst.Prof.Dr. Ezgi Ulu, Nicosia / Cyprus
Asst.Prof.Dr .Meryem Karaaziz, Nicosia / Cyprus
Asst.Prof.Dr.Fusun Gökkaya, Nicosia / Cyprus
Asst.Prof.Dr Aslı Niyazi, Kalkanlı / Cyprus
Asst.Prof.Dr .Hande Çelikay Söyler, İzmir / Turkey
Asst.Prof.Dr .Asuman Bolkan, Kyrenia / Cyprus
Asst.Prof.Dr .Ayhan Çakıcı Eş, Nicosia / Cyprus
Asst.Prof.Dr .Zafer Bekiroğulları, Londra / İngiltere
Asst.Prof.Dr .Başak Bağlama, Nicosia / Cyprus
Asst.Prof.Dr .Linda Fraim, Kyrenia / Cyprus
Asst.Prof.Dr .Çiğdem Dürüst, Kyrenia / Cyprus
Asst.Prof.Dr .Ömer Gökel, Nicosia / Cyprus
Asst.Prof.Dr .Güley Bilgi Abatay, Kyrenia / Cyprus
Asst.Prof.Dr. Şenel Çıtak, Ordu / Turkey
Asst.Prof.Dr. Pınar Dursun, Afyon / Turkey
Dr. Bingül Subaşı, Nicosia / Cyprus
Dr. Damla Alkan, Nicosia / Cyprus
Dr. Gloria Manyeruke, Harare / Zimbabwe
Dr. Fatoş Özeylem, Mağusa / Cyprus
Dr. Nurlaila Effendy, Mandala / Indonesia

Dil Editörü / Language Editor: MSc.Şimay Erdemirci

Dış İlişkiler Editörü / Foreign Relations Editor: MSc. Atakan Taşkıran

İstatistik Editörü / Statistics Editor: BSc. Mehmetali Kocabaşoğlu

Web Editörü / Web Editor: MSc.Nur Şeyda Peker

Owner / Sahibi: Ebru Çakıcı

Broadcast Manager / Sorumlu Yazı İşleri Md.: Atakan Taşkıran

Press / Baskı : Kıbrıs Haberatör Basın Yayın

Number: +90 542 855 33 93

E-mail: ktpdergisi@gmail.com

Web Page /Web Sitesi: http://www.ktpdergisi.com/

© European Archives of Social Sciences published by Cyprus Mental Health Institute

European Archives of Social Sciences licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

EDITORIAL / EDITÖRDEN

Editorial Ayhan Çakıcı	2
------------------------------	---

ORIGINAL ARTICLES / ARAŞTIRMALAR

Judgments on the Role of Women in Business Life <i>İş Yaşamında Kadının Rolüne Yönelik Yargılar</i> Emine Aksoy, Azmiye Yinal	3
A Research on Digitalization of Accounting in TRNC <i>KKTC'de Muhasebenin Dijitalleşmesi Üzerine Bir Araştırma</i> Ahmet Yurteri, Erdem Öncü, Burak Demir	14

REVIEWS ARTICLES / DERLEMELER

A Review on the Use of Schema Therapy in Post-Traumatic Stress Disorder in Individuals Who Witnessed the Earthquake <i>Deprem Anına Tanıklık Etmiş Bireylerde Görülen Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Şema Terapinin Kullanılması Üzerine Bir Derleme</i> Gamze Kesgin, Meryem Karaaziz	22
A Review on the Effects of Sexual Myths on Sexual Dysfunctions <i>Cinsel Mitlerin Cinsel İşlev Bozukluklarındaki Etkileri Üzerine Bir Derleme</i> Esra Katırcıoğlu	28
A Review on the Impact of Social Media Use on the Development of Social Bonds and Access to Information in Elderly Individuals <i>Yaşlı Bireylerde Sosyal Medya Kullanımının Sosyal Bağların Geliştirilmesine ve Bilgi Erişimine Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Derleme</i> Atakan Taşkiran.....	36

CASE REPORT / OLGU SUNUMU

Treatment of Body Dysmorphic Disorder With Cognitive Behavioral Therapy: A Case Report <i>Vücut Dismorfik Bozukluğunun Bilişsel Davranışçı Terapi ile Sağaltımı: Olgu Sunumu</i> Nur Ela Aşar, Meryem Karaaziz.....	41
Cognitive Behavioral Therapy in Social Anxiety Disorder: A Case Presentation <i>Sosyal Kaygı Bozukluğunda Bilişsel Davranışçı Terapi: Bir Vaka Sunumu</i> Emin Doğukan Çelikel, Meryem Karaaziz	47

INSTRUCTION FOR AUTHORS/ YAZARLARA BİLGİLER.....	53
--	----

EDITORIAL / EDITÖRDEN

Ayhan Çakıcı

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivi

Değerli Okuyucular,

2025 yılının ilk sayısını sizlerle paylaşmanın gururunu ve heyecanını yaşıyoruz. Psikoloji, sosyoloji, ekonomi ve sosyal bilimlerin diğer alanlarında hazırlanan akademik çalışmalara ev sahipliği yapan Avrupa Sosyal Bilimler Arşivi, bilimsel üretimi teşvik eden, hakemli ve düzenli yayımlanan bir platform olarak büyümesini sürdürmektedir.

Bu sayımızda da sosyal bilimlerin farklı alanlarına katkı sunan, güncel ve özgün araştırmalara yer veriyoruz. Makalelerimiz yalnızca akademik birikime katkı sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda farklı disiplinler arasında bilgi akışını destekleyen yapısıyla da dikkat çekiyor.

Özellikle Türkiye ve Kıbrıs'tan araştırmacıların katkılarıyla hazırlanan bu sayımızda, sosyal bilimler alanında yürütülen nitelikli çalışmaların görünürlüğünü artırmayı ve araştırmacılar arasında etkileşim alanı yaratmayı hedefliyoruz. Türkçe ve İngilizce makalelerle, hem yerel hem de bölgesel düzeyde daha geniş bir akademik kitleye ulaşmanın memnuniyetini yaşıyoruz.

Bu süreçte emeği geçen editöryal kurulumuzdaki tüm ekip arkadaşlarıma, kıymetli hakemlerimize ve çalışmalarını bizlerle paylaşan tüm akademisyenlere gönülden teşekkür ederim. Avrupa Sosyal Bilimler Arşivi'nin bu sayısının bilimsel tartışmalara zemin hazırlamasını ve sosyal bilimler alanına yeni katkılar sunmasını temenni ederim.

Dear Readers,

We are delighted and proud to share with you the first issue of 2025. As a peer-reviewed and regularly published platform hosting academic studies in psychology, sociology, economics, and various other fields of the social sciences, the *European Social Sciences Archive* continues to grow steadily in its contribution to scholarly production.

In this issue, we present original and up-to-date research that contributes to different areas of the social sciences. The articles featured not only enrich academic knowledge but also foster interdisciplinary dialogue, reinforcing our commitment to supporting the flow of information across various fields.

Prepared with valuable contributions from researchers based in Turkey and Cyprus, this issue aims to increase the visibility of high-quality academic work and provide a space for scholarly interaction. By publishing articles in both Turkish and English, we continue our efforts to reach a broader academic audience both locally and regionally.

I would like to sincerely thank our editorial team, our esteemed reviewers, and all the academics who contributed their work to this issue. We hope that this edition of the *European Social Sciences Archive* will offer valuable insights and stimulate new discussions in the field of social sciences.

¹Assis. Prof., Department of Psychological Counselling and Guidance, University of Kyrenia, Kyrenia-Cyprus,. Orcid İd: <https://orcid.org/0000-0002-5882-4892>

Address of correspondence/Yazışma adresi: Department of Psychological Counselling and Guidance, University of Kyrenia, Kyrenia-Cyprus. **E-mail:** editör@eassjournal.com

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / European Archives of Social Sciences (www.eassjournal.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

RESEARCH ARTICLE / MAKALE YAZISI

Judgments on the Role of Women in Business Life

İş Yaşamında Kadının Rolüne Yönelik Yargılar

Emine Aksoy¹, Azmiye Yinal²

Abstract:

This research aims to determine the judgments about the role of women in business life according to demographic variables. This quantitative research was conducted using a correlational survey model and represents a population that includes individuals working in the private and public sectors in the TRNC. The research is based on a sample of 360 people determined by the quota sampling method. The questionnaire was used as a data collection tool and the questionnaire consists of two parts. While the first part was used to determine demographic variables, the questions in the second part were compiled from Sarioğlu, (2012) thesis. According to the main findings of the study, certain scores were obtained in the scales reflecting the participants' general perception of women and the standard deviation values in these scales showed that the judgments of the participants were variable. No significant difference was found in the analyses based on gender, marital status and age, but significant differences were found based on educational level, especially in the sub-dimension "Judgments on the Role of Women" and in the overall scale. It was observed that participants with a bachelor's degree had different judgments from participants with high school education. In this context, it may be recommended to develop policies and practices that focus on training programs and long-term work experience, gender equality and awareness-raising activities on gender perceptions and gender equality to reduce negative stereotypes about women's place in business life.

Keywords: Gender, Gender roles, Women. Work life.

¹MSc., University of Mediterranean Karpasia, Institute of Social Sciences, Faculty of Business Administration, e-mail: emineaksoy8282@gmail.com, ORCID ID: 0009-0006-2703-1466

²Assoc. Prof. Dr., University of Mediterranean Karpasia, Institute of Social Sciences, Faculty of Business Administration, E-mail: azmiye.yinal@akun.edu.tr, ORCID ID: 0009-0004-7936-847X

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Emine Aksoy, University of Mediterranean Karpasia, Şehit Ecvet Yusuf Cad. No:6 Kızılay, TRN Cyprus, e-mail: emineaksoy8282@gmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 27.06.2024, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 07.04.2025, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 08.04.2025, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 28.04.2025

Citing/Referans Gösterimi: Aksoy, E. & Yinal, A. (2025). Judgments on the Role of Women in Business Life, *European Archives of Social Sciences*, 2(1), 3-13.

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / European Archives of Social Sciences (www.eassjournal.com). This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license, which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu araştırmanın amacı, iş yaşamında kadının rolüne ilişkin yargıların demografik değişkenlere göre belirlenmesidir. Nicel bir araştırma olan bu çalışma, ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiş ve KKTC’de özel ve kamu sektörlerinde çalışan bireyleri kapsayan bir evreni temsil etmektedir. Araştırmanın örnekleme, kota örnekleme yöntemiyle belirlenen 360 kişiden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmış olup, anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik değişkenleri belirlemeye yönelik sorular yer alırken, ikinci bölümdeki sorular Sarıoğlu’nun (2012) tezinden derlenmiştir. Çalışmanın temel bulgularına göre, katılımcıların kadınlara yönelik genel algılarını yansıtan ölçeklerde belirli puanlar elde edilmiş ve bu ölçeklerdeki standart sapma değerleri, katılımcıların yargılarının değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Cinsiyet, medeni durum ve yaşa göre yapılan analizlerde anlamlı bir fark bulunmazken, özellikle “Kadının Rolüne Yönelik Yargılar” alt boyutunda ve genel ölçek düzeyinde eğitim durumuna göre anlamlı farklar bulunmuştur. Lisans mezunu katılımcıların, lise mezunlarına göre farklı yargılara sahip oldukları gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarına dayanarak, kadınların iş yaşamındaki yerine yönelik olumsuz yargıları azaltmak amacıyla eğitim programları, uzun vadeli iş deneyimi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve farkındalık çalışmaları odaklı politikalar ve uygulamaların geliştirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, Cinsiyet rolleri, Kadınlar, İş hayatı.

Introduction

The role of women in business life is an issue that has undergone significant changes from the past to the present and is gradually evolving. While traditionally, women in the business world were generally employed in a limited number of sectors or certain positions, today the impact of women in business life has become more diverse and significant. Women are now rising to leadership roles in various sectors, achieving success in entrepreneurship and increasing diversity in the business world. Many factors have been effective in this change in the role of women in business life. Factors such as increased awareness of gender equality, expansion of educational opportunities and support programs focusing on women's professional development have contributed to women's greater participation in business life. Additionally, companies' embrace of diversity and inclusion has provided more opportunities for female leaders, and women's talents have begun to be evaluated more broadly in the business world (Gönüldaş and Gümüşkaya, 2022).

Difficulties in women's business life continue in some regions or sectors. Problems such as gender-based discrimination, unequal pay practices and difficulties in career promotion processes are among the factors that hinder the advancement of women in the business world. Therefore, it is important to strengthen policies and practices that focus on gender equality in society at large and in the business world. While the role of women in business life is becoming increasingly diverse, the struggle for gender equality in this field continues. Raising greater awareness in society at large and in the business world is an important step in eliminating gender-based discrimination and inequalities. Women's talents and leadership potential can contribute to the creation of a fairer and sustainable business life by increasing the diversity of the business world (Dvivedi, Kaur, Dwivedi and Mishra, 2022).

Women's increased participation in business life has been achieved due to their rights supported by national and international legal regulations and the influence of the modernization process. However, despite this increase, women continue to face many difficulties in working life. Problems such as the limitation of certain professions suitable for women, exposure to gender discrimination in recruitment, greater emphasis on gender in promotion

processes, and wage inequalities are just some of the main difficulties faced by women. Certain professions are seen as suitable for women, and gender-based stereotypes continue to persist and limit women's access to a wide range of careers. Explicit reference to gender in recruitment processes may lead to evaluations of candidates based on their gender rather than their abilities and experience. This could prevent women from gaining the positions they potentially deserve. Considering women's gender rather than their achievements and abilities in promotion processes may limit women's chances of promotion. Problems regarding remuneration are also one of the important problems faced by women; Women doing the same job can generally receive lower wages than their male counterparts (Bozkurt, 2017).

These situations show that gender equality has not yet been fully achieved and the discrimination women face in working life continues. Therefore, it is important to raise awareness about gender equality, challenge gender stereotypes, and make efforts to eliminate gender-based discrimination. This effort can contribute to the creation of a fair and equitable working environment. The basis of the study is the conceptual framework of people's behavioral levels and role realization. This foundation focuses on sex and gender distinctions, includes theories on gender role behavior, and aims to analyze how stereotypes underlying gender discrimination in working life are formed. In the study, women's experiences of gender discrimination in working life are discussed from a broad perspective. In this context, issues such as training, recruitment, remuneration, mobbing, inability to benefit from informal relationships, lack of mentors, work-family conflict, and family-work conflict have been examined in detail. This discrimination affects not only individuals but also many processes of organizations (Ardasheva, Carboneau, Roo and Wang, 2018).

Another focus of the study is to question the relationship of gender discrimination with issues such as motivation, job satisfaction, organizational commitment, organizational justice and trust in the organization. In this context, it is emphasized that gender discrimination is an important factor not only at the individual level but also in terms of organizational performance and effectiveness. The second part of the study focuses on inequality in

promotion, which is an important consequence of gender discrimination in working life. It has been defined as an invisible but harsh obstacle that women face in rising to senior positions in organizations, and the causes of this syndrome have been discussed. This analysis makes an important contribution to explaining one of the important dimensions of gender discrimination in business life (Arat and Minister, 2011).

Purpose and Importance of the Research

In today's world, where social and economic dynamics are evolving, the issue of gender equality in business life is becoming increasingly important. In this context, the aim of studies on the role of women in business life is to understand the current situation in this field, identify problems and offer solutions. The main purpose of this study is to contribute to social and economic development within the framework of gender equality by considering the current judgments about the role of women in business life from an objective perspective. Gender norms, prejudices and stereotypes can limit women's advancement in the business world. This study is designed as a step to understand and eliminate these barriers.

The presence of women in business life is not only a matter of justice, but also a prerequisite for increasing diversity in workplaces, encouraging creativity and sustainable success. This study aims to reveal the obstacles that prevent women from rising to leadership roles in the business world and the measures that can be taken to eliminate these obstacles. In addition, such studies on the role of women in business life are important in terms of raising awareness among policymakers, business leaders and the general society. Raising awareness of gender equality can lead to positive changes not only in business but also in other areas of society.

As a result, this study is carried out to understand the judgments regarding the role of women in business life, to identify current problems and to offer fair and sustainable solutions for gender equality. Gender equality is critical to the overall well-being of society and the sustainable success of business, so research and efforts in this regard play a vital role.

Hypotheses

The hypotheses of this research are as follows:

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to gender.

H1: Judgments about the role of women in business life differ according to gender.

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to marital status.

H2: Judgments about the role of women in business life differ according to marital status.

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to age.

H3: Judgments about the role of women in business life vary according to age.

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to educational level.

H4: Judgments about the role of women in business life vary according to educational status.

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to working period.

H5: Judgments about the role of women in business life vary according to the working period.

Research participants gave their answers to the scale questions sincerely.

Gender is a concept that expresses socially and culturally determined gender roles, norms, expectations and behavioral patterns, beyond biological sex (male and female) (Warskan, 2019). Gender Roles are defined as the expected behaviors, responsibilities, rights and duties that a society attributes to a certain gender in a certain period (Göktaş, 2020).

Gender concept world on you individuals classifies and make sense of for a set of classifications with have been defined. These classifications are and masculine aspects stated gender differences, age, status, socioeconomic status and socio-cultural factors, according to which, people with evident differences emerge to come out from where (Akkaş, 2019). When the historical aspect is examined, in all societies, social gender roles were assigned to males and women were appointed and individuals generally adopt this role unconsciously, and other social systems under the influence learn adopted.

In this context, biological and social to be about two types your gender your existence, to mention it is possible. Biological gender, individual physical and biological properties based on designated one concept, while social gender whereas cultural, social and economic factors under the influence taking shape one is a concept. Social gender roles, usually cultural norms and associated with expectations and the individual society in their role and their behavior (Warskan, 2019).

Today, gender concepts and roles are increasingly more is being questioned. Social gender equality and gender identity on the subjects' awareness as traditional gender norms square reader, A lot of movements have come out. This means that individuals' own gender identities are freely expressed to them and socially by gender relating to stereotypes, questioned path is opened.

Gender concepts and roles are complicated and dynamic one as the structure has. Biological and social gender between relationships, individuals what they experience in society norms and with their expectations is taking shape. However, gender Only biological not the same in time and social One phenomenon is and his on the subject your awareness increases together with sex, relating to traditional classifications, square new perspectives emerge comes out (Wrestler, 2016)

Gender refers to all the characteristics of living beings that are male or female in biological, physiological and genetic terms. This definition refers to individuals' innate sexual identities. Gender involves a specific identification as male or female, usually assigned to individuals at the time of birth. This identity definition is based on society's gender norms and expects the individual to behave according to these norms throughout their life.

The biological basis of gender begins in the womb and is expressed during the birth process. Biological differences allow male and female individuals to be distinguished from each other. These differences include not only physical characteristics, but also various duties and responsibilities attributed to individuals in line with society's expectations. These duties are often referred to as traditional gender roles and involve behaviors that are

expected to conform to a particular normative order of society. In this context, it can be said that gender causes individuals to create different lifestyles throughout their lives. Society's gender norms tell individuals what roles they should assume and how they should behave. For example, while men are generally expected to take on strong leadership roles, women may be assigned more emotional and caring roles. Today, many movements and movements of thought have emerged that challenge gender norms. Gender equality advocates emphasize that gender roles should be flexible and individuals should be offered a wider range of behaviors. In this context, the concept of gender should be considered not only as a biological but also as a social phenomenon and should be evaluated with a perspective that embraces diversity (Göktaş, 2020).

Gender discrimination in working life refers to the unfair treatment and inequality of opportunities that individuals are exposed to based on their gender in business life. This type of discrimination often includes situations where women are paid less than men, are not promoted, or are not hired. Gender discrimination can arise from traditional social norms, gender stereotypes, and prejudices. Gender discrimination encountered in career development may cause women to encounter obstacles in their promotion to leadership positions. Additionally, biases regarding gender roles in certain industries or professions may restrict women's access to certain fields. Doubt about women's success in business life and stereotypical perceptions towards them may contribute to the continuation of gender discrimination (Dimopoulou, 2016).

Adopting fair policies in workplaces and implementing training and awareness programs play an important role in the fight against gender inequality. Emphasizing the fact that women and men have the same abilities and potential is one of the first steps towards reducing gender discrimination.

Additionally, encouraging diversity in the business world and creating transparent policies on gender equality can contribute to the solution of this problem. In this way, it may be possible to reduce gender discrimination in the business world and create a fairer working environment. Efforts on gender equality must be supported not only within the institution but also throughout society.

Awareness-raising campaigns and educational programs against gender norms can help raise broad awareness of gender equality. In this way, negative perceptions and prejudices about gender roles in society in general can be reduced. Employers, managers and employees need to work together to combat gender discrimination.

Effective implementation of gender equality policies and training of employees on this issue can contribute to ensuring a fair environment in the workplace. At the same time, initiatives such as mentoring and support programs to increase women's access to opportunities to advance into leadership positions may also be effective.

Fighting gender discrimination requires an effort not only from the business world but also from society in general. Gender equality is essential for a more fair, sustainable, and inclusive business world. Therefore, everyone needs to be aware of gender equality, support social change and work together to achieve this goal (Yazıcıoğlu, 2009).

Method

Research Method

The research is quantitative. Quantitative research is a type of research in which numerical data is collected, analyzed and interpreted. In this type of research, researchers generally use numerical data collection tools and evaluate the results with statistical methods (Çaparlar and Dönmez, 2016). In this context, the relational scanning model was used in the study. The relational screening model focuses on understanding these relationships and extracting meaningful information by examining the relationships between variables in data sets (Toytok and Gezen, 2018). The ethical approval for this research was provided by the Akdeniz Karpaz University ethical committee. The date for approval is 08/04/2025, and the approval number is AKUN-ETK-7/25.

Population and Sample

The population of the study consists of employees in the private and public sectors in the TRNC. The quota sampling method is a sampling strategy used to ensure the representation of subgroups with certain characteristics in a research. This method is used to provide a proportional representation of individuals with certain characteristics within the population (Yağar and Dökme, 2018). In this context, the sample of the study consists of 360 people.

Data Collection Tools

A survey was used as the data collection method in the research. The survey consists of 2 separate parts. The first part is for determining demographic variables. Second part: The questions in the second part, which measure judgments about the role of women in business life, were compiled from Tülin Öztürk's thesis and prepared by Sarıoğlu (2012). In the second part, which included questions to measure judgments about the role of women in business life, a 5-point Likert scale was used. For the first, third, fourth, seventh, ninth, tenth, eleventh, fifteenth, seventeenth and twentieth questions, I strongly disagree; disagree 2; I'm undecided 3; I agree 4; I completely agree. It means 5. In the second part, the other questions measuring judgments towards women are in the opposite direction, 5 of which I strongly disagree with; disagree 4; I'm undecided 3; I agree 2; I completely agree. It means 1. Judgments about the role of women is a reliability coefficient that shows how compatible the items in the subscale are with each other. The value of 0.742 indicates that the items in this subscale show a moderate level of consistency with each other. Judgments about women indicate that the items in the subscale show higher consistency with each other. A value of 0.831 indicates higher internal consistency between items. It is the general reliability coefficient covering the entire scale. The value of 0.778 indicates that the items in the overall scale show a moderate level of consistency with each other.

Analysis of Data

In the study, the data were analyzed with the SPSS 28.00 program. Additionally, t-test, ANOVA and ANOVA Tukey test were performed. The t-test is used to determine the difference in means between two groups. ANOVA (Analysis of Variance) evaluates mean differences between two or more groups. ANOVA Tukey test is used to determine whether different groups are statistically different from each other, based on ANOVA results.

Findings

Demographic variables of the participants are given in Table 1.

Demographic features**Table 1.** Demographic Information

		N	%
Gender	Woman	190	52.8
	Male	170	47.2
Marital status	Married	212	58.9
	Single	148	41.1
Age	18 - 23 years old	57	15.8
	24 - 29 years old	56	15.6
	30 - 35 years old	52	14.4
	36 - 41 years old	49	13.6
	42 - 47 years old	61	16.9
	48-53 years old	36	10.0
	54-59 years old	28	7.8
	60 and above	21	5.8
Educational background	Primary education	69	19.2
	High school	102	28.3
	associate degree	34	9.4
	Licence	92	25.6
	postgraduate	63	17.5
Operation time	less than 1 year	29	8.1
	1-3 years	59	16.4
	4-6 years	58	16.1
	7-9 years	34	9.4
	10-15 years	48	13.3
	15 years and above	132	36.7
Total		360	100.0

When the gender distribution of the participants is examined, 52.8% of the participants are women and 47.2% are men. In terms of marital status, the majority consists of married participants, with 58.9%, while the rate of single participants is 41.1%. Looking at the distribution by age groups, the largest group consists of participants between the ages of 42-47, with 16.9%. When the education level

is examined, individuals with postgraduate education stand out among the participants with 17.5%. When evaluated in terms of working time, 36.7% of the participants have been working for 15 years or more. On the other hand, the participants with the lowest working hours are those who have been working for less than 1 year, at 8.1%.

Table 2. Means of the Judgment Scale on the Role of Women

	Min.	Max.	Cover.	Ss
Judgments Concerning the Role of Women	17.00	45.00	34.1778	5.42526
Judgments Against Women	13.00	54.00	37.0889	8.20747
General	47.00	97.00	71.2556	10.07251

According to these data, when the measurements made on the "Judgment Scale on the Role of Women" are examined, the averages of the participants' judgments about the role of women are as follows: The minimum score is 17.00, the maximum score is 45.00 and the average score is 34.1778. The standard deviation value in this scale was calculated as 5.42526. Likewise, on the "Judgments Towards Women" scale, the minimum score is 13.00, the maximum score is 54.00, and the average score is 37.0889. The standard deviation value in this scale was determined as 8.20747. In general, the minimum score

in the total scale reflecting the participants' general perception of women is 47.00, the maximum score is 97.00 and the average score is 71.2556. The standard deviation value on this scale is 10.07251.

Examining Judgments Regarding the Role of Women in Business Life According to Demographic Variables

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to gender.

H1: Judgments about the role of women in business life differ according to gender.

Table 3. Examination of Judgments Regarding the Role of Women in Business Life by Gender

		N	Cover.	Ss	f	p
Judgments Concerning the Role of Women	Woman	190	35.4158	5.28157	0.009	0.926
	Male	170	32.7941	5.26111		
Judgments Against Women	Woman	190	40.0526	7.33675	0.163	0.687
	Male	170	33.7765	7.87307		
General	Woman	190	75.3211	9.36147	2,458	0.118
	Male	170	66.7118	8.84076		

$p > 0.05$

As a result of the analysis, there is no significant difference based on gender in the scale sub-dimensions and the overall scale ($p > 0.05$). These results indicate that judgments about women in business life do not differ depending on gender.

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to marital status.

H2: Judgments about the role of women in business life differ according to marital status.

Table 4. Examination of Judgments Regarding the Role of Women in Business Life by Marital Status

		N	Cover.	Ss	f	p
Judgments Concerning the Role of Women	Married	212	34.1604	5.34078	0.203	0.652
	Single	148	34,2027	5.56221		
Judgments Against Women	Married	212	36.7877	8.25180	0.014	0.906
	Single	148	37.5203	8.15202		
General	Married	212	70.9057	9.64982	1,503	0.221
	Single	148	71.7568	10.66217		

* $p > 0.05$

As a result of the analysis, there is no significant difference in the scale sub-dimensions and the overall scale based on marital status ($p>0.05$). These results show that judgments about women in business life do not differ depending on marital status.

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to age.

H3: Judgments about the role of women in business life vary according to age.

Table 5. Examination of Judgments Regarding the Role of Women in Business Life by Age

		N	Cover.	ss	f	p
Judgments Concerning the Role of Women	18 - 23 years old	57	33.2982	5.53226	2,026	0.051
	24 - 29 years old	56	35.4107	4.70117		
	30 - 35 years old	52	35.7885	4.84398		
	36 - 41 years old	49	33.6327	6.13628		
	42 - 47 years old	61	33.4590	5.36213		
	48-53 years old	36	34.2500	5.06176		
	54-59 years old	28	34.5357	5.72507		
	60 and above	21	32.0476	5.98729		
Judgments Against Women	18 - 23 years old	57	38.0877	6.91861	0.748	0.631
	24 - 29 years old	56	36.9286	8.13937		
	30 - 35 years old	52	38.5000	10.14503		
	36 - 41 years old	49	37.3265	7.95662		
	42 - 47 years old	61	36.6066	7.81084		
	48-53 years old	36	36.6667	8.54568		
	54-59 years old	28	34.8929	7.41540		
	60 and above	21	35.8095	8.70413		
General	18 - 23 years old	57	71.7018	10.42998	1,342	0.229
	24 - 29 years old	56	72.3393	9.99141		
	30 - 35 years old	52	74.1154	11.54812		
	36 - 41 years old	49	70.9592	9.23074		
	42 - 47 years old	61	70.0656	8.50268		
	48-53 years old	36	70.5556	11.10327		
	54-59 years old	28	69.4286	7.83831		
	60 and above	21	67.8571	11.59865		

* $p > 0.05$

As a result of the analysis, there is no significant difference based on age in the scale sub-dimensions and the overall scale ($p>0.05$). These results show that judgments about women in business life do not differ depending on age.

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to educational level.

H4: Judgments about the role of women in business life vary according to educational status.

Table 6. Examination of Judgments Regarding the Role of Women in Business Life by Educational Status

		N	Cover.	ss	f	p
Judgments Concerning the Role of Women	Primary education	69	35.1449	5.10558	2,512	0.042 Undergraduate >High School
	High school	102	33.0882	5.69888		
	Associate degree	34	35.8529	4.63931		
	Licence	92	34.2935	5.55203		
	postgraduate	63	33.8095	5.24822		
Judgments Against Women	Primary education	69	32.3043	7.99688	17,058	0.000 Undergraduate >High School Master's Degree >High School
	High school	102	35.1667	7.69349		
	Associate degree	34	37.5294	7.03771		
	Licence	92	39.3370	7.56405		
	postgraduate	63	41.9206	7.08998		
General	Primary education	69	67.4493	9.51861	10,639	0.000 Associate Degree >Primary Education Undergraduate > Primary Education Degree > Primary Education
	High school	102	68.1667	9.04125		
	Associate degree	34	73.0294	8.20748		
	Licence	92	73.9565	10.43232		
	Postgraduate	63	75.5238	9.82074		

$p < 0.05$

As a result of the analysis, it was seen that there was a significant difference both in the overall scale and between its sub-dimensions and education ($p < 0.05$). It was observed that participants with undergraduate education showed a significant difference in the Judgments Concerning the Role of Women subscale compared to participants with high school education ($p < 0.05$). This shows that the judgments of individuals with undergraduate education regarding the role of women are different from those with high school education. In the Judgments Towards Women subscale, participants with undergraduate and graduate education had higher scores than those with high school education ($p < 0.05$). These results show that education level may affect perceptions

towards women. It is conceivable that individuals with higher levels of education may have a more conscious or developed perspective in their judgments towards women. It was observed that associate, bachelor's and master's degree graduates received higher scores than primary school graduates in the total scale ($p < 0.05$). This shows that the education level of the participants has an impact on their general perception of women.

H0: Judgments about the role of women in business life do not differ according to working period.

H5: Judgments about the role of women in business life vary according to the working period

Table 7. Examination of Judgments Regarding the Role of Women in Business Life by Working Period

		N	Cover.	Ss	f	p
Judgments Concerning the Role of Women	less than 1 year	29	33.8621	5.55957	2,273	0.047 1-3 years > 15 years and above 4-6 years > 15 years and above
	1-3 years	59	35.0339	5.30441		
	4-6 years	58	35.1552	5.64071		
	7-9 years	34	35.2941	4.87125		
	10-15 years	48	34.5417	4.44809		
	15 years and above	132	33.0152	5.67166		
Judgments Against Women	less than 1 year	29	37.7586	7.94020	1,242	0.289
	1-3 years	59	38.4746	7.65271		
	4-6 years	58	37.9655	8.51411		
	7-9 years	34	38.0588	8.82469		
	10-15 years	48	35.4583	9.48225		
	15 years and above	132	36.2803	7.65508		
General	less than 1 year	29	71.6207	11.16888	2,678	0.022 1-3 years > 15 years and above 7-9 years > 15 years and above
	1-3 years	59	73.5254	9.39801		
	4-6 years	58	73.4138	10.75898		
	7-9 years	34	73.0882	10.13056		
	10-15 years	48	70.0000	10.17924		
	15 years and above	132	69.1970	9.42017		

$p < 0.05$

As a result of the analysis, it was seen that there was a significant difference between the Judgments Concerning the Role of Women sub-dimension and the overall scale and the working period ($p < 0.05$). Accordingly, in the Judgments Concerning the Role of Women sub-dimension, the scores of the participants with a working

period of 1-3 years and 4-6 years were found to be higher than those of those with a working period of 15 years or more. Throughout the scale, the scores of participants with a working period of 1-3 years and 7-9 years were found to be higher than those of participants with a working period of 15 years or more.

Relationship Between Scale Sub-Dimensions and the Overall Scale

Table 8. Relationship Between Scale Sub-Dimensions and the Overall Scale (Correlation Analysis)

		General
Judgments Concerning the Role of Women	r	.572 **
	p	0.000
Judgments Against Women	r	.839 **
	p	0.000

These results show that there is a positive and significant relationship between the Judgments Concerning the Role of Women sub-dimensions and the overall scale (r : 0.572, p value: 0.000; r : 0.839; p : 0.000). That is, there is some kind of similarity or consistency between each of the subscales and the overall scale. For example, participants getting a high score in the Judgments Concerning the Role

of Women subscales lead to a high score on the overall scale.

Discussion

According to the research results, when the data obtained from the judgment scale on the role of women and the "judgments towards women scale" were examined, certain scores were obtained in the scales reflecting the

participants' general perception of women. The standard deviation values in these scales show how variable the participants' judgments are.

No significant difference was detected in the analyses based on gender, marital status and age, which shows that the participants' perceptions of women do not change depending on these factors. However, analyses based on education level revealed significant differences, especially in the "Judgments Concerning the Role of Women" sub-dimension and in the overall scale. It was observed that participants with undergraduate education had different judgments than participants with high school education. Similarly, significant differences were detected in the analyses based on working time; As the study period increased, there was a significant change in the participants' judgments about women.

Finally, correlation analysis results show that there is a positive and significant relationship between the Judgments Concerning the Role of Women sub-dimensions and the overall scale. That is, there is similarity or consistency between each participant's sub-dimension and the general scale. These findings emphasize that education level and working hours may affect perceptions of the role of women and that there is a consistent relationship between the scale subdimensions and the overall scale.

The findings of this study provide an important perspective to understand and evaluate participants' judgments about the role of women. Discussion of the findings may revolve around the following main topics:

-The findings reveal that there is a significant relationship between education level and the "Judgments Concerning the Role of Women" scale. It was observed that participants with undergraduate education had different judgments from those with high school education. This suggests that the level of education may affect individuals' perceptions of the role of women. It can be thought that individuals with higher education levels may have a more conscious and developed perspective in their thoughts on the role of women.

-The findings show that there is a significant relationship between working time and the "Judgments Concerning the Role of Women" sub-dimension and the overall scale. As the study period increased, it was observed that there was a significant change in the participants' judgments about women. This indicates that experiences in business life may affect participants' perceptions of the role of women. Perhaps it can be thought that individuals who work longer

have the opportunity to observe and experience more about gender roles in business life.

-According to the findings, no significant difference was detected based on gender, marital status and age. These results show that participants' judgments about the role of women do not change depending on these demographic factors. This may suggest that perceptions of the role of women in society are generally similar. However, more in-depth research on this subject may reveal differences in subgroups.

In conclusion, these findings suggest that perceptions of women's roles may vary depending on factors such as education level and length of employment. This study makes an important contribution to raising awareness about the role of women in business life and supporting efforts for gender equality.

Limitations

This research was conducted on people working in the private or public sector in TRNC. The study depends on the sources used in the research. The questions that are asked in this study are limited by the scales.

Declarations

Ethics Approval and Consent to Participate

The ethical approval for this research was provided by the Akdeniz Karpaz University ethical committee. The date for approval is 08/04/2025, and the approval number is AKUN-ETK-7/25.

Publication Permission

Not applicable.

Availability of Data and Materials

Not applicable.

Conflict Interest

The author declares that there is no conflict of interest in this manuscript.

Financing

Not applicable.

Authors' Contributions

EA and AY proposed the main idea of the research, reviewed and discussed the literature, contributed to drafting the article, and revised its content. All authors have reviewed and approved the final version of the article.

References

- Akkaş, İ. (2020). Toplumsal cinsiyet algısı üzerine bir değerlendirme: Erzincan Örneği, *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 1, 55-72.
- Arat, T. ve Bakan, Ö. (2011). Uzaktan eğitim ve uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(1-2), 363-374.
- Ardasheva, Y., Carbonneau, K. J., Roo, A. K., & Wang, Z. (2018). Relationships among prior learning, anxiety, self-efficacy, and science vocabulary learning of middle school students with varied English language proficiency. *Learning and Individual Differences*, 61(1), 21-30.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *AUAd*, 3(2), 85-124.
- Çaparlar, C. Ö., & Dönmez, A. (2016). Bilimsel araştırma nedir, nasıl yapılır. *Türk J Anaesthesiol Reanim*, 44(4), 212-218.
- Dimopoulou, E. (2016). *Self-efficacy and collective efficacy beliefs of teachers of pupils with autism in the UK*, Phd Thesis,

College of Business, Arts and Social Sciences Department of Education Brunel University.

Dvivedi, S., Kaur, N., Dwivedi, S., & Mishra, A. (2022). Internship during covid 19 pandemic: Experiences of stakeholders of teacher training institutions. Xi'an Shiyu Daxue Xuebao (Ziran Kexue Ban), *Journal of Xi'an Shiyu University*, 65 (7), 79-99.

Göktaş, Ö. (2020). Çocuk oyuncaklarındaki toplumsal cinsiyet olgusu, *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 29-34.

Gönüldaş, H. ve Gümüşkaya, Ö. (2022). Özel eğitim öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ile kaygı ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 19-43.

Öztürk, T. (2007). *Türkiye’de kadın çalışanların iş yaşamındaki yerinin analizi: izmir’de bir alan çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pehlivan, P. (2016). Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: bir literatür taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(16), 497-521.

Savaşkan, E. (2019). Kadın yöneticiler açısından toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerine kavramsal bir çalışma, *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 1-23.

Toytok, E. H., & Gezen, M. O. (2018). Örgütlerde Pozitif Psikolojik Sermaye Ve Bilgi Uçurma: Bir İlişkisel Tarama Araştırması. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 5(25), 1974-1982.

Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.

Yazıcıoğlu, İ. (2009). Konaklama işletmelerinde işgörenlerin örgütsel güven duyguları ile iş tatmini ve işten ayrılma niyetleri üzerine bir alan araştırması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(30), 235-249.

RESEARCH ARTICLE / MAKALE YAZISI

A Research on Digitalization of Accounting in TRNC

KKTC'de Muhasebenin Dijitalleşmesi Üzerine Bir Araştırma

Ahmet Yurteri¹, Erdem Öncü², Burak Demir³

Abstract:

As technology advances, the business world changes at the same pace. In this age, which is seen as the age of technology, industrialization is inevitable and brings digitalization with it. Technology has become a constantly renewing cycle and it is impossible not to adapt to it. A correct and efficient strategy should be applied in adapting to changes so that success can be achieved. As in every field, the field of accounting has developed and changed by adapting to the developing and changing world. The branch of accounting, which we encounter in almost every part of the business world, is one of the most important occupational groups today. The purpose of this article is to examine the development and change of the accounting profession and practices, and also to predict how it will change in the future in this age where digital transformation is mandatory and is moving towards robotization.

Keywords: Accounting, Digitalization, TRNC.

¹MSc, University of Mediterranean Karpasia, Institute of Social Sciences, Faculty of Business Administration, E-mail: 210609364@std.akun.edu.tr, Orcid Id: 0009-0009-9557-8078.

²Assoc. Prof. Dr., Trakya University, Keşan Yusuf Çapraz School of Applied Sciences, Department of Banking and Insurance, E-mail: erdemoncu@trakya.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-3506-5803.

³MSc, University of Mediterranean Karpasia, Institute of Social Sciences Faculty of Business Administration, E-mail: burak.demir@akun.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-5666-359X.

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Ahmet Yurteri, University of Mediterranean Karpasia, Institute of Social Sciences Faculty of Business Administration, E-mail: 210609364@std.akun.edu.tr, Orcid Id: 0009-0009-9557-8078.

Date of Received/Geliş Tarihi: 18.04.2024, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 14.11.2024, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 24.02.2025, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 28.04.2025

Citing/Referans Gösterimi: Yurteri, A., Öncü, E. & Demir, B. (2025). A Research on Digitalization of Accounting in TRNC, *European Archives of Social Sciences*, 2(1), 14-21

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / European Archives of Social Sciences (www.eassjournal.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Teknoloji ilerledikçe iş dünyası da aynı hızla değişmektedir. Teknoloji çağı olarak görülen bu çağda sanayileşme kaçınılmazdır ve dijitalleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Teknoloji sürekli yenilenen bir döngü haline gelmekte ve buna uyum sağlamak zorunlu hale gelmektedir. Başarının yakalanabilmesi için değişimlere uyum sağlamada doğru ve etkin bir stratejinin uygulanması gerekmektedir. Her alanda olduğu gibi muhasebe alanı da gelişen ve değişen dünyaya uyum sağlayarak gelişmiş ve değişmiştir. İş dünyasının hemen her yerinde karşılaştığımız muhasebe branşı günümüzün en önemli meslek gruplarının başında gelmektedir. Bu makalenin amacı muhasebe mesleği ve uygulamalarının gelişimini ve değişimini incelemek, aynı zamanda dijital dönüşümün zorunlu olduğu ve robotlaşmaya doğru ilerlediği bu çağda gelecekte nasıl değişeceğini tahmin etmektir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Dijitalleşme, KKTC.

Introduction

Technology is a notion that has gradually gotten into our life. But as the world's environment changed, people's wants changed, and interest in innovation grew, technology advanced and gradually expanded to all facets of existence. The world was industrialized before it began to move toward robotization. One of the first phases of digitalization might be thought of as industrialization, or mechanization. As new technologies emerged, the change in the world accelerated and it became necessary to adapt. The needs of people have started to take shape according to these changes. All the work done by hand started to be done quickly and easily thanks to the machines. Machines and robots are now in every aspect of our lives. This is clear proof that they have taken over our lives. Manpower is no longer needed in most business areas. This is an indication that people may lose their jobs. The forms of operation, systems, techniques and methods used in businesses have also renewed themselves. We can say that sectors that cannot adapt to digitalization are doomed to disappear. Digital innovations should be used most accurately and efficiently so that effective results can be obtained. The accounting field, one of the main units of businesses, has to prepare itself for these innovations. However, it can be said that this process leading to robotization will provide some conveniences in the field of accounting, as well as cause worrying situations for accounting members. Accounting is a profession that has to adapt to technological innovations and digital environments as quickly as possible. This is because it is an important area for businesses. Problems that may arise in the field of accounting can affect all units of the enterprises. The digitalization movements to be made are of great importance for the future of the accounting field. The field of accounting, which is significant and prominent in business, will be considerably more significant in the future than it is now. Accountancy has evolved from a function that solely audits, analyzes, and reports financial reports into a consultation activity when using a more cutting-edge technology than traditional accounting techniques. It will be able to service more regions because of the new systems that will be implemented in the future. Additionally, certain straightforward chores may be completed without the requirement for labor. This article's objectives are to explore the evolution of the accounting profession across time, to forecast its future development, and to assess the outcomes.

Method

In this study, qualitative research method was used. Qualitative research is an exploratory process and provides ease in conceptualizing something that seems difficult.

The researcher makes a new and not easily measurable change and transformation with qualitative study. In other words, qualitative study offers the researcher the opportunity to describe change and transformation. In this study, interview questions consisting of 2 parts were prepared by the researcher. The first part asked demographic questions and the second part included questions created by obtaining expert opinions on the subject. The answers given to these questions were tabulated and interpreted. The Akdeniz Karpaz University ethical committee provided the ethical approval for this research. The date for approval is 24/04/2025, and the approval number is AKUN-ETK-8/25.

Digitalization of Accounting

Although the exact moment when accounting, which was regarded as an accounting approach in antiquity, emerged is unknown, it is believed that it has a very long history. Accounting was initially utilized in business settings, according to accounting historians. According to certain studies, Assyrians are where the history of accounting began. According to various analyses, accounting has its origins in Mesopotamia and Ancient Egypt. In addition to these discourses, some accounting historians say that the first accounting records were seen in the "Laws of Hammurabi" created by the Babylonian King Hammurabi. In the research, it was understood that there were texts and account statements related to calculations on clay tablets in the Babylonian Empire and on papyrus in Ancient Egypt (Erol, 2012).

There were 282 articles in the Hammurabi Code. Some of these things have to do with commerce. The articles demonstrate that even centuries ago, a particular sequence was created for business operations. The history of accounting may be found in the Code of Hammurabi, Babylonian clay tablets, and ancient Egyptian math texts. Additionally, documents detailing the products bought and sold were discovered in Mesopotamia during the excavations. As is well known, the Kültepe tablets include economic communication that records the exchange of goods and services between Assyrian traders (Gökçek, 2004).

These might be regarded as the first accounting records ever kept. This demonstrates how the discovery of writing and money had a direct impact on the development of accounting. Trading was placed through bartering in the past. In order to exchange goods and services, a vehicle (such as an animal or object) was used. This assertion demonstrates that accounting predates the development of writing. Because of this, it is unclear precisely, when, how, and in what form accounting initially appeared (Gökgöz, 2011).

With the invention of money, it became possible to exchange money rather than barter. As a result, records of products bought and sold began to be kept. Because they are basic, non-detailed, and preserved for control purposes, they cannot be considered accounting records in their entirety. Later, a double-sided recording method was discovered, and so a true recording system under the name of accounting evolved. The original Chinese double-entry registration technique arose with Sanjiaozhang, evolved with Longmenzhang, matured with Sijiaozhang, and vanished with the acceptance and supremacy of Western registration methods (Limeng, 2012).

It has been sought from the beginning of human history to record the items, money, and other such things gained. This is because consumers want to be able to regulate their budgets and track their income-expenditure situation. As a result, the notion of accounting arose. The accounting profession has persisted to the present day because of these transactions and has grown to become one of the most prominent professional groupings. Accounting is a method for systematically recording and testing company actions, summarizing and preparing them for analysis and interpretation (Göker, 2023).

Accounting benefits greatly from technological advancements and digitization. Accounting has evolved into one of the most significant professions today, and it continues to evolve by adapting to new technology. While it is unclear what changes will occur in the following phase, the future of accounting will certainly be molded. In this context, it is important to remember that digitization will have both good and bad consequences. Accounting is one of the professions that has been most impacted by digitization. Accountants who see and adapt to technological development face certain risks on the one hand, but they are also on the verge of significant possibilities (Yücel, 2019).

Findings

A total of 135 people participated in the survey, and stated that 57 people were women and 78 people were men. As a percentage, we can observe it as 42% female and 58% male.

When we ask about the educational status of the participants in our research, we see that 1 out of every 3 people does not apply for university education. In our survey, which was answered by 135 participants, it seems that 42 people are high school graduates, 20 people are associate degree graduates, and 48 people have completed their undergraduate degrees. One of the most positive indicators in the survey is the participation of 25 people

with a master's / doctorate. As a percentage, high school graduates are the 2nd group participating in the research with 31.1%. The least participants are the associate degree graduates, who universities define as intermediate staff, with a rate of 14.8%. The group with the highest number of participants in our research is those with a bachelor's degree, with a rate of 35.6%. We state that there are people with master's/doctorate degrees who participated in our research at a rate of 18.5%.

We can see that the research reaches a younger pool of participants in terms of age. We see that 77 people aged 29 and under participated in the research. 31 participants, aged between 30 and 39, were reached. We can see 18 people between the ages of 40 and 49 with at least their second participation. Our least participating community is people aged 50 and over. Their attendance is only 9 people. It shows that one out of every two people responding to the survey is young, with 57% as a percentage of 29 years and under. The age range of 30 to 39 is the second community where we can find the most participants. We can see that 23% of them participated in this study. We see the result that one out of every four answers belongs to this community. The 40 to 49 age group ranks second in the least participating communities, with 13.3%. The group that we have the most difficulty in conveying the research and getting opinions is the group aged 50 and over, with the least participation percentage of 6.7%.

Since our research is based on accountants and people working in the sector, we asked them to indicate their labor time in the profession. The results are consistent with age. We saw that there were 77 people aged 29 and under. In professional experience, the result is the same. Persons under the age of 29 generally have a professional experience of 5 years or less in the accounting sector. With a group of 77 people, the largest percentage of participation in the study is those with 5 years or less of professional experience. Then there is our group of 29 people with 6 to 15 years of professional experience. In the research, 14 people with 16 to 25 years of professional experience are the least number of people. A group of 15 people who participated in the research with 25 years or more professional experience constitutes. In terms of percentage, the least experienced 5 years or less participants are in the first place with 57%. Then there are the participants with 6 to 15 years of professional experience, with 21.5%. Then, the group with the least number of participants is 10.4%, with 16 to 25 years of professional experience. Those with 25 years or more of experience take part in the survey with 11.1%.

Table 1. Demographic Data

Demographic Data		Number	Percentage %
Gender	Female	57	%42,3
	Male	78	%57,8
Education	High school	42	%31,1
	Associate Degree	20	%14,8
	Licence	48	%35,6
	Master/PhD	25	%18,5

Age	29 and below	77	%57
	30 to 39	31	%23
	40 to 49	18	%13,3
	Age 50 and over	9	%6,7
Experience	5 years and below	77	%57
	6 to 15 years	29	%21,5
	16 to 25 years	14	%10,4
	over 25 years	15	%11,1

In Table 2, we asked the participants questions about the digitalization of accounting. In the study, in which 135 participants participated, we gave the participants 5 options to answer. The options were “Strongly Disagree”, “Disagree”, “Neutral”, “Agree”, “Strongly Agree”.

The first question is “Can you integrate yourself into the digitalization of accounting?” It happened. On the other hand, 19 people said they strongly disagree with our first question. As a percentage, the rates were 14.06%. The participants who say they do not agree are 16 people. It is seen as 11.84% as a percentage. The number of undecided

people appears to be 19. They have 14.06% rates as a percentage. We have 51 participants who say they agree. They have 37.74% as a percentage. We can see 30 participants who say they agree. They have 22.20% as a percentage. This table shows us that 40% of the population still has not integrated or partially integrated themselves into digitalization. In a period like 2023, when technology prevails, almost one out of every two accountants has problems integrating themselves with digitalization. Considering that 57% of the participants in the research are 29 years or younger, it is not possible to keep up with digitalization.

Table 2. Findings

	Strongly Disagree		Disagree		Neutral		Agree		Strongly Agree	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Can you integrate yourself into the digitalization of accounting?	6	11%	5	9%	7	12%	24	42%	15	26%
Is digitalization a threat to the accounting profession?	8	14%	31	54%	7	12%	4	7%	7	12%
Is digitalization important in your profession?	3	5%	7	12%	6	11%	16	28%	25	44%
Does the digitalization of accounting make things easier?	4	7%	8	14%	3	5%	15	26%	27	47%
Has e-mail accounting improved from the Products Revealed by Digital Transformation?	3	5%	6	11%	8	14%	26	46%	14	25%
Has e-invoice, one of the products of Digital Transformation, made progress in accounting?	5	9%	3	5%	11	19%	19	33%	19	33%
Has e-archive accounting, one of the products of Digital Transformation, improved?	4	7%	8	14%	7	12%	20	35%	18	32%
Has e-waybill, one of the products of Digital Transformation, made progress in accounting?	4	7%	8	14%	7	12%	18	32%	20	35%
Has e-ledger accounting, one of the products of Digital Transformation, improved?	6	11%	4	7%	10	18%	19	33%	18	32%
Has e-government led to a development from the products of digital transformation to accounting?	4	7%	7	12%	9	16%	18	32%	19	33%
Has e-commerce, one of the products of Digital Transformation, made progress in accounting?	3	5%	7	12%	6	11%	19	33%	22	39%
Has e-ticket accounting, one of the products of Digital Transformation, improved?	2	4%	5	9%	13	23%	19	33%	18	32%
Has e-signature, one of the products of Digital Transformation, made progress in accounting?	7	12%	5	9%	9	16%	18	32%	18	32%
Has e-reconciliation, one of the products of Digital Transformation, made progress in accounting?	6	11%	6	11%	11	19%	18	32%	16	28%
Does the digitalization of accounting contribute to the safety of work?	2	4%	11	19%	9	16%	17	30%	18	32%
Does the digitalization of accounting make things economical?	3	5%	7	12%	7	12%	16	28%	24	42%
Does the digitalization of accounting affect teamwork positively?	6	11%	6	11%	10	18%	15	26%	20	35%
Does the digitalization of accounting have a positive effect on environmental policies?	7	12%	4	7%	10	18%	12	21%	24	42%

Our second question is "Is digitalization a threat to the accounting profession?" In this question, 135 of our participants did not see digitalization as a threat in general. We see that 28 people strongly disagree. There are 20.72% rates as a percentage. We see that 67 people answered "I do not agree". It seems that they are 49.58% as a percentage. We see that 19 people say they are undecided. 14.06% as a percentage. We see that 13 people say they agree. There is a 9.62% rate as a percentage. 8 people used the strongly agree option. 5.92 percent as a percentage. From the answers to this question, we can clearly say that the participants do not see digitalization as a threat. The main consideration in adding this question was that robotic systems threaten to eliminate the human workforce in accounting. Our participants, on the other hand, think that there is no such problem.

Our third question is "Is digitalization important in your profession?". This question was once again a question in which the participants provided a clear view. We see that 13 people strongly disagree. There is a 9.62% rate as a percentage. We see that 18 people answered I do not agree. They seem to be 13.32 percent as a percentage. We see that 13 people say they are undecided. 9.66% as a percentage. We see that 37 people say they agree. There are 27.38% rates as a percentage. Agree, option was used by 54 people. 39.96% as a percentage. On the answers to this question, most accounting personnel have grasped the importance of digitalization. Two out of three people said this question is important. One in five people said it was simply unimportant.

Our next question is "Does the digitization of accounting make things easier?". This question was once again a question in which the participants provided a clear view. We see that there are 9 people who say they strongly disagree. There are 6.66% percentages. We see that there are 19 people who answered "I do not agree". It seems that they are 14.06% as a percentage. We see that there are 9 people who say they are undecided. As a percentage, it's 6.66%. We see that there are 40 people who say they agree. There are 29.60% rates as a percentage. Totally agree option was used by 58 people. 42.92% as a percentage. A little more sharply, researchers have agreed that digitization is making things easier.

Our next question is "Did the products of Digital Transformation make progress to e-mail accounting?". This question has been a question in which the participants provided partial opinions. We see that there are 12 people who say they strongly disagree. There are 8.88% rates as a percentage. We see that there are 16 people who answered I do not agree. They seem to be 11.84% as a percentage. We see that there are 20 people who say they are undecided. 14.80% as a percentage. We see that there are 53 people who say they agree. There are 39.22% rates as a percentage. Totally agree option was used by 34 people. 25.16% as a percentage. The parts without sharp views, which are the middle part of the survey, are at a high level. Two out of every three participants confirm that the e-mail system contributes to accounting.

Our next question is "Did e-invoice from the Products Revealed by Digital Transformation lead to an improvement in accounting?". This question was one of the participants' opinions. We see that there are 12 people who say they strongly disagree. There are 8.88% rates as a percentage. We see that there are 16 people who answered I do not agree. They seem to be 11.84% as a percentage.

We see that there are 23 people who say they are undecided. 17.02% as a percentage. We see that there are 44 people who say they agree. There are 32.59% rates as a percentage. 40 people used the strongly agree option. 29.60% as a percentage. There is a ratio of nearly 80% who think that the e-Invoice system is beneficial or partially beneficial. Four out of five respondents think this product is beneficial.

Our next question is "Has the e-archive led to an improvement from the products of digital transformation to accounting?". This question was one of the participants' consensus. We see that there are 12 people who say they strongly disagree. There are 8.88% rates as a percentage. We see that there are 18 people who answered I do not agree. They seem to be 13.32 percent as a percentage. We see that there are 14 people who say they are undecided. 10.36% as a percentage. We see that there are 52 people who say they agree. There are 38.48% rates as a percentage. Totally agree option was used by 39 people. 28.86% as a percentage. Two out of every three participants who answered this question agreed with the convenience of the e-archive system. E-archive is a more advantageous archiving method in terms of document security, cost and environmentalist point of view. I interpret it as a method that is both more practical and shortens the time to reach the data.

Our next question is "Did e-waybill from the Products Revealed by Digital Transformation lead to an improvement in accounting?". This question has been a question that gathered the opinions of the participants in the center. We see that there are 12 people who say they strongly disagree. There are 8.88% rates as a percentage. We see that there are 20 people who gave the answer "I do not agree". They seem to be 14.80% as a percentage. We see that there are 27 people who say they are undecided. 19.98% as a percentage. We see that there are 42 people who say they agree. There are 31.08% rates as a percentage. Totally agree option was used by 34 people. 25.16% as a percentage. My comment about this survey is that the participants gave answers close to the center due to the lack of information about the e-waybill system, as they did not use it much. I think the more you have the opportunity to use a feature, the sharper comments you can make.

Our next question is "Has the e-ledger led to an improvement from the Products Revealed by Digital Transformation to accounting?". This question has been a question in which the opinions of the participants are gathered to the right. We see that there are 11 people who say they strongly disagree. There are 8.14% rates as a percentage. We see that there are 16 people who answered I do not agree. They seem to be 11.84% as a percentage. We see that there are 22 people who say they are undecided. 16.82% as a percentage. We see that there are 47 people who say they agree. There are 34.78% rates as a percentage. Totally agree option was used by 39 people. 28.86% as a percentage. In this survey, the pure majority evaluated the e-ledger system as positive. Making the ledger system faster and more practical in accounting is positive in my opinion. We can observe that two out of every three people have this thought,

Our next question is "Has e-government made a development from the products of digital transformation to accounting?". This question has been a question in which the opinions of the participants are gathered on somewhat

opposite sides. We see that there are 9 people who say they strongly disagree. There are 6.66% percentages. We see that there are 22 people who gave the answer "I do not agree". They seem to be 16.28% as a percentage. We see that there are 18 people who say they are undecided. 13.32 percent as a percentage. We see that there are 48 people who say they agree. There are 35.52% rates as a percentage. 38 people used the strongly agree option. 28.12% as a percentage. In this question, there should be 49 people who gave negative and undecided opinions to be looked at. Making this equation with accountants within the borders of the TRNC may have affected this result. Again, we see that the pure majority gave an affirmative answer, on average, two out of every three studies.

Our next question is "Did e-commerce lead to an improvement from the products of digital transformation to accounting?". This question has been a question in which the opinions of the participants are gathered to the right. We see that there are 13 people who strongly disagree. There are 9.62% rates as a percentage. We see that there are 14 people who gave the answer "I do not agree". They seem to be 10.36% as a percentage. We see that there are 15 people who say they are undecided. 11.10% as a percentage. We see that there are 52 people who say they agree. There are 38.48% rates as a percentage. Absolutely agree option was used by 41 people. 30.34% as a percentage. Although these results show that e-commerce has a positive effect on accounting, the rate remains low according to my personal interpretation. Just over two out of three people commented that e-commerce is a positive development.

Our next question is, "Did e-ticket accounting improve from the Products Revealed by Digital Transformation?". This question has been a question in which the opinions of the participants are gathered on the right of the centre. We see that there are 10 people who strongly disagree. There are 7.40% rates as a percentage. We see that there are 15 people who gave the answer "I do not agree". It seems that they are 11.10% as a percentage. We see that there are 31 people who say they are undecided. 22.94% as a percentage. We see that there are 43 people who say they agree. There are 31.82% rates as a percentage. Totally agree option was used by 36 people. 26.64% as a percentage. In this survey, the fact that one of each researcher on average chose the option "I am undecided" shows us that the accounting sector employees in the Turkish Republic of Northern Cyprus have poor knowledge of e-tickets. In the majority, on average, one out of every two people interprets the development of e-tickets positively.

Our next question is "Did e-signature lead to an improvement from the products of digital transformation to accounting?". This question was a question in which the opinions of the participants were gathered close to a balanced one. We see that there are 17 people who strongly disagree. There are 12.58% rates as a percentage. We see that there are 16 people who answered I do not agree. They seem to be 11.84% as a percentage. We see that there are 27 people who say they are undecided. 19.98% as a percentage. We see that there are 42 people who say they agree. There are 31.08% rates as a percentage. Totally agree option was used by 33 people. 24.42% as a percentage. In these answers, one out of every two people states that e-signature is in a positive development direction. In my opinion, e-signature is one of the most

productive fruits of digital transformation. It is an important development that the signatures required for the return of money, which are used especially in suffocating state affairs and correspondence, are obtained electronically with the e-signature method, free of cost and effort. The negative aspects of this and the point that divides the participants can be interpreted as security.

Our next question is "Did e-reconciliation lead to an improvement from the Products Revealed by Digital Transformation to accounting?". This question has been a question in which the opinions of the participants are gathered to the center right. We see that there are 14 people who strongly disagree. There are 10.36% percentages. We see that there are 18 people who answered I do not agree. They seem to be 13.32 percent as a percentage. We see that there are 29 people who say they are undecided. 21.46% as a percentage. We see that there are 44 people who say they agree. There are 32.56% rates as a percentage. 30 people used the strongly agree option. 22.20% as a percentage. In this question, we can see that the researchers tended towards the centre-right. The recent increase in the use of e-reconciliation has caused one out of every three people to vote for the I agree option.

Our next question is "Does the digitization of accounting contribute to the safety of work?". This question has been a question in which the opinions of the participants are gathered on slightly opposite points. We see that there are 9 people who say they strongly disagree. There are 6.66% percentages. We see that there are 29 people who gave the answer "I do not agree". They seem to be 21.46% as a percentage. We see that there are 22 people who say they are undecided. 16.82% as a percentage. We see that there are 39 people who say they agree. There are 28.86% rates as a percentage. Totally agree option was used by 36 people. 26.64% as a percentage. Two different interpretations can be made about this study. The first is insecurity due to cyber attacks and virus software. Since we do not know how these threats occur, we are naturally not protected. As a result, one out of every four people thought it was unsafe. In my opinion, one of the biggest fruits of digitalization is security.

Our next question is "Does the digitalization of accounting contribute to making things economical?". This question has been a question in which the opinions of the participants are gathered on the right. We see that there are 9 people who say they strongly disagree. There are 6.66% percentages. We see that there are 18 people who answered I do not agree. They seem to be 13.32 percent as a percentage. We see that there are 22 people who say they are undecided. 16.82% as a percentage. We see that there are 39 people who say they agree. There are 28.86% rates as a percentage. Totally agree option was used by 47 people. 37.78% as a percentage. As two of the three researchers agree, from an economic point of view, digitalization has revolutionized accounting. In particular, the costs have decreased considerably as the work such as reducing paper waste, examining, monitoring, interpreting and reporting data is done by computer hardware.

Our next question is "Does the digitization of accounting positively affect teamwork?". This question has been a question in which the views of the participants were collected piecemeal. We see that there are 13 people who strongly disagree. There are 9.62% rates as a percentage.

We see that there are 23 people who answered "I do not agree". They seem to be 17.02% as a percentage. We see that there are 21 people who say they are undecided. 15.54 percent as a percentage. We see that there are 43 people who say they agree. There are 31.82% rates as a percentage. Totally agree option was used by 35 people. 25.90% as a percentage. Based on the views of our researchers in this table, we can interpret that face-to-face meetings have decreased with digitalization and unnecessary polemics and dialogues have been eliminated thanks to these meetings.

Our last question is "Does the digitalization of accounting positively affect environmental policies?". This question has been a question in which the views of the participants are partially in agreement. We see that there are 12 people who say they strongly disagree. There are 8.88% rates as a percentage. We see that there are 18 people who answered I do not agree. They seem to be 13.32 percent as a percentage. We see that there are 23 people who say they are undecided. 17.02% as a percentage. We see that there are 38 people who say they agree. There are 28.12% rates as a percentage. Totally agree option was used by 44 people. 32.56% as a percentage. In our question, we can see that almost two out of three of our researchers voted positively. Factors such as paper savings, transportation costs and working from home are effective in this. One of the factors is the decrease in the amount of fossil fuel released to the planet since digitalization and transportation started to be done over the network instead of individuals. Instead of using unnecessary paper, documents imported into the E-archive system prevent tree cutting. Ink usage in printers is minimized. In the light of these developments, the result of the survey question was similar.

Conclusion

In today's changing and evolving world, technology and digitalization have affected every aspect of life. Accounting is one of the sectors that has been most impacted by these developments. The position at which the accounting industry, which has seen several transformations throughout history, has arrived is extremely astonishing. The advancements have made it necessary for persons in the accounting industry to renew themselves in order to stay up with the technological world we live in. Accounting has been compelled to shift as a result of technological advancements, particularly Industry 4.0. Accounting has been and continues to be shaped in response to this transformation. The most important component in doing this is that accounting is one of the occupational categories that can swiftly adapt to current and future technologies. Accounting will evolve into a consultancy service in the future, rather than only dealing with a company's financial situation. Accountants will be able to audit corporate data from within their own working environment. By using the developing technologies, it will turn into more consultancy services and will be able to serve in the field of auditing. To explain briefly, they will not only be the accountants of the enterprises but also the auditors. To remain relevant, accounting professionals need to make self-improvement a top priority in order to stay up to date with changing practices and technologies. If professionals in this sector

don't adjust to new and dynamic innovations, they run the risk of becoming outdated. As a result, a comprehensive reassessment and restructuring of accounting educational programs is required. In addition to exhibiting leadership traits, future accountants should have a broad skill set, accept innovation, be flexible, project confidence, and thrive in communication.

A total of eighteen questions about the digitalization of accounting were written for this study and sent to one hundred thirty-five participants. The study's trustworthiness is enhanced by the fact that the participants were accounting experts. The results show that professionals see the digitalization of accounting favorably overall. This procedure helps to create a more transparent and traceable system in addition to speeding up accounting activities. The study's findings indicate that most participants think digitalization enhances accounting records. So the effects of digitization on the accounting industry alter professional responsibilities as well as processes. The results of this study offer crucial hints regarding the accounting industry's digital transformation process and serve as a foundation for further investigation. Particularly after the COVID-19 pandemic, accounting education and procedures have evolved (Ozdemir, 2023). Additionally, this circumstance has opened the door for accounting to become more digital. The digitization of several accounting industries has been the subject of numerous studies recently (Özbek, 2024; Artık and Arslan, 2024; Yakut, 2024). This study came to the conclusion that digitization will have benefits in line with the findings of previous research. By implementing cutting-edge strategies in the accounting industry, it will be feasible to maintain the beneficial results that digitization has produced.

Declarations

Ethics Approval and Consent to Participate

The ethical approval for this research was provided by the Akdeniz Karpaz University ethical committee. The date for approval is 24/04/2025, and the approval number is AKUN-ETK-8/25.

Publication Permission

Not applicable.

Availability of Data and Materials

Not applicable.

Conflict Interest

The author declares that there is no conflict of interest with regard to this manuscript.

Financing

Not applicable.

Authors' Contributions

AY and EÖ proposed the main idea of the research, while AY and BD were involved in reviewing and discussing the literature. AY and EÖ contributed to drafting the article and revising its content. All authors have reviewed and approved the final version of the article.

References

- Artık, M. B., & Arslan, E. (2024). "Muhasebe Bürolarında Çalışan Muhasebe Meslek Mensuplarının Dijitalleşmeye Bakışı", *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 24(72), 105-124, <https://dergipark.org.tr/en/pub/mdbakis/issue/84662/1370711>.
- Erol, M., Elagöz, İ. & Öztürk, S. (2012). "Tarih Boyunca Muhasebe Uygulama ve Eğitim Araçları" *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (2), 221-232, <https://dergipark.org.tr/en/pub/muftad/issue/30127/325064>.
- Gökçek, L. G. "Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda (M.Ö. 1975-1723) Anadolu'da Hayvancılık ve Hayvan Ticareti" *Anadolu Arşivleri* 7 (2004):59-78, <https://dergipark.org.tr/en/pub/aran/issue/47328/596884>.
- Göker, A. (2023). "Dijitalleşmenin Muhasebe Mesleğine ve İşletme Performansına Etkileri: Bir Uygulama Örneği" T.C. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü <http://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/handle/11363/4634>.
- Gökğöz, A. (2011). "Tarihsel Perspektifte Muhasebenin Doğuşunu ve Gelişimini Etkileyen Faktörler" *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), <https://dergipark.org.tr/en/pub/yalovasosbil/issue/21785/615300>.
- Limeng, S. (2012). "Luca Pacioli Zamanında Çin'de Muhasebe" *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (2), 179-197, <https://dergipark.org.tr/en/pub/muftad/issue/30127/325066>.
- Özbek, A. (2024). "Muhasebe Mesleğinde Dijitalleşmenin Bağımsız Çalışan Muhasebe Meslek Mensuplarının İş Becerikliliği Üzerindeki Etkisi", *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 16(3), 1997-2008, <https://doi.org/10.20491/isarder.2024.1898>.
- Özdemir, Ö. (2023). "Perception Studies on Accounting Professions and Courses During The Covid-19 Pandemic: An Assessment", *Journal of Business Administration and Social Studies*, 7(2), 92-107, <https://doi.org/10.5152/JBASS.2023.23010>.
- Yakut, M. Ş. (2024). "Muhasebe Mesleğinde Dijital Dönüşümlerin Çalışanların Motivasyonuna Etkileri", *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 11(109), 1358-1369, <https://doi.org/10.5281/zenodo.13147110>.
- Yücel, G. & Adiloğlu, B. (2019). "Dijitalleşme - Yapay Zeka ve Muhasebe Beklentiler" *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (17), 47-60, <https://dergipark.org.tr/en/pub/muftad/issue/46942/589319>.

A Review on the Use of Schema Therapy in Post-Traumatic Stress Disorder in Individuals Who Witnessed the Earthquake

Deprem Anına Tanıklık Etmiş Bireylerde Görülen Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Şema Terapinin Kullanılması Üzerine Bir Derleme

Gamze Kesgin¹, Meryem Karaaziz²

Abstract:

The aim of the review study was to investigate how people who witnessed the earthquake, were in the earthquake area at the time of the earthquake, and lost their relatives in the earthquake experienced Post-Traumatic Stress Disorder and how it was treated with Schema therapy, and how Schema therapy is effective in Post-Traumatic Stress disorder. In this study, the compilation method was used and no fieldwork or any scale was used. Studies in English and Turkish were examined. This compilation study was carried out in two stages: September 2023 and December 2023. Because of the literature review, it was found that Schema Therapy is effective in remedial treatment and helps the healing process. It has been observed that symptoms decrease and improve after Schema Therapy is applied to individuals with PTSD who experienced an earthquake. For this reason, it has been concluded that Schema Therapy is an effective method in the treatment of PTSD, and because of this inference, it is a model that can be used in the treatment of PTSD.

Keywords: Trauma, Post-Traumatic Stress Disorder, Schema, Schema Therapy, Earthquake.

¹Psy, Near East University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Nicosia TRNC, E-mail: psk.gamzekesgin@gmail.com, Orcid Id: 0009-0003-3226-1547

²Associate Professor, Near East University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Nicosia TRNC, E-mail: meryem.karaaziz@neu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-0085-612X

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Gamze Kesgin, University of Nicosia, Near East Boulevard 99138 Nicosia, TRNC, E-mail: psk.gamzekesgin@gmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 18.04.2024, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 11.04.2025, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 11.04.2025, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 28.04.2025

Citing/Referans Gösterimi: Kesgin, G. & Karaaziz, M. (2025). A Review on the Use of Schema Therapy in Post-Traumatic Stress Disorder in Individuals Who Witnessed the Earthquake. *European Archives of Social Sciences*, 2(1), 22-27

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / European Archives of Social Sciences (www.eassjournal.com). This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license, which permits use, sharing, adaptation, distribution, and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Yapılan derleme çalışmasının amacı deprem tanıklık etmiş, deprem anında deprem bölgesinde bulunmuş, deprem de yakınlarını kaybetmiş kişilerin ne şekilde Travma Sonrası Stres Bozukluğu yaşadığını ve Şema terapi ile nasıl tedavi edildiğini, Şema terapinin Travma Sonrası Stres bozukluğunda nasıl etkili olduğu araştırılmaktadır. Yapılan bu çalışmada derleme yöntemi kullanılmış olup saha çalışması ya da herhangi bir ölçek kullanılmamıştır. İngilizce ve Türkçe dilinde çalışmalar incelenmektedir. Bu derleme çalışması Eylül, 2023 ve Aralık, 2023 olmak üzere iki aşamada gerçekleşmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda Şema Terapinin iyileştirici tedavide etkili olduğu, iyileşme sürecine yardımcı olduğu görülmektedir. TSSB sahip deprem yaşamış bireylere Şema Terapi uygulandıktan sonra semptomların azaldığı ve iyileştiği sonucu gözlemlenmektedir. Bu sebeple de TSSB tedavisinde Şema Terapi'nin etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır, bu çıkarım sonucunda TSSB tedavisinde kullanılabilir bir modeldir.

Anahtar Kelimeler: Travma, Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Şema, Şema Terapi, Deprem.

Giriş

Travma insanlarda yıkıcı durumlara yol açan ruhsal bir bozukluktur. Hayatta olduğumuz ve yaşamaya devam ettiğimiz zaman aşırı derecede kişiyi üzen, huzurunu bozan, kuruntulara ve kaygılara yol açan zamanların ileriye dönük umutsuzluğa sebep veren durumlardır. Kişiyi yıpratın tüm olaylar veya yaşantılar travma olarak adlandırılmaz. Herhangi bir yaşanmışlığa travma diyebilmemiz için hiç beklemediğimiz koşullarda bir anda yaşamak gerekir. Bir anda yaşanan olumsuz deneyimler sonucunda insanlarda stres bozuklukları görülebilmektedir. Stres bozukluğunun ortaya çıkmasının zamanı kişiden kişiye değişiklik gösterebilmektedir. Her insanda değişkenlik gösteren işaretler gözlemlenirken bazı insanların yaşadığı kötü deneyimlerin sonucu kısa bir süre için ortaya çıkarken, bazı insanlarda semptomlar uzun vadede gözlemlenilebilmektedir. Semptomların insanlarda ortaya çıkma ve anlaşılma süreleri farklılıklar gösterebilmektedir. Kimi kişilerde travma sonrası stres bozukluğunun süresi ve etkileri uzun bir süre devam ederken kimi kişilerde çok kısa vadede travmanın üzerlerinde bıraktığı etkiyi atlatmaktadır. Travma belirtilerini ve kişi üzerinde bıraktığı etkiyi değerlendirirken bazı kriterleri göz önünde bulundurmalıyız. Herbirimize genler ile aktarılan biyolojik özelliklerimiz, fiziki gücümüz ve yapımız stres ile baş etme düzeyimizi etkiler ve bunların sonucunda her insanın stres ile baş etme derecesi değişkenlik göstermektedir. Travma Sonrası Stres Bozukluğu ergenliğini henüz tamamlamış insanlarda, geçin sıkıntısı olan bireylerde, sosyal yaşamı kısıtlı insanlarda daha çok görülürken doğal afetlerin sonuçları da insanlarda büyük yıkımlara yol açar ve travma sonrası stres bozukluğunu tetiklemektedir. Depremler kişinin beklemediği bir anda meydana gelir hem fiziksel, maddi, manevi kayıplara yol açmaktadır. Her bireyin hayatı boyunca bir kere bile olsa travma yaratacak bir olay veya durumla karşı karşıya kaldığı araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Literatür dahilinde kişilerin travmayla karşılaşmaları, travmaya sebebiyet verebilecek durumlarda artış olduğu tespit edilmiştir (Özgen & Aydın, 1999).

Travma yaratabilecek durumlarla karşılaşma ihtimalimiz günlük hayatımızda ve her an olabilecek olası bir şeydir. Travma yaratan durumlarda hissettiğimiz olumsuz duygular, etkisi altına alan negatif durumları daha iyi bir hale getirebilmek için psikoloji alanında çeşitli terapi yöntemleri vardır. Şema terapi yöntemi de bu teknikler arasındadır. Çalışma içerisinde Şema terapinin

Travma Sonrası Stres Bozukluğu üzerindeki iyileştirme etkisi, nasıl ilerlediğini anlatmak amaçlanmaktadır.

Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Tanımı

Travma artık hayatımızın günlük ilerleyişinde çok fazla duyduğumuz kelimelerden bir tanesi olmaya başlamıştır. DSM-V'te travma kişinin bedensel bütünlüğünün tehdit eden hadiselerle karşı karşıya kalması veya tanıklık etmesi, ani ve beklenmedik durumlar ile karşılaşılması, bir yakının ölümü, normal olmayan şekilde ölümü, yaralanmasına şahit olma vb. gibi şeylere tanıklık etmesi durumunda yaşadığı fazlaca korku duyma, çaresizlik duygusu, dehşete düşme gibi duygularla karşılaşması kişide travma yaratabilmektedir. Trafik kazası, taciz ve tecavüz, doğal afetler (sel, deprem, vb.) bireyde travma yaratabilecek olaylara örnekler. Psikolojik travma bireyin yaşanan durumu nasıl algıladığı ve değerlendirdiği ile doğru orantılıdır. Aynı zamanda aynı olayı yaşayan iki kişiden biri yaşanan olayı tehdit olarak algılayabilirken bir diğeri için yaşanan olay tehdit olarak algılanmayabilir. Psikolojik travma bireyin kendi güçsüz yanları ile karşı karşıya kalmasıdır. Travma durumunda birey direnç gösteremeyeceği durumlar tarafından çaresiz bırakılır. Travmatik olay olarak adlandırabileceğimiz olaylar bizim baş etme mekanizmamızı çökerterek olayları anlamlandırma ve bağlantı kurma durumlarımızı yok eder (Türksoy, 2003). Travma sonrasında yaşanan semptomların devam etmesi Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) olarak adlandırılmaktadır. Yaşanılan belirtiler 3 aydan daha az zamanda gözlemlendiğinde 'akut' daha uzun zamanda gözlemlendiğinde 'süreğen' TSSB olarak adlandırılmaktadır. Yaşanılan olaydan altı aydan daha uzun bir sürede semptomların gözükmesine ise 'gecikmeli başlangıçlı' adı verilir (Özgen ve Aydın, 1999). Yaşanılan travmatik olayın ardından 'flashback' adı verilen travma anında yaşanan olay anına dair görüntülerin kişinin gözünün önüne gelmesi ve zihninde o anı tekrar tekrar yaşaması, rüyalarında travma edici olayı görmesi bunlara bağlı olarak yoğun stres ve kaygı yaşaması, aşırı uyarılmışlık hali içerisinde olma yaşanan travmatik olay sonucunda gerçekleşen durumdur (Hasanoğlu, 2018). II. Dünya Savaşı sonrasındaki yıllarda literatüre giren Travma Sonrası Stres Bozukluğu sosyal yaşamımızda işlev bozukluğuna yol açabilmektedir. Olay yaşandıktan sonra olay anına dair bir uyarıcı ile karşılaşılması olay anında hissedilen duyguların tekrar depreşmesine yol açar. TSSB olan bireylerde başka psikiyatrik tanılarında eşlik etmesi söz konusudur (Lancaster ve ark, 2016). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Travma Sonrası Stres Bozukluğunun

tedavi edilmesi oldukça önemlidir. Travma yaratan olayların içsel yansımaları önemli bir geçmişe sahiptir. Literatürde truva savaşına kadar uzanmaktadır. 19. yüzyılda ‘Asker kalbi’ deyimi kullanılmaya başlamıştır (Ramsay,1990).

Savaşa katılan bireylerde fiziksel ve zihinsel sıkıntıları anlatmak için. Yıllar içerisinde Efor sendromu, nostalji, kardiyak nevroz gibi isimler kullanılmıştır. Travma Sonrası Stres bozukluğu II. Dünya Savaşı’ndan sonra savaşta yaşananlar göz önünde bulundurarak 1952 tarihinde ‘Büyük Stres Reaksiyonu’ (Gross Stres Reaksiyon) olarak DSM I’de yer almaktadır. Daha sonra 1968 tarihinde DSM II’de “Geçici Ruhsal Bozukluk” (Transient Situational Disturbance) ismi ile ise travma ile gelişen erişkin yaşamda uyum bozukluğu olarak anlatılmaktadır. Vietnam Savaşı Travma Sonrası Stres Bozukluğunun gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. 1980 tarihinde DSM-III’de “Travma Sonrası Stres Bozukluğu” ismi ile anksiyete bozuklukları içerisinde bulunmuştur. DSM-III-R de TSSB için var olan 5 kıstasın yanına 6 tane kıstas daha eklenmiştir. Belirti süresinin 30 gün olması gerektiği eklenmiştir. DSM-IV’te ise bazı değişiklikler getirilmiştir. Travma olarak sayılabilecek olaylara yaşam riski olan şiddetli rahatsızlıklar, bedenle alakalı olmayan saldırılar, tecavüz gibi yaşanmışlıklarda kriterler arasına girmiştir. Belirtilerin süreleri de kendi aralarında bazı ayrıştırmalara uğramıştır DSM-IV ile. İki veya otuz gün devam eden semptomlar akut stres bozukluğu, 3 aydan daha az süren belirtiler akut ve daha fazla zaman alan belirtiler için ise kronik stres denilmektedir (Battal,1997). DSM V’e kadar anksiyete bozukluklarında yer alan TSSB, DSM V’te travma ve stresörle ilişkili bozukluklar bölümü içinde akut stres bozukluğu ve uyum bozukluğu ile beraber yer edinmiştir (APA 2013). Yine DSM V’te kökeni korku olmaktan çıkmış anhedonik/disforik belirtilere sahip negatif bilişler, kişinin kendine kötü davranması gibi davranışa yansıyan belirtilerinde olabileceğini ortaya koymuşlardır (APA 2013). Deprem oldukça travmatik etki yaratacak bir olaydır. Travmatik olay meydana geldikten sonra bireyde anksiyete, sıkışmışlık hissi ve yoğun kaygı durumu başlar. Olağan depremler ölüm, doğal oluşumların bozulması, insanların yaşam alanlarını kaybetmesine neden olur. Deprem sonucu ortaya çıkan büyük kayıplar birey üzerinde oldukça yıkıcı etkiler yaratabilmektedir. Deprem beklenmedik bir şey olması, yarattığı fiziksel ve maddi kayıplardan dolayı kişinin yaşamında oldukça büyük değişimler olmasına yol açabilmektedir. Depremde kaybedilen şeyler sonucunda kişinin içinde bulunduğu kötü koşulların etkisi çoğu bireyde uzun bir süre kalmaktadır. Bu durumda kişiler üzerinde süregelen olması ve tekrerrüt etmesi görülmektedir. Panik bozukluk, kötü durumlara tahammülün azalması, sürekli keyifsizlik, bıkmışlık gibi dışarıya yansımaları görülmektedir (Kardaş, 2013).

DSM V’te bulunan tanı ölçütleri şu şekildedir;

Aşağıdaki yollardan biri ile göz korkutucu veya gerçek biçimde ölüm, cinsel saldırıya uğramış olma ya da ağır biçimde yaralanma, doğrudan bir olay yaşama, başkalarının yaşadığı olaylara tanıklık etme, bir yakının başına bu tür olaylar geldiğini öğrenme veya medya yolu hariç, travmatik olayların rahatsız edici ayrıntılarıyla yineleyici biçimde ya da aşırı bir düzeyde karşı karşıya kalma.

Aşağıdaki istem dışı ve girici nitelikteki belirtilerden en az birinin varlığı:

-Yineleyici, istem dışı gelen ve sıkıntı yaratan travma anıları veya çocuklarda travma temalarının yer aldığı tekrarlayıcı oyun(lar).

-Olay(lar) ile ilişkili tekrarlayıcı ve sıkıntı veren rüyalar.

-Kişinin travmatik olay(lar) yeniden yaşanıyor mu hissinde kapılması veya davranması gibi dissosiyatif tepkiler (geçmiş dönüşler) veya çocuklarda, oynanan oyunlarda travmanın yeniden canlandırılması.

-Travmatik olay(lar)ı simgeleyen uyarılarla karşılaşınca uzun süreli veya yoğun ruhsal bir sıkıntı yaşama.

Aşağıdaki kaçınma belirtilerinden en az biri:

-Olay(lar)ı, simgeleyen içsel uyarılardan (duygu, düşünce) kaçınma.

-Olay(lar)ı, simgeleyen, dışsal uyarılardan (yerler, nesneler, insanlar) kaçınma.

Aşağıda verilen bilişler ve duygudurumdaki olumsuz değişimlerden en az ikisi:

Travmatik olayın önemli bir yönünü hatırlayamama.

-Kendisi, başkaları ya da dünya ile ilgili abartılı ve tekrarlayıcı olumsuz inançlar ve beklentiler.

-Olaylar için abartılı veya tekrarlayıcı şekilde başkalarını veya kendini suçlama.

-Süreklilik gösteren olumsuz duygusal durum.

-Önemli aktiviteler duyulan ilgide ya da katılımda belirgin bir ilgi azalması.

-Başkalarından kopma veya yabancılaşma duyguları.

-Sürekli biçimde olumlu duygular yaşamamama.

Aşağıda verilen uyarılma ve tepki gösterme biçimlerindeki değişimlerden en az ikisi

-Saldırganlık, öfke patlamaları, kızgınlık.

-Sakınmaksızın davranma ya da kendine zarar verici davranışlarda bulunma.

-Heran tetikte olma.

-Abartılı irkilme tepkisi gösterme.

-Konsantrasyon sorunları

-Uyku bozukluğu.

Bu bozukluğun süresi B, C, D ve E tanı ölçütleri bir aydan daha uzun sürmektedir.

Bu bozukluk klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, işle ilgili alanlarda işlevsellikte düşmeye neden olur.

Bu bozukluk bir maddenin ya da başka bir sağlık durumunun fizyoloji ile ilgili etkilerine bağlanamaz (APA, 2013).

Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Tedavisi

Travma Sonrası Stres Bozukluğu tanısı konulan bireyler ilaçla veya psikoterapi ile tedavi edilebilir. Her iki tedavinin etkileri gözlemlenmiştir. Toplumumuzda insanlar yaşadıkları travma sonucu oluşan stres belirtilerinin tedavisini bilmemekte ya da travma anını anımsamak istemediği için tedaviden kaçabiliyorlar. Travmatik olay sonucunda deneyimlenen belirtiler, kişilerin etkilenme eşiği, sosyal işlevselliğin etkilenme

düzeyi her bireyde farklılıklar göstermektedir. Bir birey büyük bir travmatik olay ile karşılaşmış ve basit stres bozuklukları ile atlatırken başka bir birey çok daha büyük stres belirtileri gösterebilmektedir. Bazen kişiler büyük travmatik olaylar sonucunda herhangi bir stres bozukluğu belirtisi göstermeyebilir. Travma tedavisine tüm bu belirtiler göz önünde bulundurularak karar verilmelidir. Tedavi şekli kişinin verdiği tepkilere göre değişkenlik göstermektedir (Bolu ve ark., 2014). Travma sonrası önemli belirtiler yaşayıp sosyal işlevselliğinde problem olmayan bireylere kısa psikoloji tedavileri uygulanmaktadır. Yaşanılan olay kişinin hayatını önemli bir düzeyde etkilememeli doktorun psikolojik tedavi ile ilaç tedavisi ve hastaneye yatış gerçekleştirilmektedir. Travma Sonrası Stres Bozukluğu depresyon ile ilerliyorsa genellikle psikoterapi ile beraber ilaç tedavisine de gerek duyulmaktadır. Antidepresanlar tercih edilen ilaçlardır (Breslau, 1997). İlaç tedavileri her zaman doktor kontrolünde ilerlemelidir. Doktorun söylediği oranların fazlası tüketilmemeli doktorun uygun gördüğü süreç boyunca kullanılmalıdır. Psikolojik terapi olarak Şema Terapi, EMDR ve BDT etkili terapi ekolleridir (Beer, 2018).

Şema Terapi Nedir?

Bilişsel davranışçı araştırmacılar psikolojik tedavileri daha fazla geliştirmek için farklı şeyler aradılar. Duygu durum, anksiyete cinsellik, madde kullanım bozuklukları gibi bozuklukları içeren. Bilişsel davranışçı terapi yöntemi süre olarak daha kısa olduğu için çoğu bireyde sadece semptomların azalmasına yardımcı olmuştur. Bilişsel davranışçı terapisinin yeterli olmadığı kanısına varılmıştır (Jeffrey, 2017). Beck şema terapi yöntemini ortaya atmış Young ve meslektaşları da şema terapi modelini geliştirmişlerdir. Şema terapi karma bir terapi yöntemidir. İçerisinde BDT, gestalt, bağlanma, nesne ilişkileri, psikanalitik kuramlardan spesifik öğeler vardır. Erken çocukluk dönemi yaşantıları, şema modları şema terapi için çok önemlidir (Jeffrey, 2003). Şema terapi tespit edilen bozuklukların kronik yönleri ile ilgilenir. Kronik depresyon, anksiyete, yeme bozuklukları, çift sorunları vb. bozukluklarda etkili olduğu tespit edilmiş, madde kullanım bozukluğunda tekrarlamaları da önlediği tespit edilmiştir. Şema terapi modelinde terapist ve danışanın ilişkisi çok önemlidir.

Şema terapi bozukluğun kaynağı, asıl sebebi ile ilgilenmektedir. Çocukluk döneminde karşılanamayan duygusal ihtiyaçlar karşısında ortaya çıkan bozuklukların erken dönem uyumsuz şemaları ile ilgilenebilir. Bilişsel, duygusal ve bireyler arası metotlar kullanılır. Amacı erken dönemde karşılanamayan duygusal gereksinimlerin ortadan kalkması için gerekli yollar aramak. Erken çocukluk döneminde karşılanamayan anlayış, tutarlılık, sevgi gibi duygusal yoksunluk yaşamaya, terk edilmiş olma, bireylerin kurban rolünde olması ve bugün ki yaşantılarında güvensizlik karşısında dayanıksızlık şemalarının oluşmasına neden olur. Aile bireylerinin baskıcı ve korumacı olması, kişide yetersizlik ve hak görme şemalarını ortaya çıkarır. Terkedilme Şeması, Kuşkuculuk Şeması, Duygusal Yoksunluk Şeması, Sosyal İzalasyon Şeması, Bağımlılık Şeması, Dayanıksızlık Şeması, Kusurluluk Şeması, Başarısızlık Şeması, Boyun Eğicilik Şeması, Yüksek Standartlar Şeması, Haklılık Şeması şema terapisinin içerisinde bulunması ve anlaşılması gereken şemalardır. Seansların ne kadar süreceği nasıl ilerleneceği danışanın terapiye yaklaşımı ile alakalıdır (Rafaeli, 2011).

Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Şema Terapi

Şema Terapiye göre şemalarımız yaşamımızın başlaması ile etrafımızdaki insanlar, yaşadığımız alan, yaşamımızın

nasıl ilerlediği pozitif ve negatif olarak neler edindiğimiz ile alakalıdır ve geçmişimizden gelmektedir. Her bireyin şeması farklıdır, şemalarımızı anlayabilmek için nelerden etkilendiğimiz verdiğimiz tepkilere dikkat etmek oldukça önemlidir. Şemaların amacı yaşadıklarımızı, bize etki eden tutum ve davranışları anlayabilmektir. Travma Sonrası Stres Bozukluğunda şema terapi yöntemi kişinin çocukluktan gelen travmaları anlayıp bugünümüzde yaşadığımız travmaları tedavi etmek ve sezgilerimizi güçlendirerek bakış açımızı değiştirmektir. Kişinin geçmişte yaşadığı travmaların karşısında güçsüz, çaresiz, umutsuz, kırılmalı hissettiği zamanların yerine duygusal olarak daha güçlü bir yetkinlik geçirebilmesine yardımcı olmaktadır (Aaron, 1967). Travma Sonrası Stres bozukluğuna sahip bir bireyin yaşadıklarını anlayabilmek için kişide bulunan uygun şemayı çözümlemek oldukça önemlidir. İçinde bulunan problemi çözüme kavuşturmak için şemayı anlamak ilk ve önemli bir adımdır (Safran ve Tompkins, 1999). Şema terapi de geçmişte yaşadığımız deneyimler travmalarımızın alt yapısını oluşturmaktadır. Geçmişte yaşadığımız travmalar ile bugün yaşadığımız travmalar birbirleri ile örtüşebilmektedirler. Travma Sonrası Stres bozukluğuna neden olan travmalarımızın alt yapısında bulunan şemayı tespit ettiğimizde travmanın bugüne nasıl yansıdığını çözümlenerek travmanın sonuçlarını azaltabilir, etkilerini ortadan kaldırmamız. Doğumumuzdan itibaren etkisi altında kaldığımız kötü deneyimler bugünkü şemalarımızı harekete geçirmektedir. Doğumumuzdan itibaren belleğimizin çok etkili olmasının sebebi bakım veranimizden ve yakınlarımızdan aldığımız olumsuz davranışlarla alakalıdır. Dışarıdan gelen deneyimler şemalarımız üzerinde bakım veranimiz ve büyüdüğümüz evden aldığımız kadar güçlü etkilemez. Şemalar bireylerin yaşanılan travmatik deneyimler karşısındaki duruşlarını oluşturmaktadır. Yaşadığımız travmalar veyahut anlık durumlar karşısında farklı şemaların içinde bulunabiliriz. Psikolojik tanı konulmuş bireyler şemalar arasında geçiş yapmaya diğer bireylere oranla daha müsaitlerdir.

Çocukken edindiğimiz şemalar hala var olsaydı travmalara verdiğimiz tepkiler daha sarsıcı olabilmektedirler. Bugünkü yaşantımız, geldiğimiz nokta fark etmesizin verdiğimiz tepkiler erken yaşta edindiğimiz şemalara uyumlu davranışlar sergileriz. Yaşadığımız ani ve kötü deneyimler sonucunda oluşan Travma Sonrası Stres Bozukluğunu Şema Terapi yöntemi ile tedavi edebilmek için terapistin önce danışanın çocukluk döneminde edindiği şemaları tespit edip ona göre bir yol izlemesi gerekmektedir (Jacob, 2014). Bir çok şeyin travma sonrası stres bozukluğu yaratabileceği gibi depremden bunlardan bir tanesidir. Deprem sonucunda kişide oluşan travma sonrası stres bozukluğu tedavisinde şema terapi kullanımı da oldukça etkili bir durum olacaktır.

İlgili Araştırmalar

Gardiyanlar mahkumların güvenliğini sağlamak amacı ile hapishanelerde görev alırlar ve travmatik saldırıya uğradıkları zamanlar oluyor. Saldırıların sonucunda gardiyanlarda Travma Sonrası Stres Bozukluğu ya da çocukluk döneminde oluşan olumsuz şemaların tekrarlanması gözlemlenebiliyor. Bu çalışmada gardiyanlarda bulunan mahkumlar tarafından uğradıkları şiddet sonucunda tekrar canlanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalardan bahsedilmiştir. Gözden Geçirilmiş Olay Ölçeği ve Fransız

Erken Döne Uyumsuz Şema envanteri SCP kullanılmıştır. Hapishanede çalışan gardiyanlarda Travma Sonrası Stres Bozukluğu seviyesi ve güvensizlik şeması yüksek oranda tekrar meydana gelmektedir. Gardiyanlarda TSSB oranı stres bozukluğu olmayanlara göre daha fazla oranda Erken Dönem Uyumsuz Şemaların yeniden canlandığı gözlemlenmiştir. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu arasında bir bağlantı olduğunu varsaymışlardır. Yaşanılan travmatik bir deneyim sonucunda önceden edindiğimiz şemalar tekrar ortaya çıkabilir. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Tekrar Ortaya çıkması da Travma Sonrası Stres Bozukluğu tedavisinde zorluk yaşamaya sebep olabilir ve bunun sonucunda ise Travma Sonrası Stres Bozukluğu ise Erken Dönem Uyumsuz Şemaların canlılığını sürdürmesine sebep olur. Gardiyanlar için psikolojik destek oldukça önemlidir (Boudouha, vd., 2011).

Küçüklüğümüzde yakınlarımızdan, tanımadığımız insanlardan şiddet, istismar, ihmal görebilir. Duygusal yoksunluklar yaşayabiliriz. Çocukken başımıza gelen, bizde travma yaratan olaylar çocukluk şemalarımızı oluşturur. Bireyi içsel olarak koruyan bilinçsizce harekete geçen sistemdir. Bu çalışmada çocukluğumuzda oluşan şemaları ve gelişim sürecimizde edindiğimiz şemaların travma odaklı gözlemlenmesidir. 500-insanın bir araya gelmesi ile yapılmıştır. Savunma Biçimleri Testi, Young Şema Ölçeği Kısa Formu-3 ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçekleri kullanılmıştır. Çeşitliliklere göre bakıldığında değişiklikler görülmüştür. Cinsel taciz veya duygusal yoksunluk geçmişi bulunan kişilerin uygun olmayan şemalara fazla oranda sahip oldukları görülmüştür. Travma geçmişinin var olma, olmama durumlarında ise şemalar üzerinde etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Bebekken yaşanan travmaların ve edinilen olumsuz şemaların gözlemlenmesi gerektiğine varılmıştır (Erdi, 2019). Literatür de bulunan çalışmalara bakıldığında yaşlı bireyler için Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve psikolojik yardımın önemli olduğu vurgulanmaktadır. Yaşlı bireyler psikoloji merkezlerine Travma Sonrası Stres Bozukluğu sebebi ile gidiyor. Yaşlılara özgü literatür çalışmaları yoktur bulunan çalışmalar Travma Sonrası Stres Bozukluğuna dair bulunan literatür çalışmaları kullanılmıştır.

Bulunan şema terapiler birbirleri ile eş değerdir ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu için geçerli olduğu gözlemlenmiştir. Şema Terapinin yaşlılar için Travma Sonrası Stres Bozukluğu için faydalı olduğu söylenmektedir. Uzun zaman önce yaşanan olaylar şimdiki yaşamımızda bizi etkileyebileceği söylenmiştir ve literatür de yaşlı bireyler için Travma Sonrası Stres bozukluğuna dair ciddi eksiklikler olduğu tespit edilmiş (Seabrook & Nedeljkovic, 2021). Erişkin bireylerin geçmişlerinde yaşadıkları travmalar ve şemaları araştırılmıştır. Geçmiş travmalarımızın bugünüme hangi şemalar ile eşlik ettiği bakılmıştır. Danışanlar 25-50 yaşlarında seçilmiştir. Young şema ölçeği ve çocukluk çağı travma ölçeği kullanılmıştır. Bebekliğinde bakım vereninden, etrafındakilerden, ailesinden veyahut hiç tanımadığı insanlar tarafından herhangi bir istismar, şiddet veya taciz ile karşılaşmış kişilerde genellikle 'güvensizlik' şemasına rastlanılmıştır (Gaye, 2022). Ruh sağlığı ile ilgilenen bireylerin yaşadıkları travmaların bebekken yaşadıkları travmaları ve şemalarına bakılmıştır. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Young Şema Ölçeği kullanılmıştır. Gözlemler ve yapılan testlerin sonucunda ise kişilerin bedenlerinde travmaya bağlı stres seviyesi ve

ergenlik zamanı travmaları arasında olumsuzluk saptanmıştır. Bulunan koşullara göre travmaya bağlı stresin çoğaldığı gözlemlenmiştir. Ruh sağlığı alanında kendi isteği ile çalışan işini severek yapan kişilerde diğer alanlarda çalışan bireylere göre daha az TSSB vardır (Altan,2020). Daha önce madde kullanmış bireylerin ergenlik travmalarına ve duygusal gelişimlerine odaklanılmıştır. Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmaları ölçekleri tercih edilmiştir. Negatif ve pozitif duygular arasında doğru orantılı bir ilişkinin var olduğu görülmüştür. Şemalarının toplam sonucuna bakıldığında ise duyguları dengeleme, bireyin kendine karşı olan olumsuz davranışları ve benzeri şeylerin alt ölçeklerinde olumlu bir birleşime rastlanılmıştır (Aktaş, 2019). Yapılan bu çalışmada Van depremini hissetmiş olan 18 yaşındaki talebelerin TSSB durumlarını hangi durumlarda farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmak istemiştir. Betimsel ve ilişkisel tarama yöntemleri kullanılmıştır. Van şehrinin Erciş ilinde bulunan 18 yaşındaki eğitim alan talebelerden evren seçilmiştir. Örneklem için 320 talebe seçilmiştir. Çalışma sonucunda depremden etkilenen talebelerin TSSB düzeyleri %42,6 öğrencinin az, %36,7 öğrencinin ortalama, %19,4 fazla %1,3 öğrencinin de travma düzeyi ileri derecede olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir yandan deprem sonucunda 18 yaşındaki talebelerin sevdiklerinin ölüm korkusu, yıkım altında kalma riski duyguları ile TSSB seviyeleri düşündürücü bir bağ olduğu tespit edilmiştir. Meydana gelen depremin sarsıntı seviyesi, kişilerin etkilenme seviyesi gibi durumların deprem sonucunda psikolojik problemlerin ortaya çıkmasına sebep olduğu gözlemlenmiştir. Meydana gelen depremin 8 yıl önce olmasına rağmen talebeleri halen etkilediği tespit edildi (Kurt ve Ediz, 2019).

Sonuç ve Öneriler

Bir anda meydana gelen sarsıcı durumlar insanların travma ile karşı karşıya kalmalarına sebep olur. Travma insanların ruhsal sıkıntılar yaşamı demektir. Meydana çıkan durumlar, insanları psikolojik dayanıklılığı ve ortaya çıkan durumlardan ne denli etkilendikleri ile alakalıdır. Yaşanılan durumdan her kişi farklı derecelerde etkilenir. Çalışmayı gerçekleştirirken araştırmalara baktığımızda dünya genelinde neredeyse her insan yaşamında travmatik bir durum ile karşılaşmış, TSSB semptomları ile karşılaşmıştır. Travmatik anı deneyimleyen birey olayı değişik anımsayabilir, flashbackler ortaya çıkabilir. Kaçınma durumu, olay zamanını sürekli anımsama ve yaşama, stres, kaygı ve korku gibi duygularla baş etmeye çalışabilir. Beklenmedik bir zaman diliminde yaşanan travmatik olay kişilerde derin yaralara, fiziksel ve duygusal semptomlara yol açar ve bu durumların tedavi edilmesi gerekir. Çoğu durumda olduğu gibi TSSB de ilaç ile tedavi edilebilir ancak TSSB durumunu daha iyi bir hale getirebilmek, iyileştirebilmek için çeşitli terapi yöntemleri de mevcuttur. Şema terapide bu terapi yöntemlerinden biridir. Şema Terapi bireyin erken çocukluk döneminde edindiği uygun olmayan şemaların şu anki hayatlarında tekrar ortaya çıkmasıdır. Erken çocukluk döneminde meydana gelen doğru olmayan şema yerine olması gereken şemayı koymak, değiştirmek gerekir. Küçüklüğümüzde yerine getirilmeyen hissedilmeyen duyguların eksikliklerini kapatmak ve yok etmek için farklı seçenekler aramaktadır. İncelediğim 6 çalışmayı göz önünde tuttuğumda Travma Sonrası Stres Bozukluğunun tedavisi için Şema Terapinin etkili bir yöntem olduğunu ve kullanılabilecek bir terapi yöntemi olduğu araştırmalar dahilinde görülmüştür. Şema Terapi ile Travma Sonrası Stres Bozukluğu belirtileri azalarak iyi olmaktadır. Diğer

ülkelerde yapılan çalışmalara bakıldığında Şema Terapinin tercih edilen bir terapi yöntemi olduğu gözlemlenmiştir. Yine diğer ülkelerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu ile ilgili oldukça fazla çalışma yapılmıştır.

Ülkemizde yapılan çalışmaların oldukça az olduğu literatür incelendiğinde yeterli çalışmanın mevcut olmadığı tespit edilmiştir. Travma Sonrası Stres Bozukluğu için ülkemizde daha fazla çalışma yapılabilir. Terapilerde Şema terapinin önemi anlatılabilir.

Beyanname

Etik onayı ve katılım onayı

Uygulanamaz.

Yayın izni

Uygulanamaz.

Veri ve materyallerin mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar çatışması

Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanmaz

Yazar katkıları

Konunun belirlenmesi, İngilizce ve Türkçe alanyazın taraması, metnin tamamının yazılması yazar tarafından yapılmıştır. Yazar, makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır

Kaynaklar

APA (2013) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th ed. (DSM-5). Washington, DC, *American Psychiatric Association*.

American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 4. baskı. *Washington: American Psychiatric Publishing*, 2013.

Aaron Beck, Depression: causes and treatment, Philadelphia: *University of Pennsylvania Press*, 1967, s.134.

Beer, R. (2018). Efficacy of EMDR therapy for children with PTSD: A review of the literature. *Journal of EMDR Practice and Research*, 12, 177-195.

Bolu, A., Erdem, M., & Öznur, T. (2014). TSSB. *Anadolu Tıbbi Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 98-104.

Battal S, Özmenler N. Posttravmatik stres bozukluğu ve akut stres bozukluğu. *Psikiyatri Temel Kitabı*, C Güleç, E Köroğlu (Ed), *Hekimler Yayın Birliği: Ankara*; 1997.

Battal S, Özmenler N. Posttravmatik stres bozukluğu ve akut stres bozukluğu. *Psikiyatri Temel Kitabı*, C Güleç, E Köroğlu (Ed), *Hekimler Yayın Birliği: Ankara*; 1997.

Gitta Jacob vd.,Mod terapisi: diğer yollardan gitmek; şema terapi'yi temel alan bir kendine yardım kitabı, Psikonet Yayınları, 2014, s.57.

Jeffrey E. Young vd., Şema Terapi, Çev. Tuğrul Veli Soylu, *Litera Yayıncılık*, İstanbul, 2017, s.17-19.

Jeffrey Young “vd.”, Schematherapy: A practitioner guide. New York. *Guilford*, 2003, s.14.

Jeffrey Young ve G. Brown, Young Schema Questionnaire, *New York: Cognitive therapy center of New York*, 1990, s.143.

Jeremy Safran ve Michael Tompkins, Widening the Scope of Cognitive Therapy: *The Therapeutic Relationship, Emotion, and the Process of Change*, 1999, s.263-264.

Kardaş F. Van depremini yaşayan üniversite öğrencilerinin travma sonrası stres travma sonrası büyüme ve umutsuzluk düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi [master's thesis]. [Van]: Yüzüncü Yıl Üniversitesi; 2013. 36 p.

Kurt, Ediz; GÜLBAHÇE, Arzu *Journal of Graduate School of Social Sciences*, 2019, Vol 23, Issue 3, p957.

Özgen F, Aydın H. Travma Sonrası Stres Bozukluğu; *Klinik Psikiyatri* 1999;1: 34-41.

Özgen, F ve Hamdullah, A. Travma sonrası stres bozukluğu, *Klinik Psikiyatri*, 1999; 1; 34-41.

Ramsay R. Invited review: post-traumatic stress disorder; a new clinical entity? *J Psychosom Res* 1990;34(4): 355 365.

Rafaeli E vd.,Schema therapy: Distinctive features. *New York: Routledge*, 2011, s.75.

Türksoy, N. (2003). Psikolojik Travma ve Tanım Sorunları. Psikolojik travma ve Sonuçları. Ed. T. Aker ve M. E. Önder. *İstanbul: 5US Yayınları*.

REVIEW ARTICLE / DERLEME YAZISI

A Review on the Effects of Sexual Myths on Sexual Dysfunctions

Cinsel Mitlerin Cinsel İşlev Bozukluklarındaki Etkileri Üzerine Bir Derleme

Esma Katırcıoğlu¹

Abstract:

The purpose of the review article is to understand whether the vital functional rates of living myths are present or not. The formation of sexuality is a biological and psychological concept that has existed since the beginning of humanity. Sexual interactions and reactions are affected by biological and psychological factors with positive and negative effects. It is important to make disciplined evaluations as a result of the effects of sexual problems on these factors. disruptions, conflicts, stressful life events, inadequate sexual education, aging, process, decreasing hormone symptoms, appearance disorders, drug use and depressive chronic fractures etc. They can play an active role in the occurrence of sexual dysfunctions of those who affect them. Sexual myths cause negative ideas in the person that are contrary to the norm of sexuality. In order to solve sexual myths and the problems they cause, it is necessary to convey information based on scientific facts and that can be verified to the person. As a result of the literature review, the psychological effects of sexual myths on sexual dysfunction seen in individuals were mentioned. In the studies examining these effects, the importance and results of psychological and social support on individuals were explained.

Keywords: Sexual myths, Sexual dysfunction, Sexuality.

¹Psy, Near East University Institute Of Social Sciences, TRN Cyprus, Nicosia, Orcid Id: 0009-0007-8396-0435.

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Esma Katırcıoğlu, Near East University Institute Of Social Sciences, TRN Cyprus, Nicosia, OCID ID: 0009-0007-8396-0435, E-mail:psk.esmaktrcioglu@gmail.com.

Date of Received/Geliş Tarihi: 25.09.2024, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 21.04.2025, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 21.04.2025, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 28.04.2025

Citing/Referans Gösterimi: Katırcıoğlu, E. (2025). A Review on the Effects of Sexual Myths on Sexual Dysfunctions. *European Archives of Social Sciences*, 2(1), 28-35

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / European Archives of Social Sciences (www.eassjournal.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Yapılan derleme makalesinin amacı cinsel mitlerin cinsel işlev bozuklukları üzerindeki etkilerini incelemektir. Cinsellik kavramı insanlık tarihinin başlangıç sürecinden bu yana varlığını sürdüren biyolojik ve psikolojik bir kavramdır. Cinsel etkileşimler ve tepkiler biyolojik ve psikolojik faktörlerden olumlu ve olumsuz yönde etkilenmektedir. Cinsel problemlerin bu faktörlerden etkilenmesi sonucunda disiplinli değerlendirmeler gereklidir. İlişki aksamaları, çatışmaları, stresli hayat olguları, yeterli olmayan cinsel eğitimler, yaşlanma süreci, azalan hormon düzeyleri, fizyolojik rahatsızlıklar, ilaç kullanımları ve birtakım depresif temelli bozukluklar vb. etmenler cinsel işlev bozukluklarının görülmesinde aktif olarak rol oynayabilirler. Cinsel mitler bireylerin cinsel kavramlar ile ilgili olarak abartılı, bilişsel olarak bir değeri olmayan ve yanlış bir biçimde nitelendirilebilecek ancak doğru olduğu kanısında oldukları yanlış birtakım inançlardır. Cinsel mitler kişide cinselliğin normuna aykırı şekilde olumsuz fikirlerin meydana gelmesine neden olmaktadır. Cinsel mitlerin ve sebep olduğu problemlerin çözümlenebilmesi adına kişiye bilimsel olgulara dayanan, doğrulanabilirliği mümkün olan bilgilerin aktarımı gereklidir. Yapılan literatür taramaları sonucunda Cinsel mitlerin; bireylerde görülen cinsel işlev bozukluğuna, psikolojik etkilerine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cinsel mitler, Cinsel işlev bozukluğu, Cinsellik.

Giriş

Cinsellik, insanlığın başlangıcından bu yana süregelen temel bir içgüdüdür. Tanımı, işlevselliği ve algılanma biçimleri zamanla değişse de, önemi hiçbir dönemde azalmamıştır. Freud, insanın doğuştan itibaren cinsel bir varlık olduğunu belirtmiş ve bireylerin davranışlarının temelinde cinselliğin her zaman var olduğunu savunmuştur (Bozdemir & Özcan, 2011). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), cinselliği insan yaşamının yapı taşı olarak nitelendirir. Kültürel farklılıklara rağmen, cinsel yaşamın bireylerin refahı ve sağlığı üzerindeki önemi açıktır. Cinsellikle ilgili yanlış bilgilendirme ise toplumda çeşitli sorunlara neden olabilmektedir. DSÖ'ye göre cinsel sağlık, fiziksel, duygusal, entelektüel ve sosyal yönleriyle yaşam kalitesine katkı sağlayan bir bütünlük olarak tanımlanır (DSÖ, 1975).

Cinsellik; haz alma, toplumsal normlar, kurallar ve tabularla şekillenen fizyolojik, psikolojik, biyolojik ve sosyal boyutlarıyla özel bir deneyimdir. Ayrıca yoğun psikosomatik bir etkileşimi de barındırır (Aydın, 1998). Cinsellik, toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik, yönelim, deneyimler ve çoğalma gibi temel unsurları içerir (Gölbaşı, 2003). Ancak toplumumuzda bu konu genellikle ayıplanmakta, konuşulmamakta ve tabulaştırılmaktadır. Çocukların masumiyetini bozacağı düşüncesiyle cinsellik eğitimi verilmemekte, konuşulmaması ise sorunların ortadan kalkacağı yanılgısına yol açmaktadır (Tuğrul & Artan, 2001).

CETAD'ın (2006) bulgularına göre, Türk toplumunda cinsel problemlerin en büyük nedenlerinden biri %62 oranla yetersiz eğitimidir. Toplumun tutumu, önyargılar, tabular ve gelenekler de bu durumu tetiklemektedir. Cinsellikle ilgili tutumlar ve bilgi eksikliği birleştiğinde, cinsel işlev bozuklukları (CİB) ortaya çıkmaktadır. DSM-V TR'ye göre CİB, bireyler arası ilişkileri zorlaştıran, cinsel istek ve tepkilerde bozulmalarla karakterize edilen bozukluklardır (APA, 2000; 2013). CİB, erkeklerde %10–52, kadınlarda ise %25–63 oranında görülmektedir (Laumann vd., 1999; Lewis vd., 2010). Türkiye'de ise bu oranlar sırasıyla %43,3 ve %48,3'tür (Öksüz & Malhan, 2005, 2006). Yüksek görülme oranına rağmen, bu bozuklukların nedenleri tam olarak açıklanamamıştır (APA, 2013).

Cinsel mitler, bireyde korku, kaygı, yetersizlik ve suçluluk duyguları yaratmakta; bu duygular da CİB'yi tetikleyip sürdürmektedir (Özmen, 1999). Kadınlar, çocukluktan

itibaren bedeni tanıma ve arzularını fark etme konusunda kısıtlanmakta, bu da onları cinsel yaşamda pasif bireyler haline getirmektedir (Kulak, 2006). Türkiye'deki muhafazakâr yapılar ve cinselliğin tabu oluşu, vajinismus gibi sorunlara yol açmaktadır (CETAD, 2006). Cinsellikle ilgili kavramlar, toplumda ve sağlık çalışanları arasında bile konuşulurken çekince yaratmaktadır.

Kadınlar cinsel yaşantıya daha bilinçli şekilde katıldıkları için psikososyal etkiler kadınlarda daha belirgindir. Bu nedenle cinsel işlev ile zihinsel süreçler arasında güçlü bir bağlantı bulunmaktadır (Ulukavak, 1994). Cinsel mitlerin CİB üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, doğru bilgilerle bu mitlerin yerini değiştirmek ve bu doğrultuda eğitim vermek gereklidir (Kocagöz, 2008).

Özel iyi oluş, bireyin yaşamını hem duygusal hem de bilişsel olarak değerlendirmesiyle ilişkilidir (Diener, 1984). Araştırmalar, cinsel mitlerin özellikle 18–25 yaş arasında yaygın olduğunu ve eğitimsizlik ile yanlış kaynaklardan edinilen bilgilerle beslendiğini göstermektedir (Taşdemir & Öz, 2020). Cinsel mitler, geleneksel değerlerle beslendikçe kalıcılığı artmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça mitlere inanış oranı azalmaktadır (Bulut & Demirel, 2021).

Cinsel İşlevler

CİB'nin nedenleri hem fizyolojik hem de psikolojik faktörlere dayanabilir. Bu nedenler çoğu zaman birlikte etkili olmakta ve bir sorun fizyolojik temelli olsa dahi zamanla psikolojik boyut da kazanabilmektedir. CİB'nin oluşumunda kültürel ve psikososyal etkenlerin birlikte rol oynadığı gözlemlenmiştir. Bu etkenler bireyin doğuştan getirdiği özellikler kadar sonradan kazanılan deneyimler, aile yapısı, eğitim düzeyi, cinselliğe ilişkin tutumlar gibi faktörleri de içermektedir.

Masters & Johnson (1966), insanlarda cinsel tepkiyi dört evrede tanımlamıştır: uyarılma, plato, orgazm ve çözülme. Uyarılma evresi, cinsel uyarının ardından fizyolojik değişimlerin başladığı aşamadır. Plato evresinde bu tepkiler yoğunlaşır. Orgazm evresi, kısa süreli yoğun haz ve boşalmanın yaşandığı evre olup erkeklerde ejakülasyon, kadınlarda pelvik kasların kasılmasıyla belirgindir. Çözülme evresinde vücut normale döner, rahatlama sağlanır.

Kaplan (1979) ise bu modele cinsel arzuyu da dahil ederek üç evreli bir yapı önermiştir: arzu, uyarılma, orgazm. Bu model, özellikle arzu bozukluklarının anlaşılmasında daha

işlevsel kabul edilmektedir. CİB'nin oluşum sürecinde hazırlayıcı, başlatıcı ve sürdürücü etkenler rol oynamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Cinsel İşlev Bozukluklarında Hazırlayıcı, Başlatıcı ve Sürdürücü Faktörler

Etken Türü	Açıklama	Örnek Faktörler
Hazırlayıcı Etmenler	Kişinin yaşam öyküsünde, cinsellikle ilgili zemin hazırlayan, uzun vadeli psikososyal etmenlerdir.	- Yetersiz veya hiç alınmamış cinsel eğitim - Toplumsal ve bireysel cinsel mitler - Tutucu, baskıcı aile ortamı - İlk cinsel deneyimin olumsuz olması - Problemlili aile ilişkileri - Çocukluk çağı cinsel istismarı - Psikoseksüel gelişimde güvensizlik - Katı karakter özellikleri - İntrapsişik çatışmalar (örneğin bastırılmış cinsellik)
Başlatıcı Etmenler	Cinsel işlev bozukluğunun başlamasına doğrudan neden olabilecek fiziksel, psikolojik veya ilişkisel tetikleyicilerdir.	- Hormonal dengesizlik, kronik hastalıklar - Depresyon, anksiyete bozuklukları - Antidepresan veya tansiyon ilaçları - Alkol veya madde kullanımı - Şişirilmiş performans beklentileri - Gebelik, doğum, emzirme dönemi - Yaşlanmaya bağlı değişimler - Sadakatsizlik, eş kaybı - Partnerde Cinsel İşlev Bozukluğunun varlığı
Sürdürücü Etmenler	Sorunun kronikleşmesini sağlayan, bozukluğun devamlılığına neden olan bireysel, psikolojik veya ilişkisel etmenlerdir.	- Performans anksiyetesi (başarısız olma korkusu) - Partnerle süregelen çatışmalar - Cinsel mitlerin sürmesi - Suçluluk, günahkârlık inançları - Cinsellikte karşılıklı çekiciliğin kaybı - Devam eden psikolojik sorunlar - Alkol/Madde kullanımı, bağımlılığı - Farmakolojik tedavide kullanılan ilaçlar ve kalıcı yan etkileri

Cinsel İşlev Bozuklukları

Globalde yürütülen çalışmalar sonucunda her üç(3) kişiden en az bir(1) tanesinin hayatının belirli bir sürecinde CİB görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Farklı ülke ve kültürlerde yürütülen bu çalışmalarda, birbirinin aynı çevrelerden olmayan kişilerde CİB görülme yaygınlığı durumunda birbirinin benzeri sonuçlara rastlanmıştır. Buna karşın kültürel aktarımların cinsel işlevler üzerinde büyük bir etkileşimi olduğu da gözlemlenmiştir. Cinsel işlev bozuklukları, kişinin cinsel reaksiyon dönüşümünün herhangi bir evresinde deneyimlediği sürekli ya da tekrarlayıcı güçlükler

şeklinde hem kişinin hem de partnerin hayat standartlarına negatif biçimde etki etmektedir (American Psychiatric Association [APA], 2013). Bu bozukluklar genel olarak dört ana başlık altında ele alınır:

Cinsel İstek Bozuklukları

Bu bozukluk, kişinin cinsel aktivite başlatma arzusu hissetmemesi ya da cinsel fikir ve hazların var olmaması karakterizedir. Genellikle kadınlarda "kadın cinsel istek/ilgi bozukluğu", erkeklerde ise "erkek hipoaktif cinsel arzu bozukluğu" tanıları altında incelenmektedir (Leiblum & Rosen, 2000). İlişkisel sorunlar, depresyon,

hormonal etmenler ve stres bu bozuklukların ana sebeplerindendir (Clayton vd., 2018).

Cinsel Uyarılma Bozuklukları

Uyarılma bozukluğu, kişinin cinsel birliktelik esnasında yeterli olmayan fiziksel veya psikolojik uyarımın varlığını sürdüremediği sorundur. Kadınlarda vajinal ıslaklıkta düşüş yaşanması veya yeterli olmayan genital duyarlar biçiminde görülüyorken; erkeklerde genellikle rastlanan görülen biçimi erektil disfonksiyondur (Rosen vd., 2004). Erektil disfonksiyon, çoğunlukla 40 yaş üzeri erkeklerde daha sık görülür ve hem yapısal hem de psikolojik sebeplere dayanabilmektedir.

Orgazm Bozuklukları

Orgazm bozuklukları, bireyin orgazm duyumuna erişememesi veya gecikmiş orgazm deneyimlemesi biçiminde açıklanır. Kadınlarda “kadın orgazm bozukluğu” sıklıkla cinsel işlev bozuklukları arasında görülüyorken, erkeklerde “gecikmiş ejakülasyon” ya da “erken boşalma” biçiminde ortaya çıkar (McCabe vd., 2016).

Cinsel Ağrı Bozuklukları

Kadınlarda rastlanan dispareni (ağrılı cinsel ilişki) ve vajinismus (vajinal kasların istemsizce kasılması durumu), en yaygın görülen cinsel ağrı rahatsızlıklarındandır. Bu sorunlar, çoğunlukla cinsel bilgilenme eksikliği, travmatik tecrübeler ve anksiyeteye bağlantılıdır (Reissing vd., 2004). Erkeklerdeyse ender olarak görülmekle beraber ağrılı boşalma ya da penis kaynaklı ağrılara rastlanabilir.

Kadınlarda Görülen Cinsel İşlev Bozuklukları

Kadın cinselliği, biyo-psiko-sosyal faktörlerin etkileri varlığı ile biçimlenir. Kadınlarda cinsel işlev bozuklukları çoğunlukla dört ana başlık altında ele alınır: *cinsel istek bozukluğu, uyarılma bozukluğu, orgazm bozukluğu ve cinsel ağrı bozuklukları* (American Psychiatric Association [APA], 2013).

Kadın Cinsel Arzu/İlgi Bozukluğu

Bu bozukluk, kadının cinsel aktivite başlatma arzusunda düşüş yaşamasına, cinsel fikir ya da arzu yetersizliği vb. semptomlarla meydana gelir. Genellikle mevcut evlilik yaşamı olan kadınlarda, uyumsal problemler ile ebeveynlik yükümlülükleri bu sorunun öncelikli tetikleyicilerindendir (Clayton vd., 2018).

Kadın Cinsel Uyarılma Bozukluğu

Fiziksel uyarılma (vajinal ıslanma, genital haz alma) yetersizliği veya hassas uyarım yetersizliğiyle bağdaşır. Depresyon, travmatik cinsel tecrübeler, stres ve hormonal farklılıklar (genellikle menopoz ardı evresinde) bu bozukluğun genellikle rastlanan sebepleri arasındadır (Brotto vd., 2016).

Kadın Orgazm Bozukluğu

Orgazm yaşamada güçlük veya orgazma geç ulaşmayla açıklanır. Kadınlarda ömür boyu orgazm bozukluğu oranı %10–15 civarında değişim gösterebilmektedir (McCabe vd., 2016). Bu sorun çoğunlukla düşük düzey vücut farkındalığı ve negatif cinsel davranışlarla alakalıdır.

Cinsel Ağrı Bozuklukları (Dispareni ve Vajinismus)

Dispareni, cinsel beraberlik esnasında veya ardından sonrasında ağrı hissedilmesidir; vajinismus ise vajinal kasların istem dışı kasılarak birlikteliği güç bir duruma getirmesidir. Her iki sorun da genellikle geçmiş yaşam deneyimlerine bağlı olarak, çevresel baskılarla ya da yeterli olmayan cinsel eğitim ile alakalıdır (Reissing vd., 2004).

Erkeklerde Görülen Cinsel İşlev Bozuklukları

Erkek Hipoaktif Cinsel İstek Bozukluğu

Erkeklerde rastlanan cinsel arzu yetersizliği; stres, depresyon, evlilik beraberinde ki sorunlar, düşük düzey testosteron seviyelerine bağlı olabilmektedir (Leiblum & Rosen, 2000). Erkekler çoğunlukla bu sorunu açıklamakta daha çok zorlanmaktadır, bu durum da tanı koymayı zorlaştırmaktadır.

Erektil Disfonksiyon

Penisin yeteri düzeyde sertliğe ulaşamaması veya devam ettirememesi sorunu olmakta olup, en yaygın görülen erkek cinsel işlev bozukluğudur. 40 yaş ve üstü erkeklerde rastlanma olasılığı %20'nin üzeri bir seviyededir (Rosen vd., 2004). Diyabet, kardiyovasküler hastalıklar ve hayat standardı değişkenleri bu bozukluğa sebep olan başlıca sebepler arasındadır.

Erken ve Gecikmiş Boşalma

Erken boşalma, vajinal penetrasyon ardından bir dakika ya da daha az zamanda boşalmayla açıklanır. Psikolojik sebepler (performans anksiyetesi) en sık görülen faktörlerden biridir. Geciken boşalım durumu ise, cinsel birliktelik esnasında orgazm duyumuna erişmede seçkin gecikme veya boşalmanın sağlanmaması halidir (McCabe vd., 2016).

Cinsel Ağrı Bozuklukları

Erkeklerde ender rastlanmakla beraber boşalım esnasında ağrı veya peniste duyulan hassasiyet, prostatit vb. medikal sorunlarla alakalıdır. Tanı konulması genellikle daha güçtür, medikal muayene gerektirmektedir (Leiblum & Rosen, 2000).

Cinsel Mitler

Türk Dil Kurumu mit kavramını “toplumların hayal gücüyle şekillenmiş, kaynağı bilinmeyen, halk öyküleri” şeklinde tanımlar. **Cinsel mitler** ise cinselliğe dair bilimsel temele dayanmayan, ancak doğru kabul edilen inançlardır (Şahbaz, 2017). Cinsellik, toplumlarda oldukça önemli olmasına rağmen yeterince konuşulmadığı için, bu boşluk mitlerle doldurulmaktadır (Kocagöz, 2008). Bu da bireylerin cinsellik hakkında abartılı ve hatalı inanışlar geliştirmesine yol açmaktadır.

Mitler; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve kültüre göre değişiklik gösterir (Torun vd., 2011). Kadın ve erkek bireylerin farklı toplumsal rollerle büyüülmesi, cinsel davranış ve beklentilerde farklılıklara ve bu farklılıklar üzerinden gelişen mitlere yol açmaktadır (Karaçuka, 2018). Ayrıca eğitim düzeyi arttıkça mitlere inanışın azaldığı da bilinmektedir (Turan, 2013; Karakuş, 2019). Cinsel mitlerin etkileri, bireyin cinselliğe dair düşüncelerini şekillendirir ve çoğu zaman işlev bozukluklarını tetikler. Kadınların cinsel hazı yalnızca erkek için olduğu düşüncesi, erkeklerin duygularını göstermemesi gerektiği gibi kalıpları bireylerin sağlıklı bir cinsel yaşam kurmasını engellemektedir (Şahbal, 2020).

Toplumda Sıkça Olarak Rastlanan Cinsel Mitler

Kültür ve çevrelerde sıkça rastlanan cinsel mitler genel olarak erkek cinsel organı penisin uzunluğu, haz duyma, sertlik ve de yaşlanma ile cinsel işlevden sağlanan hazzın eksileceğine dair inanışlara dayanmaktadır (Aba, 2020, s. 15). En yaygın mitler ise şu şekilde sıralanmaktadır;

‘Erkek bireyler cinsel işlevi her daim arzulamakta ve de buna her daim halihazır durumdadırlar.’

Sertleşme problemleri ile alakalı olan bu inanış yeterli seviyede uyarı almayan erkek bireyde düşük başarı, yeterli olamama hisleri yaşatmaktadır. Travmatize bir hal olarak anlaşılan ve de kişinin öz-benlik saygısını zedeleyen bu durum cinsel birleşme eyleminde ve de düşüncelerinde kişide kaygı yaratmakta ve de Cinsel İşlev Bozukluklarına neden olmaktadır (Özmen, 1999, s. 50).

‘Cinsel beraberlik arzularını erkek birey sergilemelidir.’

Bu inanış hem cinsel birleşme esnasında pasif olmak istemeyen kadın bireye engel olmakta, hem de pasif olmayan partneri yadırgayan erkek bireye engel olmaktadır. Oysa erkek birey pasifliğini muhafaza ettiği cinsel birleşme esnasında zevk duyabiliyorken, kadın birey de aktif olarak içinde bulunduğu cinsel birleşmede haz alabilmektedir (CETAD, 2016, s.13).

‘Mastürbasyon pis ve de zararlı bir eylemdir.’

Geçmişi en eskilere dayanan ve de en sık rastlanan inanışlardan birisidir. Mast. eylemi bireyin psikolojik, fizyolojik sağlığını olumlu olmayan bir şekilde etkilediği ve de bağımlılık yarattığı inancını barındırmaktadır. Bu inanış bireyi yeterli olmadığı halde hissettirmekte ve de kendine karın suçlayıcı bir yaklaşım sergilemesine sebebiyet vermektedir. Gerçek durum ele alındığında ise mast. uygulamasının uygun ortam, süreç ve de sıklık ile yapılması halinde bireyin cinsel güdü gereksinimlerini karşıladığından dolayı mutluluk sağladığı ve de bir takım CİB’nin iyileştirmesinde kullanılmakta olduğu da gözlemlenmektedir (Yılmaz, 2018, s. 7).

‘Cinselliği barındıran her eylem yalnızca cinsel anlamda birleşmek anlamına gelmektedir.’

Cinsel beraberliği odak noktasına alan bu inanış ön sevişme evresini ve de uyarılmayı yok sayarak kadın bireylerde orgazm problemlerine ve de uyarıcı yetersizliklerine sebebiyet vermektedir (Karakuş, 2019, s. 14).

‘Cinsel beraberliğin ardından partnerler eş zamanla orgazm olursa bu çok iyi olduğu anlamına gelir.’

Fizyolojik yapılar gereği bu mit ele alındığında erkek ve kadın bireylerin farklı vücut yapılarına sahip olduklarından kaynaklı aynı anda haz doyumuna ulaşmaları güç bir durumdur. Partnerlerin bahsedilen inanış gereği kişileri beklentiye sokarak kaygı oluşmasına neden olmaktadır ve de CİB görülmesine sebebiyet vermektedir (Tiftikçi, 2020, s. 15).

‘Bütün cinsel içerikli dokunuşlar cinsel beraberlikle son bulmalıdır.’

Partnerler sadece birbirlerine dokunma eyleminden ya da okşanmasından haz duyabilmektedirler. Tüm cinsel dokunuşların cinsel beraberlikle sonuç alması gerekli değildir (Şahbal, 2020, s. 5).

‘Oral seks pis bir eylemdir.’

Oral seks uygulamalarının uyarıcı niteliği oldukça fazladır. Asıl önem arz eden ise her iki kişi tarafından da onaylı olması ve de sağlık kurallarına uygun bir biçimde gerçekleştirilmesidir. Bu noktada oral seks uygulamaları bilimsel olarak da kabul görmüş cinsel eylemlerden birisidir (Turan, 2013, s. 13).

‘Cinsel eylemler güdüseldir, sonradan öğrenilen eylemler değildir.’

Cinsellik olgusu biyolojik temelde olan bir kavram olsa da cinsel eylemler sonradan da öğrenilebilmektedir. Sonradan olan öğrenimlerin hatalı ya da eksik öğretilerle uygulanması cinsel kazanımların geliştirilmesinde engel olmakla beraber CİB’na sebebiyet vermektedir (Karaçuka, 2018, s.13).

‘Kadın bireylerde orgazma ulaşmanın tek yolu cinsel birlikteliktir.’

Kadın bireylerde orgazma ulaşmanın başında klitoral uyarı bulunmaktadır. Uygulanan araştırmalar değerlendirildiğinde kadın bireylerin yalnızca %20-30’u cinsel birliktelikle orgazma ulaşmaktadırlar. Vajinal birliktelikle beraber klitoral uyarının uygulanması orgazma ulaşma oranını arttırmaktadır. Literatür taramalarına göre birçok kadın birey klitoral uyarılma ile orgazma ulaşabilmekte ve de daha fazla haz noktasına ulaştıklarını açıklamaktadırlar. Cinsel beraberlikle orgazm noktasına ulaşabilmek adına partner ile yakınlaşmaktan haz alma ve cinsel tecrübenin oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Diker, 2017, s. 9).

‘Partnerlerin birbirlerine karşı olan sevgisi zevk almanın en temel göstergesidir.’

Cinsellik kavramında karşılık olan duygulanımdan daha çok önem arz eden durum partnerlerin birbirlerini yeterli düzeyde tanıyıp olması ve de uyum sağlamalarıdır. Cinsel hayat da eşler süreçle birbirlerini tanımakta ve de zevk noktalarına hâkim olmaktadır (Karaçuka, 2018, s. 14).

‘Cinsellikte fantezi hayallerinde bulunmak yanlış ve hatalı bir eylemdir.’

Sağlıklı kabul görülen bir cinsel hayat döngüsünde cinsel fanteziler de kabul görmektedir. Cinsel hayaller uyarıcı olmakta ve de haz sağlamak adına tek yol olmadığı gibi tekrar eden bir şekilde olmadığı, kalıp haline bürünen bir fikir veya da tutum haline gelmediği takdirde herhangi bir problem teşkil etmemektedir (Turan, 2013, s. 14).

‘Erkek bireyler duygulanımlarını partnerlerine göstermemelidirler.’

Kültürlerde erkek kişilerin saldırgan, öfkeli vb. duyguları sergilemesi normal görülürken, sevgi, merhamet ve de fiziksel yaklaşma sergilemeleri anormal karşılanmaktadır. “Erkekler ağlamaz” şeklinde ki düşünce ile erkek bireylere ilişki içerisinde sınır koymakta ve istemiyor oldukları şeyleri sergilemelerinin önüne engel koymaktadır. Cinsel yaşantı da sevgi, şefkat vb. arzularını açıklayamaması kişilerin birliktelikte birtakım problemler yaşamasına neden olmaktadır (Aba, 2020, s.18).

‘Kadın bireyler cinsel birliktelikten zevk duymazlar ve sorumluluk olarak görüp uygularlar.’

Cinsellik kavramının ayıplandığı ve günah karşılandığı, erkek kişilere ait bir kavram şeklinde kabul edildiği kültürlerde büyüyen kadın bireylerde yaygın rastlanan bir inanıştır. Kadın bireyler cinsellik kavramını partnerlerinin gereksinimi olarak kabullenmekte ve de cinsel bir yakınlık oluşturamamaktadırlar. Aynıyeten kendi cinsel hazlarından utanç duyarak çekinmektedirler (Coşkun, 2020, s. 23)

‘İlk cinsel deneyim kadın bireyler adına acı veren ve korku duyulan bir deneyimdir.’

Kadın bireyler arasında en çok rastlanan inanışlardan birisidir. Kadınlar benlik kavramına ulaştıkları ilk çağlardan bu yana kızlık zarının önemini ve de onu koruması gerekliliği inanışıyla büyütülmüşlerdir. Bu kız çocukları büyüdüğünde ve de evlendiğinde dahi bu değerli olgunun kaybının düşüncesinden dahi kaçınmaktadırlar. Çocukluk çağlarından bu yana bu mit ile büyütülen kadın bireyler partnerlerine dahi kendilerini tam anlamıyla ifade edememekte ve de konforlu hissetmemektedirler. Bu inanışı benimseyen kadın bireyler ilk cinsel birleşmelerinde vajinismus problemi ile karşı karşıya gelmektedirler (Coşkun, 2020, s. 24).

‘Erkek bireyler ne de olsa kadın bireylere nasıl zevk vereceğine hakim olmalıdır.’

Partnerler birbirlerinin neyi arzulayıp neyi arzulamadıklarını, ne türlü yaklaşımlarda haz duyduklarını içgüdüsel biçimde bilmemektedirler. Karşılıklı ve anlaşılmanın dahil olduğu iletişim ile geri dönütler yaparak ne arzuladıklarını kavramaktadırlar (Şahbal, 2020, s.6).

‘Cinsel birliktelikler kişileri yorarak yorgun düşürmektedir.’

Cinsel birlikteliklerinin fazla enerji tüketilmesine sebebiyet veren ve de fizyolojik sağlık durumunu negatif şekilde etki eden bir olay olduğuna dair yargılar vardır. Bu inanışlar kişilerde oldukça fazla endişe hali ortaya çıkarmakta ve de erkek bireylerde sertleşmede, cinsel arzu eksikliği problemlerine sebebiyet vermektedir (Karakuş, 2019, s. 15).

‘Sexual eylemlerde herkes tarafından kabul görülen net doğrular mevcuttur.’

Cinsel hayatta partnerler adına sağlanmış netlikler olamamasıyla birlikte tecrübeleri sonucunda bireysel doğrularını kabul etmekte ve meydana getirmektedir (Yılmaz, 2018, s. 9).

‘Yaşı ilerlemiş insanlar için cinsel beraberliğin varlığı doğru değildir.’

Yaşlı kişilerin cinsel birliktelik adına arzu duymaması ve de yeterli olmadığı, cinsel beraberlik adına zayıf ve de umutsuz görüldükleri inanışlar arasındadır. Yaşlanmakla beraber ortaya çıkan fizyolojik farklılıklar, farmakolojik tedaviler daim cinsel yaşamda problem teşkil etmektedir (Özmen, 1999, s. 52).

‘Cinsel birliktelik arzusuna karşılık veren kadın birey hafif olarak nitelendirilir.’

Bu inanış kadın bireyi cinsel hayatta çekingen vaziyete sokmaktadır. Erkek bireyin de partnerine olan bakış açısına etki etmektedir. El değmemiş, temiz olan kadın inanışı ile büyütülen erkek arzu duyan bir kadın birey ile tanıştığında nasıl davranacağını bilmez veya da kadın bireyi yalnızca sevicecek fakat yakınlık duyulmayacak şeklinde kategorize etmektedir. Bu sebepten kaynaklı evlilik sınırları içerisinde de çoğu erkek birey partnerinin cinsel talep ve arzularını açıklamasından rahatsızlık duyarlar (CETAD, 2016, s. 13).

‘Sertliğini koruyan ve boyutu büyük olan bir penis iyi seksin habercisidir.’

Seks yalnızca cinselliği barındıran değil, partnerlerin birbirlerine karşı duyduğu sevgi ve şefkatini de meydana çıkarmaktadır. Her seks deneyiminde ereksiyonun gerçekleşeceği anlamına gelmemektedir. Bu inanış partnerlerin dokunma eylemi ile var olan haz doyumunu yaşamalarına engel olmaktadır (Caner, 2020, s. 18).

İlgili Araştırmalar

Özsoy ve Bulut (2017), 118 hemşirelik öğrencisiyle yürüttükleri çalışmada, cinsel mitlere inanışın cinsel sağlık bilgisi dersi sonrası azaldığını göstermiştir. Eğitim öncesi ortalama 14 mit doğru kabul edilirken, bu sayı ders sonrası 8’e düşmüştür. Sonuçlar, eğitimin cinsel mitlerin azaltılmasında etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Atıcı (2019), 60 kadın ve 60 erkek katılımcıyla yaptığı çalışmada, kadınların CİB düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve cinsel bilgi eksikliğinin bu durumu etkilediğini bulmuştur.

CETAD (2006), cinsel birliktelik yaşamış 508 kadınla yaptığı çalışmada, katılımcıların %54’ü ilk deneyimlerinde ağrı, gerginlik veya çekingenlik yaşadıklarını belirtmiştir. Kırsal kesimde bu oran %60,9’a kadar çıkmaktadır. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, bu semptomların sıklığını artırmaktadır.

Yıldırım (2017), vajinismus tanılı kadınların, diğer CİB tanısı almış kadınlara göre evlilik yaşının daha büyük ve cinsel birliktelik dışı cinsel yaşantılarının daha yaygın olduğunu saptamıştır.

Arslan & Kuru (2022), 406 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmada, katılımcıların %72’sinin en az üç cinsel mite güçlü şekilde inandığını belirtmiş; bu inancın kadınlarda cinsel arzu eksikliği, erkeklerde ise erken boşalma gibi sorunlarla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Yılmaz & Demir (2023), mitlere yüksek düzeyde inanan kadınların %48’inde CİB’nin daha sık görüldüğünü belirtmiş, özellikle vajinismus, orgazm bozukluğu ve arzu kaybı gibi durumlara yatkın olduklarını saptamıştır.

Kaya & Yücel (2022), erkeklerde mit inancının erken boşalma ve erektil disfonksiyon gibi işlev bozukluklarını artırdığını, ayrıca bu bireylerin yüksek düzeyde performans kaygısı yaşadığını göstermiştir.

Avcı (2015), CİB ile benlik saygısı arasında orta düzeyde negatif, cinsel haz ile yüksek düzeyde negatif bir ilişki saptamıştır. CİB, eğitim düzeyi, evlilik şekli, cinsel ilişki durumu ve gelir gibi demografik değişkenlerden etkilenmiştir.

Komlenac & Hochleitner (2020), 294 kadınla yaptığı çalışmada, bağlanma kaygısının genital haz ve cinsel arzu üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ve bu durumun fiziksel kasılmalarla birlikte CİB’ye neden olabildiğini belirtmiştir.

Şık (2019), çocukluk çağı travması olan kadınların cinsel işlevlerinde arz, uyarılma ve ağrı sorunlarını daha yoğun yaşadığını; travmanın CİB ile anlamlı şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir.

Aksoy (2019), 380 evli kadınla yaptığı çalışmada, katılımcıların %50’sinde CİB saptamış; düşük gelir, eşin işsizliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü gibi sosyoekonomik faktörlerin CİB üzerinde anlamlı etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Sonuç

CİB(Cinsel İşlev Bozukluğu) DSM-V TR’de(Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı Beşinci Baskısı’nda) bireyler arası bağlamları ve ilişkileri zorlu hale getiren, belirli problemler ortaya çıkaran, cinsel geri dönüş döngüsünü karakterize bir hale getiren cinsel istek ve psikobiyojik farklılıklarda bozulmalar olarak açıklanmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği 2000). Cinsel Mitlere karşı geliştirilen inançların, Cinsel İşlev Bozukluğu(CİB) görülme sıklığı üzerinde etkin bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Bu derleme çalışmasında incelenen çalışmaların; Cinsel Mitlerin, CİB üzerinde sağladığı etkinin yaş aralığı ve cinsiyet faktörlerine karşı olumlu veya olumsuz şekilde değişkenlik gösterebileceği gibi eğitim düzeyinin de oldukça etkili bir faktör olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde CİB’na incelenen çalışmalar doğrultusunda sıklıkla rastlanmaktadır. Literatüre bakıldığında Türkiye’de Cinsel İşlev Bozukluğu ve üzerinde etkisini sürdüren Cinsel Mitler için yeterli düzeyde ve geniş çapta çalışma yapılmadığı gözlemlenmiştir. Ülkemizde Cinsel Mitlere karşı geliştirilen inanca bağlı ortaya çıkan Cinsel İşlev Bozukluğu ile alakalı çalışmalar daha fazla incelenip, yapılabilir. CİB’nun günümüzde ki yaygınlığı göz önünde bulundurularak ve cinselliğin tabu görülmesine karşı yürütülen çalışmalarda yeterli veriye ve bilgilendirmeye ulaşılamamasına karşı cinsel eğitim düzeyinin ilkökul, ortaokul seviyesine getirilerek daha yaygın hale getirilmesi sağlanabilir.

Klinisyenler, psikoterapistler ve eğitimcilerde Cinsel İşlev Bozukluğu görülme sıklığının önüne geçebilmek adına danışanları, hastaları ve öğrencileri cinsel eğitimi daha ulaşılabilir hale getirerek CİB’nun görülme sıklığında ki düşüşe etkisi olduğunu düşünebilmektedir.

Byannameler

Etik onayı ve katılım onayı

Uygulanamaz.

Yayın izni

Uygulanamaz.

Veri ve materyallerin mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar çatışması

Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanmaz

Yazar katkıları

Konunun belirlenmesi, İngilizce ve Türkçe alanyazın taraması, metnin tamamının yazılması yazar tarafından yapılmıştır. Yazar, makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır

Kaynaklar

Aba, R. K. (2020). *Genç yetişkin kadınlarda cinsel mitlere inanışın ve beden imajının cinsel doyuma etkisi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>

Amerikan Psikiyatri Birliği. (2000). *DSM-V-TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı* (E. Köroğlu, Çev. Ed., 2. baskı). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Arslan, B., & Kuru, B. (2022). Üniversite öğrencilerinde cinsel mitlerin cinsel işlev bozukluklarına etkisi. *Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences*, 7(2), 153–161. <https://doi.org/10.5336/healthsci.2022-91936>

Aydın, H. (1998). Cinsellik ve cinsel işlev. *Psikiyatri Temel Kitabı*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara. Bölüm 41, 605–615.

Bozdemir, N., & Özcan, S. (2011). Cinselliğe ve cinsel sağlığa genel bakış. Çukurova Üniversitesi, Adana.

Brotto, L. A., Bitzer, J., Laan, E., Leiblum, S., & Luria, M. (2016). Women’s sexual desire and arousal disorders. *Journal of Sexual Medicine*, 13(4), 512–530. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2016.01.011>

Bulut, H., & Demirel, G. (2021). Üniversite öğrencilerinin cinsel mitlere inanma düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 123–139. <https://doi.org/10.33417/tsh.2021.32.1.007>

Çağ, P., & Aydın, N. (2019). Üniversite öğrencilerinin cinsel mitlere inanma düzeylerinin belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(1), 24–35. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil>

Caner, M. (2020). *Kadınlarda cinsel işlev niteliği, cinsel mitler ve bilişsel çarpıtmaların sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi* (Yüksek lisans tezi).

CETAD. (2008). *Cinsel yaşam ve sorunları*. İstanbul.

Clayton, A. H., Kingsberg, S. A., & Goldstein, I. (2018). Evaluation and management of hypoactive sexual desire disorder. *International Journal of Clinical Practice*, 72(1), e13052. <https://doi.org/10.1111/ijcp.13052>

Coşkun, M. (2020). *Cinsel mitlerin evlilik doyumuna etkisine yönelik nitel bir çalışma* (Yüksek lisans tezi).

Diker, G. (2017). *Kadın cinsel işlev bozukluğunda cinsel mitlere inanma düzeyi, cinsel bilgi ve benlik saygısı* (Yüksek lisans tezi).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). (2010). *Developing sexual health programmes* (WHO/RHR/HRP/10.22).

Harris, J. M., Cherkas, L. F., Kato, B. S., et al. (2008). Normal variations in personality are associated with coital orgasmic infrequency in heterosexual women: A population-based study. *Journal of Sexual Medicine*, 5, 1177–1183.

İncesu, C. (2004). Cinsel işlevler ve cinsel işlev bozuklukları. Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.

Kaplan, H. S. (1979). *Disorders of sexual desire and other new concepts and techniques in sex therapy*. Simon and Schuster.

Karaçuka, S. (2018). *Cinsel mitlere inanma düzeyleri ve bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi).

Karakuş, Ş. G. (2019). *Genç yetişkinlerin cinsel mitlere olan inançlarının cinsel doyuma ve yaşam doyumuna etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi).

- Kaya, A., & Yücel, H. (2022). Erkeklerde cinsel mit inançları ile cinsel işlev arasındaki ilişki: Bir saha çalışması. *Cinsellik ve Cinsel Sağlık Dergisi*, 5(1), 29–38.
- Kinsey, A. C. (1948). *Sexual behavior in the human male*. W.B. Saunders.
- Kinsey, A. C. (1953). *Sexual behavior in the human female*. W.B. Saunders.
- Kocagöz, S. (2008). *Cinsel işlev bozukluğu tipleri ve cinsel mitler arasındaki ilişki* (Uzmanlık tezi).
- Kulak, H. (2006). *Cinsel işlev bozukluğu görülen kadınlarda geçmiş travmatik deneyimler* (Doktora tezi).
- Laumann, E. O., Paik, A., & Rosen, R. C. (1999). Sexual dysfunction in the United States: Prevalence and predictors. *JAMA*, 281, 537–544.
- Leiblum, S. R., & Rosen, R. C. (2000). *Principles and practice of sex therapy* (3rd ed.). Guilford Press.
- Levine, S. B. (2003). The nature of sexual desire: A clinician's perspective. *Archives of Sexual Behavior*, 32(3), 279–285. <https://doi.org/10.1023/A:1023427828211>
- Lucas, D., & Fox, J. (2018). The psychology of human sexuality. In R. Biswas-Diener & E. Diener (Eds.), *Noba textbook series: Psychology* (p.3). DEF Publishers. <https://nobaproject.com/>
- Masters, W. H., & Johnson, V. E. (1966). *Human sexual response*. Little, Brown and Company.
- Masters, W. B., & Johnson, V. E. (1994). *Human sexual behavior*. Sayın Ü. (Çev. Ed.), İstanbul: Bilimsel ve Teknik Çeviri Yayınları Vakfı.
- McCabe, M. P., Althof, S. E., Assalian, P., et al. (2010). Psychological and interpersonal dimensions of sexual function and dysfunction. *Journal of Sexual Medicine*, 7(1 Pt 2), 327–336.
- McCabe, M. P., Sharlip, I. D., Lewis, R., Atalla, E., Balon, R., Fisher, A. D., ... & Segraves, R. T. (2016). Incidence and prevalence of sexual dysfunction in women and men: A review of the empirical literature. *Journal of Sexual Medicine*, 13(3), 291–304. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2015.12.020>
- Nayır, N. (2010). *Edirne il merkezinde yaşayan erişkinlerde cinsel işlev ve cinsel işlev bozuklukları* (Uzmanlık tezi). Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Edirne.
- Öztürk, H., & Sarıkaya, S. (2018). Cinsel mitlerin kültürel temelleri ve toplum üzerindeki etkileri. *Sosyoloji Dergisi*, 38(3), 211–229.
- Özmen, H. E. (1999). Cinsel mitler ve cinsel işlev bozuklukları. *Psikiyatri Dünyası*, 2(1), 49–53.
- Reissing, E. D., Binik, Y. M., Khalifé, S., Cohen, D., & Amsel, R. (2004). Vaginal spasm, pain, and behavior: An empirical investigation of the diagnosis of vaginismus. *Archives of Sexual Behavior*, 33(1), 5–17. <https://doi.org/10.1023/B:ASEB.0000004287.54465.2e>
- Rosen, R. C., Riley, A., Wagner, G., Osterloh, I. H., Kirkpatrick, J., & Mishra, A. (2004). The international index of erectile function (IIEF): A multidimensional scale for assessment of erectile dysfunction. *Urology*, 49(6), 822–830. [https://doi.org/10.1016/S0090-4295\(97\)00238-0](https://doi.org/10.1016/S0090-4295(97)00238-0)
- Şahbal, Y. (2020). *Cinsel mitlerin çocukluk çağı travmaları ve dindarlık ile ilişkisi* (Uzmanlık tezi).
- Taşdemir, N., & Öz, F. (2020). Genç erişkinlerde cinsel mitlerin yaygınlığı ve ilişkili faktörler. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 22(1), 1–10. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2020.001>
- Tiftikçi, P. (2020). *Üniversite öğrencilerinde cinsel mitlere inanma düzeyi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi).
- Tuğrul, C., Öztan, N., & Kabakçı, E. (1993). Golombok-Rust Cinsel Doğum Ölçeği'nin standardizasyon çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 4, 83–88.
- Turan, A. (2013). *Evli bireylerin cinsel mit inançları, cinsel bilgi düzeyleri, ilişkilerindeki mutluluk düzeyleri ve cinsel doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi).
- Ulukavak, M. (1994). Kadın ve erkekte cinsel yaşam. *Hemşirelik Bülteni*, 8, 34.
- Yılmaz, M. (2018). *Yetişkinlerde anksiyetenin ve cinsel mitlerin cinsel doyum ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi).
- Yılmaz, N., & Demir, S. (2023). Cinsel mitlerin cinsel işlev bozuklukları üzerindeki etkisi: Sistemik bir inceleme. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 14(1), 45–54. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2753778>.
- Yüce, D. (2017). *Cinsel yönelim ve cinsel kimlik ayrımı*.

REVIEW ARTICLE / DERLEME YAZISI

A Review on the Impact of Social Media Use on the Development of Social Bonds and Access to Information in Elderly Individuals

Yaşlı Bireylerde Sosyal Medya Kullanımının Sosyal Bağların Geliştirilmesine ve Bilgi Erişimine Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Derleme

Atakan Taşkiran¹

Abstract:

This review aims to investigate the impact of older adults' use of social media on the development of social ties and access to information. With the increasing use of technological tools today, it is becoming increasingly important for older adults to be involved in social media platforms. Increasing older adults' use of social media has the potential to reduce social isolation and loneliness by enabling them to establish closer relationships with their social circles. According to the findings of various studies in the literature, social media use increases the frequency of older adults' communication with family members and friends, which contributes to strengthening family ties and the formation of emotional support networks. In addition, social media platforms can help older adults access up-to-date information quickly and easily, reducing barriers to accessing information. The dissemination of programs to develop older adults' digital skills can contribute to the increase in quality of life by supporting the effective use of these platforms. These findings reveal that older adults should be encouraged to use social media, digital literacy training should be disseminated, and technological infrastructure should be strengthened.

Keywords: Elderly individuals, Social media, Development of social ties, Information access

¹PhD. Student, Cyprus Health and Social Sciences University, Faculty of Social and Humanities Sciences, Department of Psychology, TRNC, Cyprus, Morphou, Orcid Id: 0009-0002-8939-0692

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Atakan Taşkiran, University of Cyprus Health and Social Sciences, Faculty of Social and Humanities Sciences, Department of Psychology, TRNC, Morphou, E-mail: atakan.taskiran@yandex.com.

Date of Received/Geliş Tarihi: 11.03.2025, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 08.04.2025, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 08.04.2025, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 28.04.2025

Citing/Referans Gösterimi: Taşkiran, A. (2025). A Review on the Impact of Social Media Use on the Development of Social Bonds and Access to Information in Elderly Individuals. *European Archives of Social Sciences*, 2(1), 36-40

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / European Archives of Social Sciences (www.eassjournal.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu derleme çalışması, yaşlı bireylerin sosyal medya kullanımı ile sosyal bağların gelişimi ve bilgi erişimine olan etkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Günümüzde teknolojik araçların artan kullanımıyla birlikte yaşlı yetişkinlerin sosyal medya platformlarına dahil olmaları giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Yaşlı bireylerin sosyal medya kullanımlarının artırılması, onların sosyal çevreleriyle daha sıkı ilişkiler kurmalarını sağlayarak sosyal izolasyonu ve yalnızlık duygusunu azaltma potansiyeli taşımaktadır. Literatürdeki çeşitli araştırmaların bulgularına göre, sosyal medya kullanımı yaşlı yetişkinlerin aile üyeleri ve arkadaşlarıyla iletişim sıklığını artırmakta, bu da aile bağlarını güçlendirmeye ve duygusal destek ağlarının oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca sosyal medya platformları, yaşlı bireylerin güncel bilgiye hızlı ve kolay bir şekilde erişmelerine yardımcı olarak, bilgiye erişimde yaşanan engelleri azaltabilmektedir. Yaşlıların dijital becerilerinin geliştirilmesine yönelik programların yaygınlaştırılması, bu platformların etkili kullanımını destekleyerek yaşam kalitesinin yükselmesine katkıda bulunabilir. Bu bulgular, yaşlı yetişkinlerin sosyal medya kullanımına teşvik edilmesi, dijital okuryazarlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve teknolojik altyapının güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı bireyler, Sosyal medya, Sosyal bağların geliştirilmesi, Bilgi erişimi.

Giriş

Günümüz dünyasında, dijital teknolojiler hızlı bir şekilde insan hayatının her alanına uyarlanmış ve entegre edilmiştir. Sosyal medya kavramı son yıllarda popülerlik kazanmış, internet kullanımlarının iletişim ve bilgi erişimleri yanında etkileşim kavramını da arttırmıştır. Bireylerin kendi haberlerini oluşturup sosyal medya platformları aracılığıyla paylaşımlarına olanak sağlayarak farklı topluluklar içerisinde bilgi alışverişini olağan kılmıştır (Gündüz ve Pembecioğlu, 2013; Tuten, 2008). Yeni bir kitle iletişim aracı olarak kullanılan sosyal medya, bireylerin bağlantı kurma süreçlerini kolaylaştırmış ve arkadaşlık kurma, kurulan arkadaşlıkları sürdürme konularında olumlu bir etki yaratmıştır (Onat ve Alikılıç, 2008). Etkileşimin yanı sıra, bilgiye erişme ve bilginin yayılmasında da iletişim alanında büyük yenilik ve hızlilik oluşturmıştır (Gündüz ve Pembecioğlu, 2013). Bireylerin fikirlerini ifade etmelerine ve bu fikirlerin geniş bir kitleye yayılabilmesine, geniş bir yelpazedeki konular ve diyaloglara katılım oluşturulmasına ve yeni kavramların ortaya çıkmasına da yardımcı olmaktadır (Bat vd., 2010).

Yaşlı bireylerin teknolojiyi sosyal medya bağlamında kullanmalarının yanında dijital sağlık hizmetlerinin 21. Yüzyılda teknolojinin içerisine hızlı entegrasyonu, yaşlı bireylerin sağlık alanında da bilgiye hızlı erişimlerine, tıbbi yardım ve yaşamsal belirtilerin takip edilmesinin önünü açmakta ve kolaylaştırmaktadır (Kılıç, 2017). Özellikle dijital sağlık bilgi sistemlerinin kullanımı, sağlık verilerinin toplanması, giyilebilir teknolojilerin entegrasyonu ve çevrimiçi sağlık bilgilerine erişilebilirlik bu dönüşümde temel faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeler yaşlı bireylerin sağlık okuryazarlığını artırmakla kalmayıp aynı zamanda sağlık hizmetlerine erişimlerini de genişleterek genel sağlık durumlarında belirgin bir iyileşmeye yol açmaktadır (Erdoğan ve Hocaoglu, 2020).

Bu nedenle, yaşlı bireylerde sosyal medya kullanımının sosyal bağların geliştirilmesine ve bilgi erişimine olan etkisi önemli bir araştırma konusu haline gelmektedir. Bu çalışma, yaşlı bireylerde sosyal medya kullanımının sosyal bağların geliştirilmesine ve bilgi erişimine olan etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Yapılan bu çalışmada, yaşlı bireylerde sosyal medya kullanımının sosyal bağların geliştirilmesi ve bilgiye

erişim üzerindeki etkilerini değerlendirmek için, mevcut literatürün sistematik bir şekilde taranması ve analiz edilmesi üzerine kurulmuştur.

Literatür taramasında kullanılan anahtar kelimeler yaşlı bireylerde sosyal medya, yaşlı bireylerde sosyal bağlar, yaşlı bireyler ve e-sağlık, yaşlı bireylerde sosyal medya kullanımı ve bilgi erişimi kelimeleri kullanılmıştır. Pubmed, Google Akademik, Tr Dizin, Dergi Park, Web of Science ve Scopus veri tabanları üzerinden ilgili araştırmalar gerçekleştirilmiştir. 2000-2024 yılları arasında yayınlanmış makaleler dikkate alınmıştır.

Dahil etme kriterleri, yaşlı bireylerin sosyal medya kullanımını, bilgiye erişimlerini veya sosyal bağların güçlendirilmesini inceleyen çalışmalardır. Hariç tutulan çalışmalar ise sosyal medya kullanımının genç yaş gruplarına odaklanan çalışmalar dikkate alınmamıştır.

Yaşlı Bireyler

Yaşlanma bireylerin anatomik ve fizyolojik işlevlerinde meydana gelen değişimlerden oluşmakta ve biyolojik bir hadise olarak görülmektedir. Bireylerin doğumlarından ölümlerine kadar yer alan bu değişimler tüm vücut fonksiyonlarının kademeli olarak bozulmasına yol açan bir süreç ve evrensel bir olgu olarak bilinmektedir (Karakuş, 2015). Kaçınılması mümkün olmayan yaşlılık, bireylerin beslenme, çevre koşulları kültürel farklılıklar gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak sorunlu ya da sorunsuz kalıtsal özelliklerin ortaya çıkmasıyla ilişkilidir (Duran, 2004). İçinde bulunduğumuz çağa bağlı olarak yaşlılık toplumlar arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Yaşlılık sadece biyolojik bir süreç değil, aynı zamanda zihinsel ve ruhsal gerileme, sosyo-kültürel değerler ve sosyal etkileşimler gibi faktörlerden etkilenen sosyal ve kültürel bir yapıdır (Karakuş, 2015).

Sosyal Medya

Web 2.0'ın sağladığı fırsatlardan yola çıkılarak yapılan sosyal medya tanımı, genel olarak dijital haber, resim, video, metin ve içeriklerin tek tek veya birlikte diğer kullanıcılarla paylaşılmasını kolaylaştıran web sitelerini veya uygulamaları ifade etmektedir (Gedik, 2020). Sosyal medyanın yeni bir kitle iletişim aracı olarak kullanılması birçok avantajı da beraberinde getirmiştir. Bu avantajlardan biri de yeni tanışmaların kolaylaşması ve yeni dostlukların kurulması, sosyal medyanın rolünü bambaşka bir boyuta taşımaktadır. Aslında çevrimiçi sosyal medyanın yalnızca sosyal yaşamın sınırlarını

daraltmakla kalmayıp aynı zamanda etkileşimi ve paylaşımı artırması nedeniyle bireylerin daha sosyal varlıklar olarak gelişmesine de katkıda bulunduğu ileri sürülebilmektedir (Bulut, 2012).

Son yıllarda popülerlik kazanan sosyal medya, etkileşim ve iletişim kurmak amacıyla kullanılmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları kendi haberlerini oluşturup paylaşabilmektedir. Sosyal medya kullanıcılar ve toplumlar arasında çevrimiçi bilgi alışverişi olarak tanımlanmakta, ancak günümüzde yaygın olarak kullanılan Sosyal ağlar, wikiler, bloglar, sanal dünyalar, video paylaşımı ve forum terimleri olarak tanınım içerisinde yer almaktadır (Bulut, 2012). Günümüzde sosyal medya 'Alternatif medya' veya medya sahipliği olarak değerlendirilmekte, küreselleşmeye karşı kendini ifade etmek için popüler bir medya kaynağı veya aracı haline gelmektedir (Gündüz ve Pembecioğlu, 2013).

Yaşlı Bireylerde Sosyal Medya Kullanımı

Medya kullanımı yaşlı nüfusun boş zaman etkinliklerinin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Medyanın çeşitli eğlence arayışları üzerindeki etkili rolü, medyanın getirdiği kültürel çıkarımlar, yaygın çekiciliği giderek artan bir ilgi odağı haline gelmesine olanak sağlamıştır. Yaşlı yetişkinlerin medya kullanımlarında, medyayı izleme konusundaki becerilerinin yaşlansa bile bozulmadan devam etmesi dikkat çekici olmaktadır. (Pecchioni ve diğerleri, 2005). Yaşlıların diğer yaş gruplarına göre televizyon izleme eğiliminin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Becerikli, 2013). Yaşlılar arasında televizyon izleme alışkanlığı günlük rutinlerinde yaygın olarak gözlemlenmektedir. Günümüzde televizyon izleyicilerinin önemli bir kısmını yaşlı bireylerin oluşturmasının nedenlerinden biri de sahip oldukları boş zamanlarının daha çok olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Yaşlı nüfus, boş zamanlarının önemli bir kısmını televizyon izlemeye ayırmakta ve bu da onları televizyon izleyicileri arasında en öne çıkan demografik grup haline getirmektedir (Signorielli, 2004).

Yaşlıların gazetelerle ilişkisi incelendiğinde gazete okumanın bu yaş grubunda yaygın bir alışkanlık olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşlıların gazete içerik tercihlerine bakıldığında eğlence içerik yerine bilgi edinmeyi ön planda tutan içerikleri tercih edildiği gözlemlenmiştir (Nussbaum ve diğerleri, 2000). Medya tüketicilerinin radyo tüketim sıklığına bakıldığında, son dönemde radyo dinleme alışkanlıklarında azalma olduğu görülmektedir. Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun (2014) gerçekleştirdiği Radyo Dinleme Eğilimleri Araştırması'nda katılımcıların %61'inin radyoya olan ilgilerinde azalma görüldüğü rapor edilmiştir, ancak bu ilgi azalmasının nedenlerinden birisi radyoya olan ilginin azalmasıyla değil medya ve sosyal medya araçlarına olan ilginin artmasıyla da ilişkilendirilmektedir.

Tekedere ve Arpacı'ya (2016) göre yaşlı bireylerin sosyal medya kullanımlarındaki temel motivasyonları erişim, eğlence ve dinlenme olarak sınıflandırılmaktadır. Yapılan bu çalışmada yaşlı bireylerin sosyal medyayı daha çok iletişim, paylaşım ve eğlence amaçlı kullandıkları bulunmuştur. Benzer şekilde Şentürk (2017) yaşlıların sosyal medya aracılığıyla gruplara katılabildiğini, fiziksel kısıtlamalara bakılmaksızın arkadaşlarıyla etkileşime girebildiğini, eski tanıdıklarıyla bağlantıda kalabildiğini vurgulamaktadır. Toplumsal gelişmelere kayıtsız kalmadıklarını, sosyal medyayı sosyalleşmek, modern zamanların sosyalleşme gelişmelerine uyum sağlamak,

haber ve bilgiye ulaşmak için bir araç olarak kullandıklarını vurgulamaktadır.

Yaşlılarda Dijital Bilgi Erişimi

Dijital teknolojilerin ortaya çıkışı, iletişim ve bilgi erişiminde yeni bir çağ başlatmıştır. Her yaş grubu için dijitalleşmeyi benimsemenin ve dijital becerileri geliştirmenin giderek daha gerekli bir hale gelmiştir. Özellikle yaşlı bireyler, hayatlarının orta veya sonraki aşamalarında da olsa, hayatın çeşitli yönlerinde dijital teknolojilere aşina olmak ve kullanmak zorunda kalmışlardır. Yaşlı bireylerin dijital yeterlilikleri genç nesillere göre oldukça düşüktür. Bu durum, duysal ve bilişsel yeteneklerde yaşa bağlı düşüş, teknoloji kullanımında yetersizlik duygusu, motivasyon eksikliği, psikososyal engeller ve küçük ekranların, karmaşık arayüzlerin ve yetersiz iletişimin yarattığı zorluklar gibi çeşitli faktörlere bağlanabilmektedir. (Kırca, Kutlutürkan ve Sözeri Öztürk, 2021). Yaşlı yetişkinler dijital süreçlere uyum sağlama ve gerekli becerileri edinme konusunda daha fazla zorlukla karşı karşıya kalmaktadır ve ek desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bununla birlikte yapılan bir çalışmada sosyal medya ve internet kullanımının yaşlıların bağımsızlık duygusu hissetmeleri, kişisel gelişimlerine katkıda bulunmaları ve özellikle fiziksel erişimin olmadığı durumlarda başkalarıyla temas kurmalarını kolaylaştırmaları için yaşam amaçlarını belirlemede olumlu sonuçlar verdiği ifade edilmiştir (Kalınkara ve ark, 2016).

Dijital sağlık hizmetlerinin ortaya çıkışı, yaşlı nüfusa yönelik sağlık hizmetleri ve bilgi erişiminde büyük kolaylıklar sağlamış, yaşlıların ev konforlarından ayrılmadan, tıbbi yardım almalarına ve yaşamsal belirtilerinin sürekli izlenmesine olanak sağlamıştır (Kılıç, 2017). Dijital teknolojinin sağlık alanında kullanılması açısından, sağlık bilgi sistemlerinin kullanımı, temel sağlık verilerinin toplanması için giyilebilir teknolojilerin benimsenmesi ve sağlıkla ilgili bilgilerin çevrimiçi aramalar yoluyla keşfedilmesi gibi çeşitli yönler ön plana çıkmaktadır. (Kılıç, 2017). Dünya Sağlık Örgütü (2021) tarafından tanımlandığı şekliyle sağlık bilgi sistemi, sağlık hizmetlerinin gelişmiş yönetimi ve bunların etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması için gerekli olan verilerin toplanmasını, analiz edilmesini, dağıtılmasını ve kullanılmasını birleştiren kapsamlı bir sistemdir. Ülkemizde öne çıkan ve yaygın olarak kullanılan iki sağlık bilgi sistemi e-Nabız ve Merkezi Hekim Randevu Sistemidir (MHRS).

Yaşlı bireyler arasında dijital teknoloji kullanımının artmasıyla birlikte, internete erişimde de önemli bir artış yaşanmıştır. Sağlık bilgilerine internet üzerinden ulaşmak geleneksel hale gelmiştir (Erdoğan ve Hocaoglu, 2020). Erişim kolaylığı, hızlı sonuçlar ve herhangi bir formaliteye gerek olmaması, yaşlı bireyleri çevrimiçi bilgi aramaya yönelten faktörler arasındadır. Bu faktörlerin yanı sıra sağlıkla ilgili bilgilere internet aracılığıyla ulaşmanın tamamen ücretsiz olmasa da uygun maliyetli olması dijital bilgi erişiminin daha çok kullanılmasına olanak sağlamaktadır. (Erdoğan ve Hocaoglu, 2020).

Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırmasının bulgularına göre, 65-74 yaş grubu arasındaki bireylerin internet kullanım oranı 2015 yılında yüzde 5,6 olarak bulunmuştur. Ancak bu rakam önemli bir artış göstererek 2020 yılında yüzde 27,1'e ulaşmıştır (TÜİK, 2021). TÜİK verilerine göre 2021 yılında hanelerin yüzde 92'sinin evinde internet erişimi olduğu, 16-74 yaş arası bireylerde

internet kullanım oranının ise yüzde 82,6 olduğu görülmektedir. Son üç ay içerisinde internet kullanan kişilere interneti kullanma nedenleri sorulduğunda %69,6'sı interneti yardım alma, hastalıklar, beslenme biçimleri, tedavi yolları gibi sağlıkla ilgili bilgileri araştırmak amacıyla kullandığını ifade etmiştir (TÜİK, 2021).

Kozak ve Çevik Akyıl (2021) tarafından yapılan çalışmada 65 yaş ve üzeri bireylerde sağlık okuryazarlığı düzeyinin yetersiz olduğu ortaya konmuştur. Bu sağlık okuryazarlığı eksikliği, koruyucu sağlık hizmetleri konusunda bilinç eksikliği, tedaviye uyumsuzluk, sağlık hizmetlerine erişimde zorluklar, sağlık harcamalarının artması gibi çeşitli sorunlara yol açmaktadır. (İlgaz ve Gözüm, 2016).

Türkiyede yapılan bir çalışmada , 65-74 yaş arası sosyal medya kullanıcılarının en çok siyaset içerikli hesapları takip ettiği, 74 yaş ve üzeri katılımcıların ise takip etmiş olduğu hesapların sağlık üzerine olduğu bulunmuştur. Yapılan bu çalışmaya göre yaş aralığı arttıkça sağlık ile ilgili hesapları takip etme oranının arttığı gözlemlenmiştir. Bu durum yaşlılık ile gelen sağlık sorunlarının artışıyla bilgi erişimine olan ihtiyacın artmasıyla yorumlanabilmektedir (Sinav, 2020). Bu artış yapılan başka çalışmada ise şu şekilde yorumlanmıştır, yaşlı bireylerin yaşamış olduğu sorunları çevrimiçi dünyada başka kişilerle paylaşması ve bunun sonucunda kendisini daha iyi hissetmesiyle ilişkilendirilmiştir (Uysal, 2020). Yaşlı bireylerin dijital dünyada sosyal medya kullanıcıları olarak yer almaları, yaşlı bireylerin hem fiziksel hem de ruhsal sağlıkları üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu bulunmuştur (Kalınkara, Sarı, 2019).

Tartışma

Yaşlı yetişkinler sosyal medyayı bir iletişim, paylaşım ve eğlence aracı olarak algılamakta ve güncel konulardan haberdar olmak, video izlemek ve oyun oynamak için kullanmaktadır. Her ne kadar sosyal medyanın sosyal iletişimi ve etkileşimi artırdığı tespit edilmiş olsa da kullanımının getirdiği olumsuz sonuçların kabul edilmesi önemlidir (Taş, 2017). Sosyal medyanın hayatımızdaki olumlu ve pozitif özelliklerinin yanı sıra, Ostic ve arkadaşlarının (2021), yapmış olduğu çalışmada sosyal medyanın aşırı kullanımı, kişilerarası ilişkilerde bozulma, psikolojik iyi oluşta azalma gibi olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmiştir. Ancak yaşlı bireylerin sosyal medya kullanımlarının psikolojik iyi oluş ile arasında pozitif bir ilişkini olduğunu göstermektedir (Ostic ve ark, 2021).

Spesifik olarak, aşırı sosyal medya kullanımı akıllı telefon bağımlılığı, kişilerarası ilişkilerde bozulma ve psikolojik iyi olma halindeki düşüşle ilişkilendirilmiştir (Büyükçorak ve Dinç, 2020). Bu konuyla ilgili yapılan çalışmada genç bireylerin sosyal medya kullanımı ile anksiyete ve depresyon belirtileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmektedir. (Taş, 2017). Özellikle sosyal medya kullanım sıklığının bu olumsuz sonuçlara katkıda bulunan bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Çeşitli çalışmalara göre (Seabrook ve diğerleri, 2016; Taş, 2017), anksiyete ve depresyon belirtileri gibi psikolojik belirtiler arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiş, ancak başka bir çalışmada yaşlı bireylerde sosyal medya kullanımıyla kuşaklar arası ilişkilerde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiş, depresif belirtilerin azalması ve psikolojik iyi oluş halinde artış görülmüştür (Wu ve Chiou 2020).

Sosyal medya kullanımı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki, araştırma çalışmalarında kesin bir fikir birliğine varılamayan bir konu olmuştur. Huang (2017) bir meta-analiz çalışmasında sosyal medyaya harcanan zaman ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Sosyal medyada geçirilen süre arttıkça psikolojik iyi oluş düzeyinde azalma görülmektedir. Ancak sosyal medyanın aynı zamanda sosyal bağlantılar oluşturarak yaşlı bireyler üzerinde olumlu duygu ve hisler ile de ilişkili olduğunu belirtmek önemlidir. Aslında sosyal medya, sosyal destek sağlayarak bireylerin psikolojik iyilik halleri üzerinde olumlu etki yaratabilmektedir (Huang, 2017). Bu durum özellikle yaşlı yetişkinler için geçerlidir; çünkü birçok çalışma, bilgi ve iletişim teknolojisi yoluyla sosyal etkileşimin yaşlı bireylerin psikolojik iyi oluşlarını artırmadaki önemini vurgulamıştır. Yapılan çalışmaya göre (Şentürk, 2017), sosyal medya platformlarının kullanımı yaşlı yetişkinler ile aile üyeleri arasındaki iletişimin artmasını da kolaylaştırmaktadır.

Sonuç

Yaşlı nüfusun sosyal medya kullanımıyla birlikte sosyal temasları sürdürebilme, bilgi edinme ve eğlence ihtiyaçlarını karşılayabilme açısından olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir. Sosyal medya kullanımının aşırı kullanımı ise beraberinde olumsuz sonuçlar getirmesi olasıdır. Bu sebeple teknolojinin doğru kullanımı oldukça önemlidir.

Dijital sağlık hizmetlerinin artışı, yaşlı yetişkinlerin sağlık üzerine bilgi edinmelerinde kolaylıklar sağlamış, sağlık üzerine daha hızlı bilgi edinmelerini sağlamıştır. Dijital sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması, yaşlı yetişkinlerin sağlıkla ilgili bilgi edinme becerilerini etkili bir şekilde arttırmış, sağlık hizmetlerinin hızını güçlendirmiştir.

Yaşlı bireylere verilebilecek teknoloji, sosyal medya, dijital okur yazarlık eğitimleri, yaşlı bireylerin daha etkin bir şekilde teknolojiyi kullanmalarına olanak sağlayabilecek ve daha verimli kullanmalarına olanak tanıyacaktır. Yaşlı bireyler için oluşturulabilecek eğitim programları dijital dünyanın olumsuz sonuçlarını da azaltabilecektir. Başlıca eğitim konuları olarak teknoloji kullanımında zaman yönetimi, dijital sağlık programları, doğru bilgi edinimi önemli başlıklar olacaktır.

Sosyal medya ve dijital sağlık hizmetlerinin yaşlı nüfus üzerindeki etkilerinin daha derinlemesine anlaşılması için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Özellikle sosyal medya kullanımının kalıcı psikolojik ve sosyal sonuçlarını araştıran boylamsal çalışmaların yapılması büyük önem taşımaktadır. Yaşlı bireylerin teknoloji kullanımı üzerindeki etkinliğini arttırmak için toplum temelli programların kurulması ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu programlar, yaşlı bireylerin sosyal medya platformları ve dijital sağlık hizmetlerine katılımını arttırmaya, böylece onların sosyal katılımını ve sağlık yönetimini arttırmaya olanak sağlayacaktır. Bu teknolojilerin bilinçli ve eşitlikçi bir şekilde kullanılmasıyla yaşlı bireylerin yaşam kalitesine yönelik potansiyel faydalar en üst düzeye çıkabilecektir. Bu alanda yapılacak daha fazla araştırma ve ilerleme, yaşlı bireyler için daha sağlıklı ve daha mutlu bir dijital varoluşun geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Beyannameler**Etik onayı ve katılım onayı**

Uygulanamaz.

Yayın izni

Uygulanamaz.

Veri ve materyallerin mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar çatışması

Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanmaz

Yazar katkıları

Konunun belirlenmesi, İngilizce ve Türkçe alanyazın taraması, metnin tamamının yazılması yazar tarafından yapılmıştır. Yazar, makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır

Kaynaklar

- Aslan, B. (2007). Web 2.0, teknikleri ve uygulamaları. *XII. "Türkiye'de İnternet" Konferansı Bildirileri*, 8-10.
- Bulut, E. (2012). *Pazarlama iletişimde yeni yaklaşımlar kapsamında sosyal medya uygulamaları ve etkili kampanya örnekleri* (Doctoral dissertation, İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı).
- Büyükçorak, M., & Dinç, M. (2020). Sosyal Medyanın Aşırı Kullanımının Psikolojik Etkileri ve Türk Gençlerinin Sosyal Medyayı Kullanım Özellikleri. *Psikoloji Araştırmaları*, 1(1), 30-33.
- C. Huang, Time spent on social network sites and psychological well-being: a meta-analysis, *Cyberpsychol., Behav. Soc. Netw.* 20 (2017) 346–354, <https://doi.org/10.1089/cyber.2016.0758>.
- Durak, M. (2004). Yaşadığı ortamda yaşlıya hizmet modeli. Ankara Büyükşehir Belediyesi Yaşlılara Hizmet Merkezi, Ankara.
- Erdoğan A, Hocaoglu C. Siberkondria: Bir Gözden Geçirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. Aralık 2020;12(4):435-443. doi:10.18863/pgy.654648
- Gedik, Y. (2020). Pazarlamada Yeni Bir çerçeve: Sosyal Medya ve Web 2.0. *Uluslararası Yönetim Dergisi*, 3(1), 252-269. <https://doi.org/10.33712/mana.706162>
- Gündüz, U., Pembecioğlu N. (2013). "Bilgi Kaynağı Olarak Ağlar ve Sosyal Medya", (Ed: Müge Demir), Yeni Medya Üzerine (Yeni İletişim Teknolojileri), Literatürk Yayınları, Konya.
- İlgaz, A., & Gözüm, S. (2016). TAMAMLAYICI SAĞLIK YAKLAŞIMLARININ GÜVENİLİR KULLANIMI İÇİN SAĞLIK OKURYAZARLIĞININ ÖNEMİ. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(2), 67-77.
- Kalınkara, V., & Sarı, İ. (2019). YAŞLILARDA SOSYAL AĞ KULLANIMI VE YALNIZLIK İLİŞKİSİNİN BELİRLENMESİ. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 12(1), 8-19.
- Karakuş, B. . (2015). Sosyal Hizmet Mezunlarının Kadro ve Unvanı "Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(2), 169-190.
- Kılıç, T. (2017). e-Sağlık, İyi Uygulama Örneği; Hollanda. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3), 203-217.
- KIRCA, K., KUTLUTÜRKAN, S., & SÖZERİ ÖZTÜRK, ELİF (2021). Geriatrik popülasyonda mobil uygulamaların kullanımındaki engeller ve çözüm önerileri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*.
- Kozak, F., & Çevik Akyl, R. (2021). Yaşlı Bireylerde Sağlık Okuryazarlığı ile Yaşam Kalitesi İlişkisi. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 4(3), 122-132. <https://doi.org/10.54189/hbd.997788>
- Norman, C. D. & Skinner, H. A. (2006). eHealth literacy: essential skills for consumer health in a networked world. *Journal of Medical Internet Research*, 8(4): e27.
- O'Keeffe GS, Clarke-Pearson K; Council on Communications and Media. The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*. 2011 Apr;127(4):800-4. doi: 10.1542/peds.2011-0054. Epub 2011 Mar 28. PMID: 21444588.
- Onat, Y. D. D. F., & Alikılıç, D. Ö. A. (2008). Sosyal Ağ Sitelerinin Reklam ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3(9). <https://doi.org/10.19168/jyu.62214>
- Ostic D, Qalati SA, Barbosa B, Shah SMM, Galvan Vela E, Herzallah AM and Liu F (2021) Effects of Social Media Use on Psychological Well-Being: A Mediated Model. *Front. Psychol.* 12:678766. doi: 10.3389/fpsyg.2021.678766
- Pecchioni L. L., Wright K. B. ve Nussbaum, J. F. (2005). *Life Span Communication*. LEA:Mahwah, New Jersey.
- Seabrook, E. M., Kern, M. L., & Rickard, N. S. (2016). Social networking sites,
- Signorielli, N. (2004). Aging on television: Messages relating to gender, race, and occupation in prime time. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 48(2), 279-301.
- Şahin, C. (2018). Social Media Addiction Scale - Student Form: The Reliability and Validity Study. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 17 (1), 169-182.
- Şentürk, Ş. D. (2017). 60 Yaş Üstü Bireylerin Sosyal Ağlarda Yer Alma Motivasyonları: Facebook Örneği. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 1(2), 183-195.
- Taş, İ. (2017). Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formunun (SMBÖ-KF) Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 4(1), 27-40.
- Taşçı, F. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri. *Çalışma Ve Toplum*, 1(24), 175-202.
- Tekedere, H., & Arpacı, F. (2016). Orta Yaş ve Yaşlı Bireylerin İnternet ve Sosyal Medyaya Yönelik Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(2), 377-392.
- Tuten, T. L. (2008). Advertising 2.0: Social Media Marketing in a Web 2.0 World: Social Media Marketing in a Web 2.0 World.
- Yıldırım Becerikli, S. (2013). Kuşaklararası İletişim Açısından Yeni İletişim Teknolojilerinin Kullanımı: İleri Yaş Grubu Üzerine Bir Değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*(44), 19-31. <https://doi.org/10.17064/iüifhd.85167>

CASE REPORT / OLGU SUNUMU

Vücut Dismorfik Bozukluğunun Bilişsel Davranışçı Terapi ile Sağaltımı: Olgu Sunumu

Treatment of Body Dysmorphic Disorder With Cognitive Behavioral Therapy: A Case Report

Nur Ela Aşar¹, Meryem Karaaziz²

Abstract:

Body dysmorphic disorder is a psychiatric disorder defined by individuals being overly preoccupied with a non-existent bodily defect or excessively exaggerating an existing body defect. Although this disorder has been included in the literature for a long time, it is not widely recognized. This condition, which may be chronic and resistant to treatment, may cause intense symptoms at the delusional level and may lead to serious loss of function in the individual. Since it can have negative consequences such as a significant decrease in the quality of life and an increased risk of suicide, the correct diagnosis and treatment processes of body dysmorphic disorder are of great importance. In the treatment of body dysmorphic disorder, cognitive-behavioral therapy (CBT) stands out as one of the most effective and widely used psychotherapeutic approaches. CBT plays an important role in the treatment process by enabling individuals to question their negative bodily perceptions and change their behavior with thinking based on these perceptions. In this case report study, the diagnostic criteria, etiological factors, clinical features and treatment methods of body dysmorphic disorder were summarized.

Keywords: Body Dysmorphic Disorder, Cognitive Behavioral Therapy, Case Report

¹Psy, Near East University, Faculty of Science and Letters, Department of Psychology, Nicosia TRN Cyprus, E-mail: nuur.asar@gmail.com, Orcid Id: 0009-0006-2232-1317

²Associate Professor, Near East University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Nicosia TRN Cyprus, E-mail: meryem.karaaziz@neu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-0085-612X

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Nur Ela Aşar, Near East University, Faculty Of Science and Letters, Department of Psychology, Nicosia TRN Cyprus, E-mail:nuur.asar@gmail.com, Orcid Id: 0009-0006-2232-1317

Date of Received/Geliş Tarihi: 02.04.2025, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 09.04.2025, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 09.04.2025, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 28.04.2025

Citing/Referans Gösterimi: Aşar, N. E. & Karaaziz, M. (2025). Treatment of Body Dysmorphic Disorder With Cognitive Behavioral Therapy: A Case Report, *European Archives of Social Sciences* 2(1), 41-46

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / European Archives of Social Sciences (www.eassjournal.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Vücut dismorfik bozukluğu, bireylerin var olmayan bir bedensel kusur ile aşırı derecede meşgul olmaları veya mevcut bir beden kusurunu aşırı şekilde abartmalarıyla tanımlanan psikiyatrik bir bozukluktur. Bu bozukluk, uzun bir süredir literatürde yer almasına rağmen yaygın olarak tanınmamaktadır. Kronik seyirli ve tedaviye dirençli olabilen bu durum, sanırsal düzeyde yoğun belirtilere neden olabilir ve bireyde ciddi işlev kayıplarına yol açabilmektedir. Yaşam kalitesinin belirgin şekilde düşmesi ve özkıyım riskinin artması gibi olumsuz sonuçlar doğurabileceğinden, vücut dismorfik bozukluğunun doğru tanı ve tedavi süreçleri büyük bir önem taşımaktadır. Vücut dismorfik bozukluğunun tedavisinde, bilişsel-davranışçı terapi (BDT), en etkili ve yaygın kullanılan psikoterapötik yaklaşımlardan biri olarak öne çıkmaktadır. BDT, bireylerin olumsuz bedensel algılarını sorgulamalarını ve bu algılara dayalı düşünce ile davranışlarını değiştirmelerini sağlayarak tedavi sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu olgu sunumu çalışmasında vücut dismorfik bozukluğunun tanısal kriterleri, etyolojik faktörleri, klinik özellikleri ve tedavi yöntemleri özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vücut Dismorfik Bozukluğu, Bilişsel Davranışçı Terapi, Olgu Sunumu

Giriş

Beden dismorfik bozukluğu (BDB), bireyin gerçek olmayan ya da abartılmış bedensel kusurlara odaklanarak aşırı kaygı ve takıntılar geliştirmesi ile tanımlanan psikiyatrik bir bozukluktur (Aşkın, 2002). Bu durum, kişinin var olduğuna inandığı bir beden kusurunu sürekli olarak gözlemlemesi ve bu kusuru düzeltmek amacıyla çeşitli yöntemler araması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Almış,2011). Birey gerçek bir beden kusuruna sahip olsa bile, bunu olduğundan çok daha büyük ve belirgin bir sorun olarak algılamaktadır. BDB, sadece estetik kaygılardan ibaret olmayıp, bireylerin psikolojik sağlığını ciddi şekilde etkileyebilen bir durumdur. Bu sürekli kaygı, bireylerin yaşam kalitesini düşürmekte ve günlük işlevselliklerinde ciddi bozulmalara yol açmaktadır (Şener, 2021). BDB, sosyal ilişkilerde zorluklara, düşük özsaygıya ve bazen de depresyon gibi eşlik eden psikiyatrik bozuklukların gelişmesine neden olabilmektedir. Ayrıca, bu bozukluk, bireylerin tedaviye yönelik arayışlarını engelleyebilmektedir, çünkü bu kişiler sorunlarını genellikle bedensel bir problem olarak görmekteyken, psikolojik bir rahatsızlık olarak algılayabilmektedirler (Sungur, 1999). İlk kez 1891 yılında Enrico Marselli tarafından, bireylerin normal görünümüne rağmen başkaları tarafından çirkin veya fiziksel kusuru olan biri olarak algılandığını düşündükleri bir durum olarak tanımlanmış ve bu olgu "dismorfofi" olarak adlandırılmıştır (Altıntaş, 2015).

Beden dismorfik bozukluğu, 150 yılı aşkın süredir farklı isimler altında tanımlanmış olmakla birlikte, ilk kez 1980 yılında DSM-III'te "dismorfofi" terimiyle yer bulmuştur. Emil Kraepelin bu durumu "kompulsif nöroz" olarak tanımlamış, Pierre Janet ise bedenle ilgili utanç obsesyonu şeklinde nitelendirmiştir (Çam Ray ve ark., 2012). Ayrıca Freud'un ünlü "kurt adam vakası" içinde, burnu hakkında aşırı endişe duyan bir bireyi ele aldığı bir örnek de bu bozukluğa dair erken dönemdeki önemli bir kayıttır. "Dismorfofi" terimi, ilk olarak 1880'lerde İtalyan psikiyatrist Enrique Morselli tarafından kullanılmış olup, Yunanca "çirkinlik" anlamına gelen "dismorfia" kelimesinden türetilmiştir (Aslan,2000).

Vücut dismorfik bozukluğu olan bireylerin büyük bir çoğunluğu, ilk başvurularını psikiyatristlerden ziyade dermatologlar, iç hastalıkları uzmanları, cerrahlar ve özellikle plastik cerrahlara yapmaktadırlar. Bu durum, hastaların bedensel kusurlarına yönelik çözüm arayışlarının, psikolojik bir temele dayanan bir bozukluktan çok fiziksel bir tedaviye odaklandığını göstermektedir (Philips,2006). Dolayısıyla, bu

bozukluğun psikiyatrik alanda ne kadar yaygın olduğuna dair kesin bir sınır belirlemek oldukça zordur. BDB'nin sıklığı, genellikle bedensel kusurların tedavi edilmesi için yapılan başvurularda gizli kaldığı ve psikiyatrik tanı süreçlerinde gözden kaçtığı için, bu hastaların önemli bir kısmı uygun tedaviye yönlendirilmeden tedavi arayışlarını sürdürmektedirler. Bu nedenle, bozukluğun yaygınlığını ve etkilerini doğru şekilde değerlendirebilmek için multidisipliner bir yaklaşım gereklidir (Öztürk,2008). Beden dismorfik bozukluğu (BDB) olan bireyler, hoşnut olmadıkları vücut bölgelerine aşırı odaklanarak bu bölgeleri sürekli inceler ve var olduğunu düşündükleri kusurları gizlemek için çeşitli yöntemler arama girişimlerinde bulunmakta ve fiziksel görünüşleriyle ilgili kaygıları nedeniyle günlük yaşamlarında önemli zorluklar yaşamaktadırlar. Beden dismorfik bozukluğu (BDB) olan bireylerin şikâyetleri genellikle yüz ya da baş bölgesiyle ilgili gerçek olmayan veya önemsiz bedensel kusurlara odaklanmaktadır (Castle,2006). En yaygın kaygılar, yüz, burun, gözler, dudaklar, saçlar ve cinsel organlarla ilgilidir. Yapılan bir araştırmada, Batı toplumlarında en fazla kaygı uyandıran bölgelerin yüz, cilt ve saç olduğu tespit edilirken, Türk toplumunda ise kalça ve bel-karın bölgeleri daha fazla endişe kaynağı olmaktadır (Philips,2005). Ayrıca, Batı toplumundan farklı olarak, Türk toplumunda göğüslerle ilgili hoşnutsuzluk oranı daha düşüktür. BDB hastalarının büyük bir kısmı, yani %68-98'i, birden fazla beden bölgesiyle ilgili kaygılar yaşamaktadır (Altıntaş, 2015). Ortalama olarak, hastaların kusurlu buldukları ve bu bölgeler üzerinde aşırı şekilde odaklandıkları beden bölgesi sayısının 5-7 arasında olduğu bildirilmiştir. Bu durum, bozukluğun çok yönlü bir özellik taşıdığını ve bireylerin birden fazla bedensel özellik hakkında yoğun kaygılar geliştirdiğini göstermektedir (Çam Ray ve ark., 2012). BDB genellikle vücut parçalarının görünümüne dair takıntılarla ilişkilendirilse de bazen bu bozukluk bedeninin işlevsel özelliklerine de yansiyabilmektedir. Örneğin, bireyler terleme ya da kötü koku yayma gibi beden işlevlerinden kaynaklanan endişeler de yaşayabilmektedirler. Bu tür takıntılar, gerçek olmayan ya da abartılı bedensel kusurları sürekli düşüncelerine yol açarak, bozukluğun şiddetini artırmakta ve kişinin yaşam kalitesini ciddi şekilde etkilemektedir (Sayar,2008).

Bilişsel davranışçı bozukluk (BDB) hastalarında tedavi sürecinin SSRI (Seçici Serotonin Geri Alım İnhibitörleri) grubundaki ilaçlara kıyasla daha olumlu sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir. Psikoterapi açısından ise, bilişsel davranışçı tedavi (BDT) en etkili yöntem olarak kabul edilmektedir. BDB tedavisinde farmakoterapi, özkıyım

riskini azaltmak, mesleki işlevselliği artırmak ve depresif düşünceleri engellemek için kullanılmaktadır (Andreasen, 2006). SSRI ilaçları, BDB tedavisinde ilk tercih edilen ilaçlar olarak öne çıkmaktadır. Bu ilaçlar, hastaların kaygı seviyelerini düşürürken, kompulsif davranışların da azalmasına yardımcı olmaktadır (Aslan, 2000). Uygun farmakoterapi için danışanla güçlü bir iş birliği gereklidir.

Bilişsel davranışçı terapi de SSRI'lar gibi BDB tedavisinde ilk seçenek olarak görülmektedir. Bu terapi, hastaların tedaviye karşı direnç göstermelerinin önüne geçerken, asıl sorunun anlaşılmasını ve tedavi sürecine daha etkili bir şekilde katılmalarını sağlar. Bir araştırmada, BDT'nin SSRI tedavisine göre daha etkili olduğu belirtilmiştir (Neziroğlu, 2006). Ayaktan tedavi gören hastalar için, BDT süreci genellikle 12 ile 16 hafta arasında sürer ve bu süre zarfında seanslar başlangıçta haftada birden fazla kez yapılabilir. Terapist, seansların zamanlamasını hastanın kaygı seviyesinin en yüksek olduğu anlara göre ayarlayabilir. Tedaviye yanıt vermeyen ve seanslara katılmayan hastalar, hastaneye yatırılarak tedavi edilmelidir (Phillips, 2006). Bu tedavi sürecinde başarının temel koşulu, hasta ile güçlü bir iş birliği kurmaktır. Terapist, hastaya beden algısındaki yanlış anlamaların, geçmişte yaşadığı olumsuz deneyimlerden ya da aşağılanma duygularından kaynaklandığını açıklamalıdır (Mancuso, 2010). Bu farkındalık, hastanın dış görünüşüne yönelik olumsuz düşüncelerinden ve duygusal yüklerinden kurtulmasına yardımcı olur. Sonraki aşamalarda hastadan, normal bir şekilde davranması beklenir. Ayrıca, kozmetik bir işlem planı olan hastalarla görüşmeler, bu işlem tamamlanana kadar ertelenir (Göksan, 2007).

BDB (Beden Dismorfik Bozukluğu) tanısı almış hastalarla ilk görüşme sırasında, ayrıntılı bir hayat öyküsünün alınması oldukça önemlidir. Bu süreçte, hastaların kendilerini sürekli olarak başkalarıyla kıyaslama eğiliminde oldukları ve dikkatlerini yalnızca kendi bedenlerine yoğunlaştırdıkları gözlemlenebilir (Aslan, 2000). Görüşme sırasında, hastaların kompulsif davranışları dikkatle izlenmeli ve kaydedilmelidir. BDB hastalarında sıklıkla güvenlik arama davranışları gözlemlenir. Örneğin, kalabalık ortamlardan kaçınma ve bedenlerinin beğenmedikleri kısımlarını saklama gibi davranışlar bu tür güvenlik arayışlarının belirtileri olabilir (Hollander, 1999). Ayrıca, OKB (Obsesif Kompulsif Bozukluğu) olan bireylerde görülen, aynaya bakma davranışları da BDB hastalarında sıkça rastlanan bir diğer örnektir.

Tedavi süreci başladığında, hastanın geçmişteki olumsuz deneyimlerini yeniden hatırlaması amacıyla imgeleme yöntemi önerilebilir (Feusner, 2010). Bu yöntemde, hasta yaşadığı anı kronolojik bir sırayla ve birinci tekil şahısla, sanki o anı yeniden yaşıyormuş gibi anlatır. Sonrasında ise hasta, olayları dışarıdan bir gözle değerlendirir ve o dönemde etkilenen kişiye gerekli desteği sağlamaya çalışır. Bu yaklaşım, Gestalt terapidin Bilişsel Davranışçı Terapi'ye (BDT) uyarlanmış bir tekniktir. Amacı, hastanın olaya dair alternatif bir bakış açısı geliştirmesini sağlamaktır (Phillips, 2000). Bu yöntem uygulandığında, geçmişteki olumsuz anıların şu anki etkisi azalacak ve sadece geçmişte yaşanmış bir anı olarak kalacaktır. BDB tedavisinde, hastanın dikkatini kendi bedeni ve görünüşü üzerine odaklamasını engelleyerek çevresindeki nesnelere yönlendirmek önemlidir (Göksan, 2007). Seanslar sırasında, kompulsif düşünceleri engellemeye yönelik

bilişsel süreçlere odaklanılmalıdır. Hastaya, kendisine soru sorarken "neden" ile başlayan sorular yerine "nasıl" ile başlayan sorular sorması öğretilir. Örneğin, "Saçlarım neden bu kadar kötü görünüyor?" yerine "Daha önemli olan şeylere nasıl odaklanabilirim?" gibi sorular sorması gerektiği vurgulanır (Aşkın, 1994).

Davranışçı tedavi sürecinde, kompulsif ve kaçınma davranışlarına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu davranışlara örnek olarak sürekli aynaya bakma veya internette plastik cerrah arama gibi eylemler gösterilebilir (Sungur, 1999). Hastaya ayna kullanımı hakkında önerilerde bulunulabilir. Örneğin, aynayı sadece gerekli durumlarda ve uzak bir mesafeden, belirli bir ışık altında kullanması önerilebilir. Bu yöntem, hastanın aynaya baktığında sadece beğenmediği kısımlara odaklanmasını engelleyerek bedenini bir bütün olarak görmesini sağlar. Ayrıca, aynada geçirilen süre azaldığı için hasta, bedensel kusurlarına eskisi kadar takılmayacaktır (Ray, 2012).

Sonraki adımlarda, hastanın kalabalık ortamlara girdiğinde kaçınma davranışlarını engellemek hedeflenir. Bu aşamada, hastanın kompulsif davranışlar sergilememesi beklenir. Tedavi süreci, hastanın anksiyetesinin en az olduğu durumlardan en fazla olduğu duruma kadar aşamalı bir şekilde düzenlenir ve uygulanır.

Beden algısı bozukluğu (BDB) genellikle ergenlik döneminde ortaya çıkmakta olup başlangıç yaşı bazı araştırmalara göre 6 yaş olarak belirtilirken, birçok çalışma 15-20 yaş aralığını işaret etmektedir. Ortalama başlangıç yaşının ise 16-18 olduğu tespit edilmiştir. BDB'nin cinsiyetler arasındaki dağılımına ilişkin bulgular tutarsızlık göstermekte; bazı araştırmalar erkeklerde, bazıları ise kadınlarda daha yaygın olduğunu öne sürerken, bazı çalışmalar her iki cinsiyette benzer oranlarda görüldüğünü bildirmektedir (Bjornsson, 2010). Erkekler ve genç bireyler, toplumsal baskı ve utanç duyguları nedeniyle bu durumu psikopatolojik bir sorun olarak değerlendirmekte ve tedavi arayışına yönelmemektedir (Aşkın, 2002; Özadmaca, 2024). BDB'li bireylerin kişilerarası ilişkilerde ve iş yaşamında güçlük yaşadığı, bunun sonucunda akademik başarısızlık oranının %74'e ulaştığı tespit edilmiştir (Aslan, 2000; Göksan, 2007).

BDB (Beden Dismorfik Bozukluğu) süreci genellikle sinsi bir başlangıçla başlar ve normalleşme ile alevlenme dönemleriyle ilerleyen bir seyir izler. Bu bozukluğa sahip bireyler, vücutlarının birden fazla bölgesini kusurlu olarak algılayabilir ve zamanla bu algı, farklı bedensel bölgelerde değişiklik gösterebilir (Çalikuşu, 1997). Başlangıçta, birey bedeninin kusurlu olduğunu düşündüğü bir bölgeye yoğun bir şekilde odaklanarak endişelenirken, zamanla bu bölgede işlevsel bir bozukluk olduğuna inanarak kozmetik ürünlere ya da plastik cerrahiye başvurur. Eğer hastaya uygun tedavi süreci başlatılmazsa, BDB zamanla kronikleşerek, hastanın iş ve sosyal hayatını olumsuz yönde etkilemeye başlar. Bu durum, hastanın eve kapanmasına ve mesleki yaşamının kısıtlanmasına yol açabilir (Aslan, 2000).

BDB tanısı konmuş bireylerde özkıyım düşünceleri ve davranışları oldukça yaygındır. Bu sebeple, tedaviye bir an önce başlanması hem bozukluğun kronikleşmesini engellemek hem de özkıyım davranışlarının önüne geçmek açısından büyük önem taşır. Yapılan araştırmalar, özkıyım davranışı gösteren bireylerin oranının %50-70

arasında olduğunu, ayrıca %80'inin hayatlarının bir döneminde en az bir kez özkıyım düşüncesiyle karşılaştıklarını göstermektedir. Bu oran ergenlerde, yetişkinlere göre daha yüksek bulunmuştur (Sungur, 1999).

Bu araştırmanın amacı, vücut algısı bozukluğunun bilişsel davranışçı model ışığında incelenmesidir. BDB ile ilgili diğer psikiyatrik tedavilerin aksine Yurtdışında bu konuyla alakalı araştırmalar oldukça yeterliken Türkiye'de konuyla alakalı çalışmalar oldukça sınırlı bulunmuştur. Beden dismorfik bozukluğu (BDB) olan bireylerin birçoğu, ilk olarak estetikle ilgili alanlarda hizmet veren cildiye veya plastik cerrahi kliniklerine başvurmuştur. McElroy ve arkadaşlarının (1993) araştırmasında, bu bireylerin %55'inin başlangıçta bu tür bir sağlık kuruluşuna yöneldiği vurgulanmaktadır. Ancak BDB'de ruhsal tedavi dışındaki yaklaşımlar, çoğu zaman semptomların artmasına neden olmakta ve tedaviye yönelik başka yöntemlere yönelim görülmektedir (Aslan, 2000). Bu bozukluğun tedavi süreci, bozukluğun kronikleşmesini önlemek için oldukça kritik bir öneme sahiptir. Danışan ile toplam da 8 seans gerçekleştirilmiştir. Her seans süresi 45 dakikadan oluşmaktadır. Danışanın geçmişte ve günümüzde yaşadığı tüm problemlerini belirleyip, bu doğrultuda problemlerinin listesini oluşturmak amacıyla 2 seans yapılmıştır. Danışan ile yapılan tüm görüşmeler dahilinde, olaylar ve durumlar aşağıda formülize edilerek belirtilmiştir.

Olgu Sunumu

Ç.A., 25 yaşında, KKTC doğumlu, üniversite mezunu ve 2 kardeşten en küçüğüdür. Bir ablası vardır. Özel bir şirkette çalışmaktadır. Bekâr ve kadın danışandır. Danışan özellikle son zamanlarda artan kendini beğenmeme, sosyal ortamlardan uzaklaşma ve kendini devamlı olarak başkalarıyla kıyaslama şikâyetlerinden yakınmaktadır. Ç.A., 14-15 yaşlarından beridir dış görünümüyle gereğinden fazla ilgilendiğini, gününün büyük bir çoğunluğunu evde aynaya bakarak geçirdiğini ve kazandığı paranın neredeyse tamamını kişisel bakımına harcamasına rağmen hala kendini istediği şekilde görmediğini açıklamıştır. Erkek arkadaşı tarafından aldatıldıktan sonra belirginleşen bu semptomların ergenlikten beri var olduğunu belirtse de ihanete uğraması en büyük tetikleyicisinden biri olmuştur. Aldatıldıktan sonra kimseye güveninin kalmadığını ve bundan sonra yaşayacağı ilişkilerde de aldatılacağını düşünen danışan, sevgiye değer hissetmediğini de belirtmiştir. Bu olgu sunumunda yer alan birey hakkında yapılan tüm değerlendirmeler ve tedavi süreci, hastanın bilgilendirilmiş onamı alınarak gerçekleştirilmiştir. Vakanın içeriği ve kişisel bilgileri hakkında hasta, gizliliği ihlal etmeyecek şekilde bilgilendirilmiş olup, olguda yer alan tüm verilerin anonimleştirilmiş ve etik kurallara uygun şekilde kullanılması konusunda onay alınmıştır.

Ruhsal durum muayenesi ele alındığında dış görünüşü, giyişi oldukça iyi, sosyabilitesi zayıf ve soğuk, mizaç yapısı stresli, düşünce içeriği görünüşü ile ilgili yetersizlik algıları içerirken duygulanımı ise kaygı ve mutsuzluk içermekteydi. Nörolojik muayenesi ve genel tıbbi muayenesi normal çerçevede olan danışanın laboratuvar sonuçlarında herhangi bir anormallik söz konusu değildir. Daha önce herhangi bir psikolojik tanı almayan danışanın aile öyküsü incelendiğinde abla da benzer kaygı durumlarının bulunduğu görülmüştür. Ancak yakın ailesinde psikiyatrik bir tedavi geçmişi bulunan bir aile

üyyesi bulunmadığı belirtildi. Danışanın terapi süresi boyunca saçlarıyla sık sık oynadığı görülürken odada bulunan yansımali dolap karşısına oturmak istediği ve konuşurken sürekli olarak yansımaları üzerinden kendini izleme gereksinimi duyduğu görülmüştür. Seans boyunca kaygılı bir ruh hali içerisinde olan danışan sosyal aktivitelerden uzak durmasına karşın sosyal medyayı oldukça sıkı takip ettiğini belirtmiştir. Bunun sebebini ise "orada kendimi daha iyi hissediyorum" şeklinde açıklamıştır. İkili diyaloglarda göz teması kurmada zorluk çektiği ve sürekli oturuş şeklini değiştirdiği gözlemlenmiştir.

Bu belirtiler ışığında, danışanın BAB tanısı alması uygun görülmüştür. Gerçekleştirilen görüşmeler ışığında bilişsel formülasyona göre; danışanın otomatik düşüncesinin çirkin olduğu düşüncesi, ara inancı ise sevgilimin beni aldatmaması için beğenmesi gerekir, sevgiye değer biri olmam için güzel olmam gerekir düşünceleri olarak ele alınmıştır. Temel inanç ise "ben çirkin ve değersiz biriyim" düşüncesi olarak tespit edilmiştir. Danışanın hatalı düşünceleri bilişsel davranışçı teknikler ışığında ele alınarak beden imgesine yüklenen hatalı düşünce yapıları incelenmiştir.

İlk görüşmede güvenli bir ortam oluşturulmuş ve terapötik ilişki temellendirilmiştir. Danışanla birlikte, sosyal etkileşimlere dair engellerin aşılması için uygun adımlar atılmıştır. Terapinin ilerleyen aşamalarında, danışanın bilişsel yapısını dönüştürmeye yönelik çeşitli yöntemler kullanılmış ve terapinin temel hedefi olan kaygı yönetimi ve sağlıklı düşünme biçimleri geliştirilmesi için adımlar atılmıştır. Terapi sürecinin başından itibaren, danışanın kendisiyle ilgili olumsuz düşüncelerine ve beden imgesine dair olumsuz algılarına odaklanılmıştır. Danışanın bu düşünceleri fark etmesi için günlük tutma tekniği kullanılmıştır. Danışan, kendisini "çirkin" veya "yetersiz" hissettiği anları kaydederek, bu otomatik düşüncelerin doğruluğunu sorgulama fırsatı bulmuştur. Bu teknikle, olumsuz düşüncelerinin yerine daha gerçekçi ve işlevsel alternatifler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Danışanın temel inançlarından biri olan "çirkin ve değersizim" düşüncesi, bilişsel yeniden yapılandırma yöntemiyle ele alınmıştır. Danışanın bu olumsuz inançlarını sorgulaması ve yerine daha olumlu düşünce kalıpları geliştirmesi sağlanmıştır. Bu süreçte, danışanın geçmişteki başarılarına ve güçlü yönlerine odaklanarak, kendilik algısının olumlu bir şekilde yeniden şekillendirilmesi hedeflenmiştir. Danışanın sosyal kaygı seviyesinin yüksek olması ve sosyal ortamlarla ilgili kaçınma davranışları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, maruz bırakma teknikleri kullanılarak, danışanın kaygı seviyelerinin zaman içinde azaltılması hedeflenmiştir. Bu teknikle, danışan küçük ve güvenli sosyal ortamlarda yer alarak, kaygılarla başa çıkma becerisini geliştirmiştir. Danışanın kaygı ve stresle başa çıkma becerilerini artırmak amacıyla çeşitli duygusal düzenleme teknikleri uygulanmıştır. Bu teknikler arasında, farkındalık (mindfulness) çalışmaları ve gevşeme egzersizleri yer almıştır. Danışan, kaygılı anlarında rahatlamayı öğrenmiş ve olumsuz düşüncelerine karşı daha sağlıklı bir yaklaşım geliştirmiştir. Danışanın beden algısını değiştirmek ve olumlu bir beden imgesi geliştirmesini sağlamak amacıyla, danışanın fiziksel görünümüne dair düşüncelerini sorgulaması ve kabul etmesi teşvik edilmiştir. Bu süreçte, danışanın bedenini bir bütün olarak değerlendirmesi ve sadece dış görünüşüne odaklanmaması için çeşitli egzersizler yapılmıştır. Aldatılma deneyimi sonrası danışanın ilişkilerde güven

sorunu yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, güven inşa etme süreçleri üzerine çalışılmış ve danışanın geçmişteki olumsuz deneyimlerinin gelecekteki ilişkilerdeki güven algısını etkilememesi için çeşitli teknikler uygulanmıştır. Terapinin ilerleyen aşamalarında, sağlıklı ilişkiler kurabilme becerilerinin geliştirilmesi sağlanmıştır.

Tartışma

Beden dismorfik bozukluğu (BDB), bireylerde ciddi huzursuzluklara yol açmakta ve işlevsellikte önemli bir bozulmaya neden olmaktadır. Bu bozukluğun kronik bir seyir izlemesi, yaşam kalitesini düşürmesi ve özkıyım girişimlerinin yüksek oranlarda görülmesi, tedavi sürecinde önemli zorluklar yaratmaktadır (Şener, 2021). Ayrıca, BDB'nin yüksek komorbidite oranları ve tedavi sürecinde ortaya çıkan zaman ve maliyet kayıpları, hastaların yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, BDB'nin tanı sürecinde büyük bir dikkat gerekmektedir. Özellikle ayırıcı tanı ve eş tanıların doğru şekilde yapılması, yalnızca psikiyatri ile sınırlı kalmayıp, diğer tıbbi disiplinlerle de bağlantılı olarak ele alınmalıdır (Altıntaş, 2015).

Vücut algısı bozukluğunun bilişsel davranışçı modeline göre semptomların ortaya çıkış sürecinde bazı faktörler önemli ölçüde rol oynamaktadır. Psikolojik, genetik ve sosyal bağlamda gruplandırılan birçok risk faktörü BDB'nin oluşumunda bulunmaktadır (Boocock, 1996). Nörotransmitterler ve serotoninlerin etkisi genetik faktörleri açıklarken, toplum tarafından kişilere atfedilen güzellik algılarıyla sosyo-kültürel faktörler kastedilmektedir. Beğenilmeme, alay edilme, reddedilme gibi estetik değerler ise psikolojik faktörleri temsil etmektedir. Bu risk faktörlerinin varlığı kişide beden algısı bozukluğu belirtilerinin görülme şansını arttırabilmektedir (Castle, 2006). Beden algısı bozukluğunda olgu sunumunda da bahsedildiği gibi genellikle hastalığın alevlenmesini sağlayan tetikleyici bir durum gözlenmektedir. Bu tetikleyici durum başkalarının kişi hakkındaki olumsuz eleştirileri olabileceği gibi herhangi bir fiziksel farklılık yaşamakta sayılabilmektedir. Vaka da danışanın sevdiği kişi tarafından aldatılması fitilin ateşlenmesini sağlayan olay olarak incelenmektedir. Semptomların alevlenmesini sağlayan bu tetikleyiciler kişinin kendi bedenine olan dikkatinin artmasına neden olmaktadır. Hastada artmaya başlayan seçici dikkat, sosyalleşmek için girdiği ortamlarda doğru ve mantığa uygun gözlem yapmasını engelleyebilmektedir (Almış, 2011). Olumsuz değerlendirme korkusu oluşmaya başladıktan sonra kişide sosyal kabiliyet eksikliği görülme olasılığı artmaktadır. Bedeni karşı oluşturduğu aşırı farkındalık öz bilinci yükseltse de kendini estetik bir nesne olarak görmeye başlamasına sebebiyet verirken düşünceleri ve davranışlarıyla aşırı farkındalık halini destekleyen danışan var olan durumu tolere edebilmek için çeşitli güvenlik davranışları geliştirmeye başlamaktadır (Köroğlu, 2011). Görüntüsünü değiştirmeye çalışmak, estetik operasyon geçirmek gibi. Zihinsel efor sarf etmeyi gerektiren güvenlik davranışları kişinin kendine olan odağını artırırken var olan görüntüsünü bozmayıp da beraberinde getirebilir.

BDB'nin başlangıç yaşı ortalama 16-18 yaş olarak bildirilmektedir. Olgumuz ise bu düşüncesinin başlangıç yaşını 14-15 yaş olarak belirtmiştir. Bu durum literatürü destekler niteliktedir. İlk belirtilerin ergenlik başlangıcından itibaren görülmesine rağmen 25 yaşına kadar herhangi bir tedavi girişiminin olmaması danışanın

geç tanı aldığının ve geç tedaviye başlandığının bir örneğidir. Beden dismorfik bozukluğu (BDB) olan bireylerde geç tanı konmasının bir başka önemli nedeni, bu kişilerin çeşitli sağlık sorunlarıyla ilgili olarak başvurdukları diğer branş hekimlerinin, BDB'yi tanımamış olmalarıdır (Aşkın, 1994). BDB uzun süredir bilinen bir bozukluk olmasına rağmen, hala sıklıkla doğru ve zamanında tanı almamaktadır. Bunun en büyük sebeplerinden biri, özellikle erkekler ve gençler arasında, toplumun estetik değerlerine dair duydukları baskı ve utanç duygularıdır. Bu kişiler, yaşadıkları sıkıntıları başkalarına açmaktan çekinir ve genellikle bu rahatsızlıkları ruhsal bir sorun olarak görmezler. Kimi zaman bedenleriyle ilgili olumsuz düşüncelerini dışarıya yansıtmaktan korkar, bu da tanı sürecini zorlaştırır. BDB'nin geç tanı alması, bu durumdaki bireylerin tedaviye daha geç başlamasına ve bozukluğun semptomlarının şiddetinin artmasına neden olabilir. Dolayısıyla, bu tür vakalar genellikle geç teşhis edilmekte, bu da tedavi sürecinin daha karmaşık ve uzun olmasına yol açmaktadır (Veale, 1996).

BDB'nin sınıflandırılması ve tedavi yöntemleri konusunda hala belirsizlikler ve tartışmalar bulunmaktadır. Bu durum, konu hakkında daha geniş örneklem gruplarıyla yapılacak büyük çaplı araştırmalara duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır (Aşkın, 2002). BDB tedavisinde SSRI grubu ilaçların etkinliklerinin karşılaştırılması, bilişsel-davranışçı terapi (BDT) ile diğer psikoterapötik yaklaşımların karşılaştırılması, ayrıca yalnızca BDT ya da SSRI tedavisinin etkinliğinin ikisinin birleşiminden elde edilecek sonuçlarla kıyaslanması gerekmektedir (Almış, 2011). Ayrıca, tedavi sürecinin sonrasında hastalık seyri tahminini belirleyen faktörlerin araştırılması, bozukluğun daha etkili bir şekilde yönetilmesine olanak sağlayacaktır. Bu alanda yapılacak ileri düzey çalışmalar, BDB ile ilgili daha kesin ve kapsamlı bilgiler edinmemize katkı sağlayacak, tedavi stratejilerinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Sonuç

Beden dismorfik bozukluğu, bireylerde ciddi psikolojik ve sosyal sıkıntılara yol açan, genellikle geç tanı alan bir bozukluktur. Bu çalışmada, BDB tedavisinde bilişsel davranışçı terapinin (BDT) etkinliği incelenmiştir. Bulgular, BDT'nin bireylerin beden algılarını iyileştirmekte ve olumsuz düşünce kalıplarını değiştirmekte etkili olduğunu göstermektedir (Feusner, 2010). Terapinin, hastaların güvenlik davranışlarını azaltmalarına ve sosyal kaygılarını yönetmelerine yardımcı olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, BDB'nin genellikle geç tanı alması ve tedaviye uyum sorunları tedavi sürecini zorlaştırmaktadır. Gelecekte, BDT'nin SSRI ilaç tedavileriyle kombinasyonu ve diğer terapötik yaklaşımlarla karşılaştırılması, tedavi yöntemlerinin etkinliğini daha iyi anlamamıza olanak sağlayacaktır. Sonuç olarak, BDT, BDB tedavisinde güçlü bir seçenek sunmakta, ancak tedavi sürecinde multidisipliner bir yaklaşımın önemini vurgulamaktadır.

Beyannameler

Etik Onay ve Katılma İzni

Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na başvurularak, 22.04.2025 tarihinde Etik Kurul izni alınmıştır.

Yayın İzni
Mevcuttur.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti
Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması
Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman
Uygulanamaz.

Yazar Katkıları
MK araştırmanın tasarımı, süpervizyon sürecini yürütmüştür. NEA veri toplama, takibi, analizi, taslak olarak makaleyi oluşturma, makalenin kritik revizyonu, teknik ve materyal destek kısmında görev almıştır. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

- Almış, B. H., Cumurcu, B. E., Karlıdağ, R., & Kartalcı, Ş. (2011). Beden dismorfik bozukluğu-psikoz ilişkisi: Bir vaka sunumu. *Journal of Turgut Ozal Medical Center*, 18(3), 190-193.
- Altıntaş, E. (2015). Kozmetik tedavi için başvuran hastalarda beden dismorfik bozukluğu. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 24(3), 324-338.
- Andreasen, N. C., & Black, D. W. (2006). Somatoform, dissociative and related disorders. American Psychiatric Press.
- Aslan, H. (2000). Beden dismorfik bozukluğu: Bir gözden geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13, 197-763.
- Aşkın, R., & Çilli, A. S. (2002). Ayaktan psikiyatrik hastalarda vücut dismorfik bozukluğu: Tanı, yaşam boyu başka ruhsal hastalık varlığı, demografik ve klinik özellikler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13, 197-203.
- Aşkın, R. (1994). Vücut dismorfik bozukluğu: 9 olgu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 1, 45-51.
- Bjornsson, A. S., Didie, E. R., & Philips, K. A. (2010). Body dysmorphic disorder. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 12, 221-232.
- Castle, D. J., & Rossell, S. L. (2006). An update on body dysmorphic disorder. *Current Opinion in Psychiatry*, 19, 74-78.
- Çalıklı, C., Tükel, R., & Karalı, N. (1997). Beden dismorfik bozukluğunda klinik özellikler: 13 olgunun değerlendirilmesi. 33. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bildiri Metin Kitabı (s. 29-34), Antalya, Türkiye.
- Çelik, S., Fidan, E., Evren, C., Can, Y., Danışmant, B. S., & Çavaş, S. (2011). Beden dismorfik bozukluğu ve madde bağımlılığı: Bir olgu sunumu. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 75-79.
- Göksan B.(2007),Ergenlerde beden imajı ve beden dismorfik bozukluğu (Uzmanlık tezi). İstanbul, Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi.
- Göksan, B. (2007). Ergenlerde beden imajı ve beden dismorfik bozukluğu (Uzmanlık tezi). İstanbul, Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi.
- Grant, J. E., & Phillips, K. A. (2005). Recognizing and treating body dysmorphic disorder. *Annals of Clinical Psychiatry*, 17, 205-210.
- Hollander, E. (1999). Comorbid social anxiety and body dysmorphic disorders: Managing the complicated patient. *Journal of Clinical Psychiatry*.
- Feusner, J. D., Neziroglu, F., Wilhelm, S., Mancusi, L., & Saxena, S. (2010). What causes BDD: Research findings and a proposed model. *Psychiatric Annals*, 40, 349-355.
- Köroğlu, E. (2011). Ruhsal bozuklukların tanısı ve sayımsal elkitabı (ss. 314-320). Hekimler Yayın Birliği.
- Mancuso, S. G., Knoesen, N. P., & Castle, D. J. (2010). Delusional versus nondelusional body dysmorphic disorder. *Comprehensive Psychiatry*, 51, 177-182.
- Neziroglu, F., Khemlani-Patel, S., & Yaryura-Tobias, J. A. (2006). Rates of abuse in body dysmorphic disorder and obsessive-compulsive disorder. *Body Image*, 3, 189-193.
- Özadmaca, K. (2024). Sosyal medyanın vücut dismorfobiye ve intihara etkisi. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 12(36), 831-844.
- Öztürk, O. (2008). Nevrotik, stresle ilgili ve somatoform bozukluklar. İçinde O. Öztürk (Ed.), *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (11. baskı, ss. 512-537). Tuna Matbaacılık.
- Phillips KA, Didie ER, Menard W, Pagano ME, Fay C, Weisberg RB. Clinical features of body dysmorphic disorder in adolescents and adults. *Psychiatry Res* 2006; 141:305-314.
- Phillips, K. A., McElroy, S. L., Keck, P. E., Pope, H. G., & Hudson, J. I. (1993). Body dysmorphic disorder: 30 cases of imagined ugliness. *American Journal of Psychiatry*, 150, 302-308.
- Phillips, K. A., Menard, W., Fay, C., & Weisberg, R. (2005). Demographic characteristics, phenomenology, comorbidity, and family history in 200 individuals with body dysmorphic disorder. *Psychosomatics*, 46, 317-325.
- Ray, P. Ç., Demirkol, M. E., & Tamam, L. (2012). Beden dismorfik bozukluğu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 547-565.
- Sayar, K., & Işık, H. (2008). Somatoform bozukluklar. İçinde E. Işık, E. Taner, & U. Işık (Eds.), *Güncel Klinik Psikiyatri* (2. baskı, ss. 271-285). Golden Print Matbaası.
- Sungur, M. Z. (1999). Beden dismorfik bozukluğu. *Psikiyatri Dünyası*, 1, 19-22.
- Şener, S., & Yiğit, B. N. (2021). Sosyal medyanın gençlerin düşünce ve değerlerine etkisi. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 529-553.
- Veale, D., Boock, A., Gourmay, K., et al. (1996). Body dysmorphic disorder: A survey of fifty cases. *British Journal of Psychiatry*, 169, 196-201.
- Veale, D. (2010). Cognitive behavioral therapy for body dysmorphic disorder. *Psychiatric Annals*, 40, 333-340.
- Zimmerman, M., & Mattia, J. I. (1998). Body dysmorphic disorder in psychiatric outpatients: Recognition, prevalence, comorbidity, demographic, and clinical correlates. *Comprehensive Psychiatry*, 39, 265-270.

CASE REPORT / OLGU SUNUMU

Cognitive Behavioral Therapy in Social Anxiety Disorder: A Case Presentation

Sosyal Kaygı Bozukluğunda Bilişsel Davranışçı Terapi: Bir Vaka Sunumu

Emin Doğukan Çelikel¹, Meryem Karaaziz²

Abstract:

This study evaluates the process and outcomes of Cognitive Behavioral Therapy (CBT) for a client diagnosed with Social Anxiety Disorder (SAD). The client's challenges, emotional states, and behaviors in social environments from childhood through adolescence are examined in detail. During the CBT process, strategies such as thought awareness, cognitive restructuring, and social skills development were employed. At the beginning and throughout the therapy, projective assessment tools like the Thematic Apperception Test (TAT) were utilized to analyze the client's inner world and formulate an effective treatment plan. As a result of the therapeutic process, significant reductions in the client's social anxiety symptoms were observed, along with more positive experiences in social interactions. The findings support the effectiveness of CBT as a treatment method for social anxiety disorder. However, considering the study's limitations, further research involving larger populations and long-term follow-ups is recommended.

Keywords: Cognitive Behavioral Therapy, Social Anxiety Disorder, Thematic Apperception Test, Social Skills Development Strategies

¹Psy, Near East University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Nicosia, TRN, Cyprus, E-mail: dogukancelikel@outlook.com, Orcid Id: 0009-0008-5567-6370

²Associate Professor, Near East University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Nicosia, TRN, Cyprus, E-mail: meryem.karaaziz@neu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-0085-612X

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Emin Doğukan Çelikel, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Nicosia TRNC, E-mail: dogukancelikel@outlook.com, Orcid Id: 0009-0008-5567-6370

Date of Received/Geliş Tarihi: 02.01.2025, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 27.03.2025, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 28.03.2025, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 28.04.2025

Citing/Referans Gösterimi: Çelikel, E. D. & Karaaziz, M. (2025). Cognitive Behavioral Therapy in Social Anxiety Disorder: A Case Presentation, *European Archives of Social Sciences*, 1(2), 47-52

© 2024 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / European Archives of Social Sciences (www.eassjournal.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu çalışma, sosyal anksiyete bozukluğu (SAB) tanısı almış bir danışanın Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) sürecini ve sonuçlarını değerlendirmektedir. Danışanın çocukluk ve gençlik yıllarından itibaren sosyal ortamlarda yaşadığı zorluklar, duygu durumları ve davranışları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. BDT sürecinde düşünce farkındalığı, düşünce değiştirme ve sosyal beceri geliştirme stratejileri kullanılmıştır. Terapinin başlarında ve sonrasında Tematik Algı Testi (TAT) gibi değerlendirme araçları ile danışanın içsel dünyası analiz edilerek tedavi planı oluşturulmuştur. Terapötik süreç sonucunda, danışanın sosyal kaygı belirtilerinde önemli bir azalma gözlemlenmiş ve sosyal etkileşimlerde daha olumlu deneyimler yaşamaya başlamıştır. Çalışmanın bulguları, BDT'nin sosyal anksiyete bozukluğu tedavisinde etkili bir yöntem olduğunu desteklemektedir. Bununla birlikte, çalışmanın sınırlamaları doğrultusunda, daha geniş popülasyonlar üzerinde uzun vadeli çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel davranışçı terapi, Sosyal kaygı bozukluğu, Tematik algı testi, Sosyal beceri geliştirme stratejileri

Giriş

Günümüzde sosyal kaygı bozukluğu, oldukça yaygın görülen bir psikopatolojidir. Sosyal kaygı bozukluğu olan kişiler, başkalarının onları olumsuz bir şekilde değerlendireceğinden, eleştireceğinden veya yargılayacağından endişe ederler (Gök & İnöz, 2023). Yaygın anksiyete bozukluğunda görülen farklı olarak, kişiler şikayetlerini toplum veya bir kalabalık içinde bulunduklarında hissederler. Endişe, sosyal etkileşimlere katılımı sınırlayabilir ve kişinin günlük yaşamını etkileyebilir (Muhtar & Çakmak Tolun, 2021). Sosyal kaygı bozukluğunun genel popülasyondaki yıllık prevalansı yaklaşık %5-10, yaşam boyu prevalansı ise yaklaşık %10-15 arasındadır (Binbay & Koyuncu, 2012). Sosyal kaygı, karmaşık bir sosyal durumdur. Çok çeşitli nedenleri olduğu için bireylerin yaşamış oldukları sosyal kaygının nedenini bulmak zor olabilir. Bu nedenle sosyal kaygı açıklanırken, bireysel özellikler, geçmiş yaşantılar, kaygının yaşandığı ortam, beceri eksikliği gibi ayrıntılara girmekte yarar vardır (Öztürk, 2014). Sosyal anksiyete bozukluğu olan insanlar sosyal ortamlarda veya performans gerektiren durumlarda olumsuz değerlendirilip yargılanacakları konusunda aşırı bir korku duyarlar. Bu korku duyulan ortamlarda ileri düzeyde kendilerinin farkında olma ve kendilerini eleştirme eğilimleri olan bu kişilerde kızarma, çarpıntı, terleme ve titreme gibi fiziksel belirtiler meydana gelir (Dilbaz, 2000). Bilişsel Davranışçı Terapi, sosyal kaygı bozukluğu tedavisinde sıkça kullanılan etkili bir terapi yaklaşımıdır. BDT, bireylerin düşünce süreçlerini anlamalarına, olumsuz düşünce kalıplarını tanımalarına ve değiştirmelerine odaklanır, bireylerin duygusal refahlarını artırmak ve sosyal etkileşimlerle daha iyi başa çıkmalarını sağlamak için kullanılır (Fıstıkcı vd., 2015). BDT genelde üç evreden oluşur. Başlangıç evresinde hastanın var olan sorunu değerlendirilir. Terapinin aktif evrelerine hazırlanmak psikoeğitim ile hastalara ve ailelerine bilgilendirme yapılır. Semptomlar, semptomlara ilişkin faaliyetler bilişsel ve duygusal özellikler belirlendikten sonra tedavi planı oluşturulur (Yüksel, 2024). Klinik değerlendirme ve psikoeğitim tamamlandıktan sonra daha aktif bir kısım olan orta evreye geçiş olur. Bu evrede hastada rastlanan belirti ve bulgulara uygun Bilişsel Davranışçı Terapi teknikleri uygulanır. Semptomların azalması ile beraber orta evre sonlandırılmaktadır. Son evrede ise yinelemeyi önleyici tekniklere başvurulur, hastaya daha çok sorumluluk verilmektedir (Soylu & Topaloğlu, 2015).

Vaka Öyküsü

Bayan S. 21 yaşındadır ve bir mağazanın satış temsilciliğini yapmaktadır. 2003 yılında Almanya'da dünyaya gelmiş ve çocukluğunu burada geçirmiştir. Kendisinden küçük bir erkek bir de kız kardeşe sahiptir. Çocukluk yıllarını özgür ve neşeli olarak nitelendiren Bayan S., Almanya'da geçirdiği dönemlerden sık sık bahsetmektedir. Bu yıllarda ailesi tarafından özgüvenli ve bağımsız yetiştiğinden bahseden Bayan S. çocukluk çağında bir çok farklı milletten yakın dostları olduğunu anlattı. Kardeşleriyle de sıkı bir ilişkiye sahip olan Bayan S.'nin ailede en yakın olduğu kişi annesidir. Onunla her şeyini paylaşabildiğini ve arkadaş gibi olduklarından bahsetmiştir. Babasıyla da araları kötü olmamasına karşın annesine göre nispeten daha uzak olduklarına değinmiştir. Bayan S.'nin şikayetleri genel olarak, 2013 yılında Almanya'dan Türkiye'ye dönüş yapmaları ile başlamıştır. Türkiye'ye adapte olmakta zorlanan Bayan S., Türkiye'ye dönüş yaptığı senelerde hem arkadaş özlemine hem de yeni bir ülkenin getirdiği farklı yaşam dinamiklerine alışmaya çalışmıştır. Bu dönemde oldukça yalnız hissettiğini söyleyen Bayan S., Türkçesinin yeterince iyi olmadığını düşündüğünden dolayı insanların bu durumla ilgili onunla dalga geçebileceğini düşünüp sosyalleşmekten hep uzak durmuştur. Bu durum, Türkçesi daha iyiye gitse de zamanla kaygısını da arttırmıştır ve Bayan S. insanlarla konuşurken rezil olma ve dalga geçileceği korkusunu hiç atamamıştır. Senelerce sadece internet üzerinden arkadaşlıklar kurmuş ve bu uzun yıllar devam etmiştir. Bu dönemlerde ailesiyle daha da yakınlaşan Bayan S. genel olarak o dönemler ailesiyle ya da tek başına vakit geçirmiştir. 9 ay öncesinde ailesinin de çalıştığı bir mağazada işe giren Bayan S. çalışma saatlerinin uzunluğu sebebi ile kendisine hiç vakit ayıramadığından ve çok yorulduğundan şikayetçidir. Bundan 5 ay kadar önce ise ilk internet dışındaki romantik ilişkisini yaşamaya başlayan Bayan S. erkek arkadaşının kısıtlayıcı olması sebebiyle internette tanıştığı arkadaşlarıyla konuşmayı bırakmak zorunda kalmış ve düzenli iletişim kurduğu ailesi dışındaki tek insan, romantik ilişki yaşadığı insan olmuştur. Bu durum Bayan S.'yi oldukça gergin bir hale sokmuştur ve ilişkilerinde sık sık tartışma yaşamaya başlamıştır. 2 ay kadar önce ise Bayan S., erkek arkadaşıyla yaşadığı bir tartışmanın sonucu olarak ilişkisini sonlandırma aşamasına gelmiştir. Bu durum sonrasında Bayan S., ailesi ile kafa dağıtmak için dışarı çıkıp, kalabalık bir ortama girdiğinden bahaetmiştir. Kendi bahsettiği şekli ile genel olarak bu ortamlardan uzak duran Bayan S., kontrol edemediği bir

stres haliyle beraber bayılmıştır. Hastanede gerekli tetkikler yapıldıktan sonra değerlerinde bir sorun çıkmamasıyla birlikte, asıl sorununun psikolojik olabileceğini ilk kez orada anlamıştır. Psikolojik olarak bu olaydan çok korkan Bayan S., bu olay sonucunda sosyal etkileşimlerini iyice azaltma yoluna gitmiştir. Daha sonrasında ise durumunun bu şekilde gitmesinden endişe eden danışan, ailesinin de tavsiyesi üzerine profesyonel destek almaya karar vermiştir.

Görüşmeler

Seans 1-3: Bu seanslar arasında danışan bütün yönleriyle tanınmaya çalışılmış, geçmiş yaşantısı, çocukluğu, ailesi ve ilişkileri üzerine konuşulmuştur. Türkiye'ye ilk kez geldiği 2013 yılı ve o dönem yaşadığı uyum problemleri üzerinde durulmuştur. Danışan toplum içindeki rahatsızlıklarını ilk kez bu seanslarda dile getirmiş ve sosyal alanlardaki bu rahatsız, endişeli durumu sosyal anksiyete bozukluğu ön tanısını oluşturmuştur. Danışan bu seanslarda ailesi ve aile hayatı hakkında çokça bilgi vermiş, annesiyle olan ilişkisi üzerine konuşmuştur. Annesi ailesindeki en yakın olduğu ve paylaşım yaptığı insandır. Güçlü aile bağlarına sahip olan Bayan S., kendisinden küçük olan 2 kardeşinden de pek fazla bahsetmemiştir, genel anlamda ilişkisini anlatmayı tercih etmiştir.

Seans 3-6: Bu seanslarda Bayan S.'nin ilişkisi üzerine derinlemesine konuşulmuş, ilk seanslarda anlattıklarının tekrar değerlendirilmiştir. İlk seanslara nazaran daha rahat ve hissettiği gözlemlenen Bayan S. bu seanslarda daha açık anlatımlar yapmış ve çocukluğuna dair önem verdiği ama unuttuğu bir çok anısını heyecanlı bir şekilde dile getirmiştir. İlişkisi hakkında olumsuz çıkarımlar yapan Bayan S., erkek arkadaşıyla ettikleri büyük bir kavga sonucu ayrılmanın eşliğinde olduklarından bahsetmiştir. Bu dönemlerde özellikle iş saatlerinin fazlalığı ve ilişkisinde yaşadığı problemlerden ötürü daha stresli olduğu gözlemlenmiştir. Bu seans aralıklarında kendisine Tematik Algı Testi (TAT) uygulanmıştır. Testlerde öne çıkan başlıca bulgular yalnızlık, kaygı ve sıkıntı kavramları olmuştur. Bu bulgular üstüne de konuşulmuştur ve yalnızlık kavramı en öne çıkan kavram olarak seanslarımızın kalanında kendine yer bulmuştur. Bayan S. bu konudan duyduğu rahatsızlık ve buna rağmen

sosyalleşmekten daima kaçınması, seansların kalanı için ana konu haline gelmiştir. Terapi seanslarımızın başlıca amacı bu durumda kurtulmak ve danışana gerekli sosyal becerileri kazandırmak konusunda yardımcı olma konusunda belirlenmiştir.

Seans 6-12: Bu seans aralıklarında Bayan S.'nin DSM-5 Sosyal Kaygı Bozukluğu kriterlerinden 4 tanesini karşılaması sebebiyle ön tanıda düşünülen Sosyal Kaygı Bozukluğu tanısı doğrulanmıştır. Tedavi ve tedavi planı üstüne konuşulmuş, BDT uygulamasına başlanmıştır. Bu çalışmalarda düşünce farkındalığı çalışması, düşünce değiştirme, çeşitli ödevler ve sosyal beceri geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Bu süreçle beraber danışanın sosyal beceri geliştirmesi, sosyal ortamlara daha kolay katılım sağlayabilmesi ve stresini kontrol edebilmesi amaçlanmıştır. Terapinin başlarında ve ortalarında koyduğumuz bazı hedeflerin değerlendirmesi yapılmıştır. Bu süreçte yaşadığı duygusal ve psikolojik deneyimler üzerine konuşulup, kontrol terapisinden bahsedilerek görüşmeler sonlandırılmıştır.

Ayrırcı Tanı

Depresyon: Bayan S.'nin yeme ve uyku düzeninde ve motor hareketlerinde herhangi bir olumsuz duruma rastlanılmamıştır. Aksine iş saatleri dışında oldukça neşeli ve verimli vakit geçiren birisidir.

Yaygın Kaygı Bozukluğu: Bayan S.'nin toplum içinde olmadığı zamanlar yoğun kaygı hissettiği bir dönem yoktur. Yalnızca toplum içinde ve kalabalıkta rahatsız, endişeli hissetmektedir.

Tanı

Sosyal alanlara girmekten kaçınması, sosyal alanlarda yaşadığı yoğun stres ve endişe sebebiyle Bayan S.'nin sosyal anksiyete tanısı alması ve bu tanıya uygun bir tedavi planı ile çalışılması uygundur. Bu durum ilk başta dil konusunda kendini yetersiz hissetmesi durumuyla başlayarak artık kendisinin de nedenini bilemediği bir anksiyete durumuna dönüşmüştür. Yaşadıklarına karşın arkadaş canlısı bir insan olduğundan bahseden Bayan S., bu anksiyetesi yüzünden insanlarla kaynaşamamaktadır. Bayan S., DSM-5 Sosyal Kaygı Bozukluğu kriterlerinden 4 tanesini doğrudan karşılamaktadır.

Tedavi ve Tedavi Planı

Hedefler	Stratejiler	Araçlar/Yaklaşımlar	Süreç	Değerlendirme
Sosyal kaygı düzeyini azaltmak	Düşünce farkındalığı	Bireyin olumsuz düşüncelerini tanıması ve farkında olması için bir uzman rehberliğinde yapılan çalışmalar	6. Seans	Kaygı düzeyi ölçümleri, gözlemler
Pozitif düşünce kalıplarını güçlendirmek	Düşünce değiştirme	Olumsuz düşünce kalıplarını pozitif alternatiflerle değiştirmeye odaklı bilişsel çalışmalar	6-7.seans	Danışanın düşünce kalıpları, günlük kayıtlar, öz raporlar
İletişim becerilerini geliştirmek	Sosyal beceri geliştirme	Role- play geri bildirim alıştırmaları ve günlük iletişim pratikleri	8. seans	Danışanın sosyal beceri düzeyi, rol oyunları geri bildirimler
Stres yönetimini geliştirmek	Rahatlama teknikleri	Derin nefes alma, progresif kas gevşetme ve meditasyon gibi rahatlama teknikleri	8-10. seans	Stres seviyeleri ölçümleri,
				danışanın deneyimleri
Sosyal etkileimlerdeki olumlu deneyimleri	Sosyal katılım planı	Danışanın katılacağı sosyal etkinliklerin planlanması ve değerlendirilmesi	10-12. seans	Sosyal etkileşim kayırları, danışanın değerlendirmeleri

Uygulama

Düşünce Farkındalığı: Danışanın kendi düşüncelerini daha yakından deneyimleyip, farkındalığının artması hedeflenmiştir ve bu doğrultuda çalışılmıştır. Sosyal durumlarla ilgili olumsuz düşüncelerini tanıması amaçlanmıştır. Bu düşünce kalıpları analiz edildi ve farkındalık yaratılma çalışmaları yapılmıştır.

Düşünce Değiştirme: Danışanın sosyalleşme ve iletişim kurma konusundaki olumsuz algısını değiştirmek, bunları daha pozitif ve anlamlı düşüncelere çevirmek amaçlanmıştır. Yeni, sağlıklı düşünce kalıplarını güçlendirmek üzerine çalışılmıştır. Bireyin güçlü ve olumlu düşüncelerini hatırlaması sık sık teşvik edilmiştir.

Sosyal Beceri Geliştirme: Sosyal becerilerini yeniden kazandırmak amacıyla, iyi iletişim kurma, sosyal etkileşimlerde bulunma gibi konular üzerine çalışılmıştır.

Tartışma

Bu çalışma, Bayan S.'nin sosyal anksiyete bozukluğu ile başa çıkma sürecini değerlendirmek amacıyla uygulanan Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) yaklaşımını incelemektedir. İlk başta, danışanın yaşadığı sosyal kaygı belirtileri, geçmiş yaşantısı ve ilişkileri üzerinden derinlemesine incelendi. Seanslar arasında danışanın düşünce süreçlerine ve sosyal etkileşimlerine dair farkındalığı artırma amaçlı yapılan çalışmalar, düşünce farkındalığı stratejilerini içeriyordu. Bu süreçte, Bayan

S.'nin sosyal durumlarla ilgili olumsuz düşüncelerini tanıması ve analiz etmesi hedeflendi. Düşünce değiştirme stratejileriyle, Bayan S.'nin sosyalleşme ve iletişim kurma konusundaki olumsuz algısını değiştirmeye odaklandı. Yeni, sağlıklı düşünce kalıplarını güçlendirmek adına yapılan bu çalışmalar, terapötik sürecin önemli bir aşamasını oluşturdu. Danışanın güçlü ve olumlu düşüncelerini hatırlaması sürekli olarak teşvik edildi. Sosyal beceri geliştirme stratejileriyle, Bayan S.'nin sosyal becerilerini yeniden kazanmasına yönelik çalışmalar yapıldı. İyi iletişim kurma, sosyal etkileşimlerde bulunma gibi konular üzerine odaklanılarak, Bayan S.'nin sosyal ortamlara daha kolay katılabilmesi amaçlandı. Bu strateji, danışanın sosyal kaygıyla başa çıkmasına yardımcı olmak için uygulanan etkili bir terapi bileşeni olarak görüldü. Bu terapötik süreçte uygulanan Tematik Algı Testi (TAT) gibi değerlendirme araçları, danışanın içsel dünyasını anlamak ve tedavi planını belirlemek adına önemli veriler sağladı (Kahveci Öncü & Baştuğ, 2022). Bu testlerle elde edilen bulgular, danışanın yalnızlık, kaygı ve sıkıntı gibi temel kavramlar üzerindeki düşünsel zorluklarına ışık tuttu. Literatürle karşılaştırdığımızda, bu terapötik yöntemlerin sosyal anksiyete bozukluğu tedavisinde etkili olduğunu destekleyen birçok çalışma bulunmaktadır (Yalçın & Sütçü, 2016). BDT'nin bireylerin düşünce süreçlerini anlamalarına, olumsuz düşünce kalıplarını tanımlamalarına ve değiştirmelerine odaklanarak sosyal kaygı belirtilerini

azalttığına dair güçlü kanıtlar vardır (Akkuş, 2024). Ancak, çalışmanın sınırlamaları da göz önüne alındığında, genellemelerde dikkatli olunmalıdır. Örneğin, bu araştırma tek bir vaka üzerinden yapılmıştır ve sonuçlar geniş bir popülasyona yaygınlaştırılmamalıdır. Ayrıca, terapötik etkilerin uzun vadeli sürdürülebilirliği ve geniş bir örneklemle teyit edilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, bu çalışma, BDT'nin sosyal kaygı bozukluğu tedavisinde etkili bir yöntem olduğunu desteklemektedir. Danışanın tedavi sürecinde kaydettiği ilerleme, bu terapötik yaklaşımın bireyin düşünce süreçlerini anlamasına, olumsuz düşünce kalıplarını değiştirmesine ve sosyal becerilerini geliştirmesine nasıl katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Sonuç

Bu çalışma, Bayan S.'nin sosyal anksiyete bozukluğu (SAB) yaşantısını anlamak ve Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) yaklaşımının etkisini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Danışanın tedavi süreci, düşünce farkındalığı, düşünce değiştirme ve sosyal beceri geliştirme stratejilerini içeren bütünlüklü bir tedavi planı üzerine odaklanmıştır. Çalışmanın bulguları, Bayan S.'nin sosyal kaygı belirtilerinde belirgin bir azalma ve pozitif değişim gösterdiğini göstermektedir. Düşünce farkındalığı çalışmaları, danışanın olumsuz düşüncelerini tanımasına ve değiştirmesine yardımcı olmuştur, bu da sosyal durumlarla ilgili kaygısını azaltmıştır. Ayrıca, sosyal beceri geliştirme stratejileri, Bayan S.'nin iletişim becerilerini güçlendirmesine ve sosyal etkileşimlerde daha olumlu deneyimler yaşamasına olanak tanımıştır. Terapi sürecinde, Bayan S.'nin katıldığı sosyal etkinliklerdeki artış, pozitif düşünce kalıplarındaki güçlenme ve stres yönetimindeki gelişim, terapötik müdahalenin etkili olduğuna dair önemli göstergelerdir. Bu bulgular, BDT'nin sosyal anksiyete bozukluğu tedavisinde etkili bir yöntem olduğunu desteklemektedir. Ancak, çalışmanın sınırlamaları ve genelleme potansiyeli göz önüne alınmalıdır. Tek bir vaka üzerine odaklanması ve örneklem büyüklüğü gibi faktörler, bulguların genellenebilirliğini sınırlayabilir. Gelecekteki çalışmalar, bu terapötik yaklaşımın farklı popülasyonlarda ve uzun vadeli etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyebilir. Sonuç olarak, bu çalışma, BDT'nin sosyal anksiyete bozukluğu tedavisinde etkili bir strateji olduğunu vurgulayarak, klinik uygulamalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bayan S.'nin yaşadığı olumlu değişim, bireysel seanslar ve Bilişsel Davranışçı Terapi tekniklerinin etkileşimiyle elde edilmiş ve tedavi planının bireye özgü uyarlanabilirliğini göstermiştir.

Öneriler

Bu çalışma, Bayan S.'nin sosyal anksiyete bozukluğu üzerinde Bilişsel Davranışçı Terapi'nin etkisini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Ancak, gelecekteki araştırmalar ve uygulamalar için birkaç öneri ve potansiyel ileri çalışma alanı bulunmaktadır. Bu çalışma, tek bir vaka üzerinden elde edilen bulgulara dayanmaktadır. Gelecekteki araştırmalar, farklı demografik gruplardaki bireyler üzerinde BDT'nin etkisini daha geniş bir perspektiften değerlendirebilir. Bu çalışma, terapi sürecinin belirli bir noktadaki etkileri değerlendirmiştir. Gelecekteki araştırmalar, BDT'nin uzun vadeli etkilerini anlamak için daha uzun vadeli takip çalışmalarına odaklanabilir. Sosyal anksiyete bozukluğu tedavisinde kullanılan farklı terapötik yaklaşımların karşılaştırmalı etkililik çalışmaları yapılabilir, bu da klinik uygulamalara daha fazla rehberlik sağlayabilir. Dijital sağlık uygulamaları ve çevrimiçi terapi platformlarının sosyal anksiyete bozukluğu tedavisinde etkililiğini değerlendiren çalışmalar, modern teknolojinin terapiye entegrasyonunu araştırabilir. Gelecekteki araştırmalar, sosyal anksiyete bozukluğunun gelişiminde aile ve çevresel faktörlerin rolünü anlamak için genişlemiş bir bakış açısını içerebilir. Bu öneriler, sosyal anksiyete bozukluğu tedavisinde BDT'nin etkisini daha derinlemesine anlamamıza ve klinik uygulamalara daha fazla rehberlik etmemize olanak sağlayabilir.

Beyannameler

Etik Onay ve Katılma İzni

Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na başvurularak, 22.04.2025 tarihinde Etik Kurul izni alınmıştır.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

Konunun belirlenmesi, İngilizce ve Türkçe alanyazın taraması, metnin tamamının yazılması yazar tarafından yapılmıştır. Yazar, makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

Akkuş, K. (2024). Sosyal Kaygı Bozukluğunun Bilişsel Davranışçı Terapisi: Kapsamlı Bir Gözden Geçirme. *Mediterranean Journal of Humanities*, 14, 311-327. <https://doi.org/10.13114/mjh.1476738>

Kahveci Öncü, B., & Baştuğ, B. (2022). Klinik ve adli bağlamda ruhsal travmanın değerlendirilmesinde Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, Tematik Algı Testi ve Rorschach Mürekkep

Lekeleri Testi'nin kullanımı. *Journal of Clinical Psychology Research*, 6(2), 232-248. <https://doi.org/10.5455/kpd.26024438m000063>

Binbay, Z., & Koyuncu, A. (2012). Sosyal Anksiyete Bozukluğu ve Duygudurum Bozuklukları Birlikteliği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry*, 4(1), 1-13. <https://doi.org/10.5455/cap.20120401>

Dilbaz, N. (2000). Sosyal Anksiyete Bozukluğu: Tanı, Epidemiyoloji, Etiyoloji, Klinik ve Ayırıcı Tanı. Klinik Psikiyatri, 3 (2), 3-21.

Fıstıkcı, N., Keyvan, A., Erten, E., Duran, Ş., & Sungur, M. Z. (2015). Sosyal Anksiyete Bozukluğunda Bilişsel Davranışçı Terapi: Güncel Kavramlar. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 7(3), 229-243. <https://doi.org/10.5455/cap.20140719110703>

Gök, B. G., & İnözü, M. (2023). Sosyal Kaygı Bozukluğu: Mevcut yaygınlık, eştanı ve bozulma durumu. Journal of Clinical Psychology Research, 7(3), 448-467. <https://doi.org/10.5455/kpd.26024438m000101>

Muhtar, G., & Çakmak Tolan, Ö. (2021). Sosyal anksiyete bozukluğu olan yetişkinlerde bilinçli farkındalık temelli müdahalelerin etkililiği: Sistematik bir gözden geçirme. *Psikoloji*

Çalışmaları - Studies in Psychology, 41(2), 427-458. <https://doi.org/10.26650/SP2020-847371>

Öztürk, A. (2014). Sosyal Kaygıyı Açıklayan Yaklaşımlar. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13(48), 15-26. <https://doi.org/10.17755/esosder.86289>

Soylu, C., & Topaloğlu, C. (2015). Bilişsel Davranışçı Terapide Ev Ödevi Uygulamaları. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 7(3), 280-288.

Yalçın, M., & Sütçü, S. (2016). Yetişkinlerde sosyal fobinin tedavisinde bilişsel davranışçı grup terapisinin etkililiği: Sistematik bir gözden geçirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(Ek 1), 61-78. <https://doi.org/10.18863/pgy.28154>

Yüksel, A. (2024). Sosyal Fobinin Bilişsel Davranışçı Terapi Çerçevesinde Vaka Formülasyonu. Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi, 7(14), 65-71. <https://doi.org/10.56955/bpd.1498>

INSTRUCTION FOR AUTHORS

GENERAL INFORMATION

Aims and Scope:

The aim of the European Archives of Social Sciences, Cyprus, Turkey and in the world, mainly Psychiatry and Psychology, to provide the scientific level of theoretical knowledge and clinical experience to create and promote a forum.

In the European Archives of Social Sciences, original research articles, review articles, case reports, letters / debates, books and dissertations will be published. The Turkish Cypriot Journal of Psychiatry and Psychology, whose short name is EASS, is published both in print and online.

European Archives of Social Sciences recommends that authors follow the Recommendations for the conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals formulated by the International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE).

Link: <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>

Publication Frequency:

The journal is published 4 issues per year, in March, June, September and December.

Manuscripts are published after review of the editorial board and at least two reviewers, and after making necessary corrections.

Publication Language:

The language of the European Archives of Social Sciences is Turkish and English. Articles published in full text in Turkish also contain the English title, abstract and keywords. Again, Articles Published in English contain Turkish title, abstract and keywords. It is a policy that the Editorial Board attaches importance to the writing and grammar rules of the articles. It is expected that the articles should be written in an understandable, clear, and plain language in accordance with grammar, spelling rules and field writing.

Articles accepted for publication by the Editorial Board are read by language (Turkish, English) editors. During the evaluation process of the articles, the editorial board, referees, or language editors may suggest corrections regarding the writing of the article. It is the authors' responsibility to make these corrections. Authors seeking assistance with English language editing, translation, or figure and manuscript formatting to fit the journal's specifications should consider using Cyprus Mental Health Institute Language Services. Visit Cyprus Mental Health Institute Language Services on ruhsagligienstitusu.com.

Open Access Policy:

European Archives of Social Sciences is an open access, double-blind peer-reviewed journal. Each article accepted by peer review is made freely available online immediately upon publication, is published under a Creative Commons license and will be hosted online in perpetuity. There is no charge for submitting a paper to the journal.

The European Archives of Social Sciences is published with the policy of transparency, open access and sharing of information in publishing. The Journal supports the Budapest Open Access Initiative. For this purpose, the open access policies available at <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/boa10-translations/turkish-translation> are adopted by the Editorial Board of the European Archives of Social Sciences. In addition, articles published in the European Archives of Social Sciences within the scope of open access policies are licensed under "Creative Commons Attribution-Non-commercial-No Derivatives 4.0 International License" (<https://dergipark.org.tr/en/pub/EASSdergisi/archive>).

Journal Content:

At the stage of submission, the application letter, title, authors and institutions, contact address, Turkish abstract and the title and summary of the manuscript should be written at the relevant stages.

Turkish abstract should be added to the works written in English. In the main text of the manuscript it will be used as follows: Introduction, Materials and Methods, Results, Discussion, Acknowledgments, References, Tables and Figures. Manuscripts must not have been previously published or sent to another journal for publication.

Article Types:

The Journal accepts the following paper types for publication:

- a) Original Articles: These should only include original findings from high-quality planned research studies such as experimental designs, outcome studies, case-control series, surveys with high response rates, randomized controlled trials, intervention studies, studies of screening and diagnostic tests, and cost-effectiveness analyses.
- b) Review articles: These are systematic and critical assessments of the literature.
- c) Viewpoints: These should be experience-based views and opinions on debatable or controversial issues that affect the profession. The author should have sufficient, credible experience on the subject.
- d) Practical Psychotherapy: Manuscripts describing the use of psychotherapy in a single case or a series of cases can be submitted to this section. We are mainly looking for articles that describe the practicalities in conducting psychotherapy, the hurdles faced, how they were overcome, etc.
- e) Case Series: More than one new, interesting, and rare cases belonging to a particular diagnosis/clinical feature/treatment can be reported in this section.
- f) Commentaries: These should address important topics and may be linked to multiple or a specific article recently published in European Archives of Social Sciences.
- g) Letter to the Editor: In this section, the authors publish their short observations on the mental health field.

Authorship:

The European Archives of Social Sciences follows the requirements for authorship recommended by the International Medical Journal Editors Committee. Articles should be submitted for evaluation only after approval by all contributing authors. During the article submission phase, the Author Form must be sent together. Submitters should carefully check that all contributors to the article are considered contributing authors.

The list of authors should include anyone who can legally claim authorship. Accordingly, each author must meet all the following criteria:

Substantial contributions to the conception or design of the work; or the acquisition, analysis, or interpretation of data for the work; AND

Drafting the work or revising it critically for important intellectual content; AND

Final approval of the version to be published; AND

Agreement to be accountable for all aspects of the work in ensuring that questions related to the accuracy or integrity of any part of the work are appropriately investigated and

Those who do not meet the above 4 criteria should be named in the Acknowledgements.

The terms set forth herein have been arranged in accordance with the guidelines of the Journal Editors (ICMJE). For further details please see:

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html>

Copyright Transfer Form:

Authors have to transfer the copyrights of their articles to the European Archives of Social Sciences at the time of article application. For this, the "Copyright Transfer Form" is filled and the publication rights of the articles are transferred to the journal. All authors sign the form, scan it in the browser and electronically upload it to the TÜBİTAK ULAKBİM DERGİPARK system (<https://dergipark.org.tr/en/pub/EASSdergisi>) with the article. The Editorial Board of the European Archives of Social Sciences is authorized to publish the article.

In addition, the authors reserve the right to use the article free of charge in their lectures, presentations and book works other than copyright, the right to reproduce the article for their own purposes provided that they do not sell, and the right to distribute by mail or electronically. In addition, the author can use any part of the article in another publication, if it is sent to the Journal (citation). The articles of the authors who do not upload the Copyright Transfer Form to the system with article application are not

processed. Copyright transfer applies only to articles published in the European Archives of Social Sciences.

Please ensure that a 'Declaration of Conflicting Interests' statement is included at the end of your manuscript, after any acknowledgements and prior to the references. If no conflict exists, please state that 'The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest'.

For guidance on conflict-of-interest statements, please see the ICMJE recommendations.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/author-responsibilities-conflicts-of-interest.html#two>

Please make sure that this statement is not included in the main manuscript but in the Title page.

For accepted manuscripts, the authors are deemed to have accepted the correctness by the editor-in-chief.

In case of studies presented previously in a congress / symposium, this should be stated as a footnote.

Financing:

The European Archives of Social Sciences requires all authors to state their funds consistently under a separate heading. In the absence of funding, the acknowledgment should include the following statements after and before the resources section: "This research has not received a private grant from any funding institution in the public, commercial or non-profit sectors."

Statement of Conflict of Interests:

The policy of the European Archives of Social Sciences is that all authors indicate conflict of interests in their articles. If there is no conflict, please use the phrase 'Author (s) declares no conflict of interest'. Please refer to the ICMJE recommendations for guidance on conflict-of-interest statements.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/author-responsibilities-conflicts-of-interest.html#two>

All applications must be accompanied by the ICMJE Conflict of Interest Forms.

Ethics Committee:

Local ethics committee approval should be obtained for researches. In the manuscripts that report the results of the experimental studies, there should be a sentence indicating that the informed consent of the volunteer or the patients were taken after all the procedure(s) is fully described. In the case of such a study, the authors must accept internationally recognized guidelines and Turkish provisions of the regulations and also send the approval of the Ethics Committee from the institution. Studies on animals should be made clear of what has been done to prevent pain and discomfort.

Medical research involving human subjects must be conducted according to the World Medical Association Declaration of Helsinki.

<https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/>

Submitted manuscripts should conform to the ICMJE Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals.

<http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>

All papers reporting animal and/or human studies must state in the methods section that the relevant Ethics Committee or Institutional Review Board provided (or waived) approval.

All submissions must be accompanied by a title page.

Write the manuscript title.

Provide the full name and institution of the review committee, in addition to the approval number.

Include a statement to the editor that the paper being submitted has not been published, simultaneously submitted, or already accepted for publication elsewhere.

Include a statement that the manuscript has been read and approved by all the authors, that the requirements for authorship as stated earlier in this document have been met, and that each author believes that the manuscript represents honest work.

The author must declare that the manuscript, to the best of the author's knowledge, does not infringe upon any copyright or property right of any third party.

Information on informed consent to report individual cases or case series should be included in the manuscript text. A statement is required regarding whether written informed consent for patient

information and images to be published was provided by the patient(s) or a legally authorized representative. Please do not submit the patient's actual written informed consent with your article, as this in itself breaches the patient's confidentiality. The Journal requests that you confirm to us, in writing, that you have obtained written informed consent, but the written consent itself should be held by the authors/investigators themselves, for example, in a patient's hospital record. The confirmatory letter may be uploaded with your submission as a separate file.

Please also refer to the ICMJE Recommendations for the Protection of Research Participants.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/protection-of-research-participants.html>

All research involving animals submitted for publication must be approved by an ethics committee with oversight of the facility in which the studies were conducted. The journal has adopted the Consensus Author Guidelines on Animal Ethics and Welfare for Veterinary Journals published by the International Association of Veterinary Editors.

<http://www.veteditors.org/consensus-author-guidelines-on-animal-ethics-and-welfare-for-editors/>

Clinical Studies:

The European Archives of Social Sciences complies with the requirement of the ICMJE that clinical trials are recorded in a WHO approved public trials registry as an evaluation condition for publication at or before the initial patient registration. At the end of the abstract, the trial registration name and URL and registration number should be included.

Reporting Guidelines:

Relevant EQUATOR Network reporting guidelines should be followed depending on the type of study. For example, all randomized controlled trials submitted for publication must include a complete CONSORT flowchart as figure. Systematic reviews and meta-analyses should be arranged according to the completed PRISMA flowchart. The EQUATOR wizard can help you determine the appropriate grid.

Other resources can be found in NLM's Research Reporting Guidelines and Initiatives.

Research Data:

As the European Archives of Social Sciences, we believe that the clarity, transparency and reproducibility of the research should be facilitated. Regarding the subject, we encourage authors to share their research data in an appropriate public repository subject to ethical considerations and to include a data accessibility statement in their article files.

ARTICLE WRITING RULES AND FEATURES

General Information:

The language of the European Archives of Social Sciences is Turkish and English. Manuscripts should be written in a clear, fluent, simple language and long narratives should be avoided. Turkish equivalents of foreign words and abbreviations must be fully written in parenthesis where they crossed. Generic names of drugs should be used. Footnotes should not be used.

The names of the authors should be placed at the bottom right of one line of the article title and the title, institution, address, telephone, e-mail address should be given with the asterisk (*). Authors / text-specific terminology and / or abbreviations should be explained in footnotes. The author (s) must be the person (s) who makes the work and writes directly.

If the research has received financial support from an organization or has been presented in a congress, it should be placed on the last word of the title of the manuscript (*) and should be indicated as a bottom note.

Articles are on one side of A4 paper size, 2.5 cm on all sides. It should be written with "Times New Roman" font with 12 pt and one and a half line spacing. The Turkish title should not exceed 19 words. Subheadings must be preceded by line spacing, no space between paragraphs and no paragraph indented.

Footnotes should be used to provide additional information, not for source representation, should be numbered on the page, written in 10 pt and 1line spacing and justified. The page numbers must also be placed at the bottom with 11 pt.

Accepted articles are published in order.

Preparation of articles:

Title page:

The Turkish and English title of the article should not exceed 19 words. Abbreviations should not be used in the title. In the article, only the names and surnames of the authors who directly contributed to the study, their titles, and the institutions they work for should be written clearly. Funds and organizations supporting the study should be specified on the title page.

Contact information of the author to be contacted should be written at the bottom of the title page (Author's name, surname, full address, postal code, telephone number, fax number and e-mail address should be written).

Abstracts:

Abstracts should be written in Turkish and English and should contain a maximum of 250 words. The abstract should be organized according to purpose-method-results-discussion sections. Turkish and English key words (3-8) for the article should be given right after the abstracts. English keywords should be given in accordance with "Medical Subject Headings (MESH)" (<http://www.nlm.nih.gov/mesh/MBrowser.html>). Turkish keywords should be in accordance with Turkey Science Terms (TBT) (<http://www.bilimterimleri.com>). Using abbreviations in abstracts should be avoided as much as possible. When abbreviations must be used, they should be used after they are defined in parentheses at the first mention.

Article Text Body:

Research articles: After the abstract, the subtitles of introduction-method and materials-results-discussion-resources should be included, the latest information on the subject should be included, the method should be written clearly, the validity and reliability studies of the measurement tools used and the tests used for evaluation, standard deviation, test values must be specified. In the discussion, the clinical and theoretical benefits of the results, application areas, and innovations should be emphasized. Articles should not exceed 3500 words. The article should contain a maximum of 6 tables or figures. Care should be taken that the number of references does not exceed 50 resources.

Review articles: The purpose, the method used, the sources used, the results obtained should be stated. Articles should not exceed 3500 words. The article should contain a maximum of 6 tables or figures. Care should be taken that the number of references does not exceed 50 resources.

Case reports: Case reports should include introduction, description of the cases, discussion and references sections. The article should not exceed 3000 words. It should be noted that the number of references for typical or rare cases that are found useful in terms of clinical or theoretical education should not exceed 30 references. The number of tables or figures should not exceed 2. **Perspectives:** In these articles, experience-based opinions on controversial or controversial issues affecting the profession should be discussed with the introduction of the literature. The article should not exceed 2500 words. Number of Resources should not exceed 20. The number of tables or figures should not be more than 2.

Practical Psychotherapy: In these articles, the introduction and information about psychotherapy application should be discussed in the light of the literature. The article should not exceed 2500 words. Number of Resources should not exceed 20. The number of tables or figures should not be more than 2.

Comments: The features of the article discussed with the introduction should be discussed in the light of the literature. The article should not exceed 2500 words. Number of Resources should not exceed 20. The number of tables or figures should not be more than 2.

Letter: Opinions in which a discussion forum can be formed on various issues in the journal are included in the letter section. The article should not exceed 500 words.

Translation, book and thesis presentation: Translation, book and thesis introductions should be short, an original copy of the translation texts and thesis should be sent. The article should not exceed 500 words.

Thank letter: The letter of acknowledgment can be added to the individuals who contributed or to the funds and organizations supporting the study, if any.

Resources: In-article citations and bibliography in the journal should be shown according to the international APA format. For detailed information, see the Resources section on the website.

Reference in Text:

References should be written in parentheses in the text by including the surnames and publication date of the manuscripts. If more than one source is to be shown, the (:) sign must be used between the references. References should be sorted alphabetically.

Single author References;

(Akyolcu, 2007)

References with two authors;

(Sayiner and Demirci, 2007, p. 72)

References with three, four and five authors;

For the first use in the text: (Ailen, Ciambriune and Welch 2000, pp. 12 .13) In repeated use within the text: (Ailen et al., 2000).

References with six and more authors;

(Çavdar et al., 2003)

References in References Section

All references should be given in a separate section at the end of the text in alphabetical order.

Examples of literature writing are given below.

Book

a) Book Example

Onur, B. (1997). *Developmental Psychology*, Ankara: İmge Kitapevi.

b) Translation of Books

Schuckit MA. (1993). *Alcohol and Substance Abuse*. K Kamberoglu (trans.), Izmir: Kanyilmaz Matbaasi.

c) Multi Writer Turkish Book

Tonta, Y., Bitirim, Y. and Sever, H. (2002). *Performance evaluation in Turkish search engines*. Ankara: Total Informatics.

d) English Book

Kamien R., & Kamien, A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

e) Section in English Book

Bassett, C. (2006). *Cultural studies*. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220-237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

f) Section in Turkish Book

Erkmen, T. (2012). *Organizational culture: Functions, elements, the importance of business management and leadership*. M. Zencirkiran (Ed.), In the book of *Organizational Sociology* (pp. 233-263). Bursa: Dora Edition Publication.

Article

a) Article

Mutlu, B. and Savaşer, S. (2007). *Causes of stress in parents in the intensive care unit after surgery and attempts to reduce*. *Istanbul University Florence Nightingale Nursing Journal*, 15 (60), 179-182.

b) More Than Seven Writers in Article

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). *Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults*. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087-2096. <http://dx.doi.org/10.1056/nejmoa1501184>

Thesis, Presentation, Paper

a) Thesis

Yellow, E. (2008). *Cultural identity and policy: Interculturalism in Mardin*. (Unpublished PhD Thesis). Ankara University Institute of Social Sciences, Ankara.

b) Congress Presentation

Çepni, S., Bacanak, A. and Özsevgeç, T. (2001, June). *The relation of science teacher candidates attitudes towards science branches and their success in science branches*. Paper presented at the X. National Educational Sciences Congress, Abant İzzet Baysal University, Bolu

Tables and Figures:

Tables should be written on a separate page with single spacing. Each table should have a number and descriptive information on top. If abbreviations are included in the table, the expansions of these abbreviations should be placed under the table in the form of subtitles and in alphabetical order.

When using previously printed or electronically published tables, written permission must be obtained from both the author and the publisher, and this must be sent to the editor of the journal by fax or mail.

Transverse and longitudinal lines should not be used in the table, only straight lines should be drawn at the top and bottom.

The visuals and note examples in the articles should be numbered as Figure / Table 1.... with their short explanations centered. All images should be sent separately in JPG format with a minimum resolution of 300 dpi in order to avoid resolution problems in printing. Placements in the text can be changed according to the page layout when necessary.

Tables, graphics, figures and photographs should not be more than six, they should be placed on a separate page and their place in the text should be specified. Periods should not be used in arabic numbers and decimals.

Article Submission:

Article submissions are through the magazine park system and are given below;

Link: <https://dergipark.org.tr/tr/>

THE BLIND REVIEW AND EVALUATION PROCESS

Blind refereeing is a method applied for publishing scientific publications with the highest quality. This method forms the basis of the objective evaluation process of scientific studies and is preferred by many scientific journals. All studies submitted to the European Archives of Social Sciences are evaluated by blinding according to the following stages.

Blind Arbitration Type:

The European Archives of Social Sciences uses the double blind method in the evaluation process of all studies. In the double blind method, the identities of the authors and referees of the studies are hidden.

Initial Evaluation Process:

Studies submitted to the European Archives of Social Sciences are first evaluated by the editors. At this stage, studies that do not comply with the purpose and scope of the journal, are weak in terms of language and expression rules in Turkish and English, contain scientific critical errors, have no original value and do not meet the publication policies are rejected. Authors of rejected studies are informed within one month at the latest from the date of submission. Studies that are deemed appropriate are sent to a field editor for the field of interest for pre-evaluation.

Pre-Evaluation Process:

In the pre-evaluation process, field editors examine the introduction and literature, method, findings, conclusion, evaluation and discussion sections of the studies in detail in terms of journal publishing policies and scope and originality. Studies deemed unsuitable as a result of this review are returned within four weeks at the latest with the field editor's evaluation report. Studies found appropriate are taken into the refereeing process.

Refereeing Process:

Studies are refereed according to their content and expertise of the referees. The editor of the field who examines the study suggests at least two referees from the referee pool of the European Archives of Social Sciences, or may suggest new referees suitable for the field of study. The referee suggestions from the field editor are evaluated by the editors and the studies are forwarded to the referees by the editors. Referees must guarantee that they will not share any process and document about the work they evaluate.

Referee Reports:

Referee evaluations are generally; It is based on originality, method used, compliance with ethical rules, consistent presentation of findings and results, and review of the literature. This review is based on the following factors: Introduction and literature: the evaluation report includes the presentation and aims of the problem in the study, the importance of the subject, the scope of the literature on the subject, its currency and the originality of the study.

Method: The evaluation report includes information on the suitability of the method used, the selection and characteristics of the research group, validity and reliability, as well as an opinion on the data collection and analysis process

Findings: The evaluation report includes opinions on the presentation of the findings obtained within the framework of the method, the accuracy of the analysis methods, the consistency of the findings reached with the aims of the research, the presentation of the tables, figures and visuals needed, and the conceptual evaluation of the tests used.

Evaluation and discussion: the evaluation report includes discussion of the topic based on the findings, compliance with the research question (s) and hypothesis (s), generalizability and applicability.

Conclusion and suggestions: the evaluation report includes a contribution to the literature, an opinion on suggestions for future studies and applications in the field.

Style and expression: the evaluation report includes the opinion about the content of the study title, the use of Turkish in accordance with the rules, the submission and references to the language of the full text in accordance with the examples under the journal publication principles.

General evaluation: the evaluation report includes an opinion about the originality of the study as a whole, and its contribution to the literature and practices in the field.

During the evaluation process, the referees are not expected to make adjustments according to the typographical features of the study.

Referee Evaluation Process:

The time given to the referees for the referee evaluation process is 3 weeks. Correction suggestions from referees or expert editorial board members must be completed by the authors within 3 weeks. Referees can examine the revisions of a work and decide whether it is appropriate or, if necessary, request corrections more than once.

Evaluation Result:

Comments from referees are reviewed by the field editor within two (2) weeks at the latest. As a result of this review, the editor of the field transmits its final decision regarding the study to the editors.

Editorial Board Decision:

Editors prepare editorial board opinions on the study based on the opinions of the field editor and referees. The opinions prepared are forwarded to the author (s) by the editor together with the field editor and referee recommendations within 1 week at the latest. In this process, the works that are given negative opinions are returned without requesting a plagiarism check. The final decision is made according to the results of the plagiarism audit reports for the studies with positive opinions.

Publication Evaluation Process:

It is envisaged that the publication evaluation process of the studies submitted to the European Archives of Social Sciences will be completed within approximately 3 months. However, the period between the date when the referees or editors request a correction from the author (s) and the date when the author (s) complete the corrections are not included in this 3-month period.

Citation and Reference Control:

According to the publication ethics of the European Archives of Social Sciences, it is mandatory to cite the articles accurately and completely. Authors must ensure that they have written entirely original works and that if authors have used the works and / or words of others, it is properly quoted or quoted. This audit is done first by the referees during the evaluation and then by the editors according to the result of the similarity-plagiarism (iThenticate) program. All works plagiarism report is also checked over intihal.net.

Early View and Publishing of the Article:

The articles that are edited in the European Archives of Social Sciences are published in electronic media under the title of "Early View" by giving a Digital Object Identifier (DOI). Minor adjustments can be made, if necessary, while early view articles are published in the journal. Articles in early view are published in volumes and numbers determined by the Editorial Board, by removing the "EARLY VIEW" watermark on it. After the electronic journal is published, the printed version of the European Archives of Social Sciences, which includes the same articles, is also published in the same month.

Archiving:

The data and full texts of the articles published in the European Archives of Social Sciences are published as .pdf on the server of TÜBİTAK ULAKBİM DERGİPARK, OCLC WorldCat and EBSCOhost digital archiving (<https://dergipark.org.tr/en/pub/EASSdergisi/archive>), (<https://www.worldcat.org/>) stored and archived in a closed way. (LOCKSS; <https://dergipark.org.tr/en/pub/EASSdergisi/lockss-manifest>).

EASE Statement on Quality Standards

The European Association of Science Editors encourages all editors to ensure that reports of research on COVID-19 meet required standards and comply with agreed guidelines, and that any limitations are clearly stated. Members of EASE have noted poor standards of reporting in many studies related to the COVID-19 pandemic. Medical and public health measures to

treat infected patients and to limit the spread of the coronavirus have to be based on high quality evidence if they are to succeed. EASE urges all involved in collecting and publishing data related to the pandemic to adhere to ethical guidelines, and to follow standard reporting guidelines (see www.equator-network.org), for example CONSORT for clinical trials and STROBE for epidemiological studies. Demographic data should include age and sex of all individuals and follow the SAGER guidelines to ensure that data on sex and gender are fully and correctly reported. We encourage full and open sharing of data where possible.

We recognise that in times of crisis it may not always be possible to obtain all required data, and that reporting may – of necessity – be curtailed. To avoid misinterpretation, but also to facilitate the rapid sharing of information, we encourage editors to ensure that authors include a statement of limitations on their research. This will inform readers and strengthen the usefulness of any published research.

In addition, whilst always advocating high language standards, we acknowledge that to facilitate rapid dissemination of important research it may be necessary to limit editorial involvement to ensuring that the published research is understandable, and not to enforce stringent language requirements on authors.

The relevant statement can be found at the website <https://ease.org.uk/publications/ease-statements-resources/ease-statement-on-quality-standards/>.

YAZARLARA BİLGİLER

GENEL BİLGİLER

Amaçlar ve Kapsam:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nin amacı, Kıbrıs Türkiye ve Dünya'da Psikiyatri ve Psikoloji başta olmak üzere kuramsal bilgileri ve klinik deneyimleri bilimsel düzeyde sunmak, yaygınlaştırmak bir forum oluşturmaktır. Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nde Psikiyatri ve Psikoloji ile ilgili alanlardaki araştırma, gözden geçirme/ derleme, olgu sunumu, eğitimde/ uygulamada ve psikiyatride yeni ufuklar açacak özgün yazılar/görüşler, çeviri yazılar, mektup/tartışma, kitap ve tez tanıtımı yayımlanır. Kısa Adı EASS Dergisi olan Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi hem basılı hem de online olarak yayımlanmaktadır. — Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi, yazarların International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) tarafından formüle edilen Tıbbi Dergilerde Bilimsel Çalışmanın Yürütülmesi, Raporlanması, Düzenlenmesi ve Yayınlanması için Önerilere uymalarını önermektedir.

Link: <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>

Yayın Sıklığı:

Dergi Mart, Haziran, Eylül ve Aralık olmak üzere üç ayda bir, dört sayı olarak yayımlanır. Dergiye gönderilen yazılar yayın kurulu ve en az iki danışmanın incelemesinden ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra yayımlanır.

Yayın Dili:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nin yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir. Türkçe tam metin yayımlanan makalelerde İngilizce başlık, öz ve anahtar sözcükler de yer alır. Yine İngilizce Yayınlanan Makalelerde Türkçe başlık, öz ve anahtar sözcükler yer alır.. Makalelerin yazımı ve dil bilgisi kurallarına uygun olması, Editörleri Kurulunun önem verdiği bir politikadır. Makalelerin dil bilgisi, yazım kuralları ve alan yazına uygun, anlaşılır, açık ve yalın bir dil ile yazılması beklenir.

Editörler Kurulu'nca yayına kabul edilen makaleler, dil (Türkçe, İngilizce) editörlerince okunur. Yazarlara, makalelerin değerlendirme sürecinde editörler kurulu, hakemler ya da dil editörlerince makalenin yazımına ilişkin düzeltmeler önerilebilir. Bu düzeltmelerin yapılması, yazarların sorumluluğundadır.

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi herhangi bir çeviri hizmeti vermemektedir. Derginin beklentilerine uyması için İngilizce düzenleme, çeviri veya şekil ve makale biçimlendirme konusunda yardım arayan yazarlar, Kıbrıs Ruh Sağlığı Enstitüsü Dil Hizmetlerini kullanmayı düşünebilirler. Kıbrıs Ruh Sağlığı Enstitüsü'ndeki dil hizmetleri için enstitünün web sitesi <http://ruhsagligienstitusu.com/>'u ziyaret edebilirler.

Açık Erişim Politikası:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi, açık erişimli, çift kör hakemli bir dergidir. Hakem değerlendirmesi sonrasında kabul edilen her makale, yayımlandıktan hemen sonra çevrimiçi olarak ücretsiz olarak bir Creative Commons lisansı altında yayımlanır ve sürekli olarak çevrimiçi olarak barındırılır. Dergiye makale göndermenin herhangi bir bedeli yoktur.

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi, yayıncılıkta saydamlık, açık erişim sağlama ve bilginin paylaşılması politikasıyla yayımlanmaktadır. Dergimiz, Budapeşte Açık Erişim Girişimi'ni desteklemektedir. Bu amaçla

<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/boa-10-translations/turkish-translation> web adresinde bulunan açık erişim politikaları, Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi Editörler Kurulu'nca benimsenmektedir. Ayrıca, açık erişim sağlama politikaları kapsamında Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nde yayımlanan makaleler "Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License" ile lisanslanmıştır..

(<https://dergipark.org.tr/en/pub/EASSdergisi/archive>)

Dergi yazım içeriği:

Gönderim aşamasında, başvuru mektubu, başlık, yazarlar ve kurumları, iletişim adresi, Türkçe özet ve yazının İngilizce başlığı ve özeti ilgili aşamalarda yazılmalıdır. İngilizce yazılan çalışmalara da Türkçe özet eklenmesi gerekmektedir. Yazının ana metnindeyse şu sıra kullanılacaktır: Giriş, Gereç ve Yöntem, Bulgular, Tartışma, Teşekkür, Kaynaklar. Yazıların daha önce

yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzere başka dergiye gönderilmemiş olması gerekir.

Yazı Çeşitleri:

Dergi aşağıdaki yazı türlerini yayın için kabul eder:a)Özgün Makaleler: Bunlar sadece deneysel tasarımlar gibi yüksek kaliteli planlanmış araştırma çalışmalarından orijinal bulgular içeren sonuç çalışmaları, vaka-kontrol serileri, yüksek yanıt oranlarına sahip anketler, randomize kontrollü çalışmalar, müdahale çalışmaları, tarama ve teşhis testleri çalışmaları ile maliyet-etkinlik analizleri.

b) Derleme makaleleri: Bunlar, literatürün sistematik ve eleştirel değerlendirmeleridir.

c) Vaka Serileri: Bu bölümde belirli bir tanıya / klinik özelliğe / tedaviye ait birden fazla yeni, ilginç ve nadir vaka rapor edilebilir.

d) Bakış Açıları: Bu yazılar, mesleği etkileyen tartışmalı veya tartışmalı konulara ilişkin deneyime dayalı görüş ve görüşler olmalıdır. Yazar konu hakkında yeterli ve güvenilir deneyime sahip olmalıdır.

e) Pratik Psikoterapi: Tek vakada veya bir dizi vakada psikoterapinin kullanımını anlatan yazılar bu bölüme gönderilebilir. Esas olarak psikoterapi uygulamasındaki pratiklikleri, karşılaşılan engelleri, nasıl aşıldıklarını vb. Açıklayan makaleler arıyoruz.

f) Yorumlar: Bunlar önemli konuları ele almalıdır ve Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nde yakın zamanda yayımlanan birden fazla veya belirli bir makaleye bağlanabilir.

g) Editör Mektup: Bu bölümde yazarlar ruh sağlığı alanı ile ilgili kısa gözlemlerini bu bölümde yayımlarlar.

Yazarlık:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi, Uluslararası Tıp Dergisi Editörleri Komitesi tarafından yazarlık için önerilen gereksinimlerini takip etmektedir. Makaleler, yalnızca katkıda bulunan tüm yazarlar tarafından onay verildikten sonra değerlendirilmek üzere sunulmalıdır. Makale gönderim aşamasında Yazar Formu da birlikte gönderilmelidir. Makaleyi gönderenler, makaleye katkıda bulunan herkesin katkıda bulunan yazarlar olarak kabul edildiğini dikkatlice kontrol etmelidir.

Yazar listesi, yasal olarak yazarlık iddia edebilecek herkesi içermelidir. Buna göre, her yazar aşağıdaki kriterlerin tümünü karşılamalıdır:

Çalışmanın ana fikir veya tasarımına önemli katkılar veya çalışma için verilerin toplanması, analizi veya yorumlanması; VE

Çalışmanın taslağını hazırlamak veya önemli entelektüel içerik için eleştirel olarak yeniden gözden geçirmek; VE

Yayınlanacak versiyonun son onayı; VE

İşin herhangi bir kısmının doğruluğu veya bütünlüğü ile ilgili soruların uygun şekilde araştırılıp çözülmesini sağlamada

çalışmanın tüm yönlerinden sorumlu olmayı kabul etmek

Yazarlık kriterlerini karşılamayan tüm katkıda bulunanların

Teşekkür bölümünde belirtilmelidir. Yazarlık hakkında daha fazla bilgi için lütfen International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) yazarlık kılavuzuna bakın.

Yazarlık kılavuzuna bakın.

Telif Hakkı Devir Formu:

Yazarlar makalelerinin telif haklarını, makale başvurusu sırasında Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'ne devretmek zorundadır. Bunun için "Telif Hakları Devir Formu" doldurularak yazıların yayın hakları dergiye devredilir. Formu tüm yazarlar imzalar, tarayıcıda tarar ve elektronik olarak makaleyle birlikte TÜBİTAK ULAKBİM DERGİPARK sistemine (<https://dergipark.org.tr/en/pub/EASSdergisi>) yükler. Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi Editörler Kurulu, makalenin yayımlanmasında yetkilidir.

Ayrıca yazarların telif hakkı dışında kalan patent hakları, dersleri, sunumları ve kitap çalışmalarında makaleyi ücret ödemeksizin kullanabilme hakkı, satmamak koşuluyla kendi amaçları için makaleyi çoğaltma hakkı, postayla veya elektronik yolla dağıtma hakkı saklıdır. Ayrıca makalenin herhangi bir bölümünün başka bir yayında kullanılmasına Dergiye yollamada (atıfta) bulunulması koşuluyla yazarına izin verilir. Telif Hakları Devir Formu'nu makale başvurusu ile sisteme yüklemeyen yazarların makalelerine işlem yapılmaz. Telif hakkı devri yalnız Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nde yayımlanan makaleler için geçerlidir.

Finansman:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi, tüm yazarların fonlarını gütümlü bir şekilde ayrı bir başlık altında belirtmelerini talep etmektedir. Finansman bulunmaması durumunda teşekkür metninde sonra ve kaynaklar bölümünden önce şu ifadelerin bulunması gerekir: “Bu araştırma, kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen sektörlerdeki herhangi bir finansman kuruluşundan özel bir hibe almadı.”

Çatışan Çıkarların Beyanı:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi’nin politikası, tüm yazarlardan çatışan çıkar beyanını yazılarında belirtmeleridir. Çatışma yoksa lütfen ‘Yazar (lar) çıkar çatışması olmadığını beyan eder’ ifadesinin kullanılması gerekir. Çıkar çatışması bildirimleri hakkında rehberlik için lütfen ICMJE önerilerine bakın.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/author-responsibilities-conflicts-of-interest.html#two>

Tüm başvurulara ICMJE Çıkar Çatışması Formları eşlik etmelidir.

Etik Kurul:

Araştırmalar için yerel etik kurul onayı alınmalıdır. Deneyisel çalışmaların sonuçlarını bildiren yazılarda, çalışmanın yapıldığı gönüllü ya da hastalara uygulanacak prosedür(lerin) özelliği tümüyle anlatıldıktan sonra, onaylarının alındığını gösterir bir cümle bulunmalıdır. Yazarlar, bu tür bir çalışma söz konusu olduğunda, uluslararası alanda kabul edilen kılavuzlara ve T.C ve/veya K.K.T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından getirilen yönetmelik ve yazılarda belirtilen hükümlere uyulduğunu belirtmeli ve kurumdan aldıkları Etik Komitesi onayını göndermelidir.

İnsan denekleri içeren tıbbi araştırmalar Dünya Tıp Birliği Helsinki Deklarasyonu’na göre yapılmalıdır.

<https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/>

Gönderilen makaleler, Tıbbi Dergilerde Bilimsel Çalışmanın Yürütülmesi, Raporlanması, Düzenlenmesi ve Yayınlanması için ICMJE Tavsiyelerine uygun olmalıdır.

<http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>

Hayvan ve / veya insan çalışmalarını bildiren tüm makaleler ile ilgili Etik Kurul veya Kurumsal İnceleme Kurulunun verdiği onay yöntemler bölümünde belirtmelidir.

Tüm başvurulara bir başlık sayfası eşlik etmelidir.

Makalenin başlığı olmalı.

Onay numarasına ek olarak inceleme komitesinin tam adı ve kurumu belirtilmeli.

Editöre, gönderilen makalenin basılmadığına, eşzamanlı olarak gönderilmediğine veya başka bir yerde yayınlanmak üzere kabul edilmediğine dair bir açıklama eklenmeli.

Yazının tüm yazarlar tarafından okunduğuna ve onaylandığına, bu belgede daha önce belirtildiği gibi yazarlık gereksinimlerinin karşılandığına ve her yazarın yazının dürüst çalışmayı temsil ettiğine inandığına dair bir açıklama eklenmeli.

Yazar, yazının bilgisi dahilinde, herhangi bir üçüncü şahsın telif hakkını veya mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan etmeli

Bireysel vakaları veya vaka serilerini bildirmek için bilgilendirilmiş onam hakkındaki bilgiler makale metnine dahil edilmelidir.

Yayınlanacak hasta bilgileri ve görüntüleri için yazılı bilgilendirilmiş onamın hasta (lar) tarafından mı yoksa yasal olarak yetkili bir temsilci tarafından mı sağlandığına dair bir açıklama gereklidir.

Kendi başına hastanın gizliliğini ihlal ettiği için, lütfen makale ile hastanın gerçek yazılı bilgilendirilmiş onayı gönderilmemelidir.

Dergi, yazılı bilgilendirilmiş onay aldığını yazılı olarak onaylamanızı talep etmektedir. Ancak yazılı iznin kendisi, örneğin bir hastanın hastane kaydında yazarlar / araştırmacılar tarafından tutulması gerekmektedir.

Onay mektubu ayrı bir dosya olarak yüklenebilir. Lütfen ayrıca Araştırma Katılımcılarının Korunması için ICMJE Önerilerine bakın.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/protection-of-research-participants.html>

Yayınlanmak üzere gönderilen hayvanları içeren tüm araştırmalar, çalışmaların yürütüldüğü tesisin gözetiminde bir etik komite tarafından onaylanmalıdır.

Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarda ağrı, acı ve rahatsızlık verilmemesi için neler yapıldığı açık bir şekilde belirtilmelidir.

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi, International Association of Veterinary Editors tarafından yayınlanan Veterinerlik Dergileri için Hayvan Etiği ve Refahına İlişkin Mutabakat Yazım Kılavuzunu benimsemiştir.

<http://www.veteditors.org/consensus-author-guidelines-on-animal-ethics-and-welfare-for-editors/>

Klinik Araştırmalar:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi, ICMJE’nin , klinik araştırmaların DSÖ onaylı bir kamu araştırmaları kayıt defterine ilk hasta kaydı sırasında veya öncesinde, yayın için bir değerlendirme koşulu olarak kaydedilmesi şartına uyar. Özetin sonunda deneme kayıt adı ve URL’si ve kayıt numarası yer almalıdır.

Raporlama Yönergeleri:

İlgili EQUATOR Ağı raporlama kılavuzları, çalışmanın türüne bağlı olarak takip edilmelidir. Örneğin, yayınlanmak üzere gönderilen tüm randomize kontrollü çalışmalar , şekil olarak tamamlanmış bir CONSORT akış şemasını içermelidir. Sistematik incelemeler ve meta-analizler, tamamlanmış PRISMA akış şemasına göre düzenlenmelidir. EQUATOR sihirbazı uygun kılavuz belirlemenize yardımcı olabilir.

Diğer kaynaklar, NLM’nin Araştırma Raporlama Yönergeleri ve Girişimlerinde bulunabilir.

Araştırma Verileri:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi olarak, araştırmaların açıklığının, şeffaflığının ve tekrarlanabilirliğinin kolaylaştırılması gerektiği düşüncesindeyiz. Konuyla ilgili olarak yazarları, araştırma verilerini etik değerlendirmelere tabi olarak uygun bir kamuya açık depoda paylaşmaya ve makale dosyalarına bir veri erişilebilirliği beyanı eklemeye teşvik ederiz.

MAKALE YAZIM KURALLARI VE ÖZELLİKLERİ**Genel Bilgileri:**

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi’nin dili Türkçe ve İngilizcedir. Yazılar anlaşılır, akıcı, yalın bir dille yazılmalı ve uzun anlatımlardan kaçınılmalıdır. Yabancı sözcüklerin ve kısaltmaların Türkçe karşılıkları ilk geçtikleri yerde parantez içinde tam olarak yazılmalıdır. İlaçların jenerik adları kullanılmalıdır. Yazılarda dipnot kullanılmamalıdır.

Yazarların adları makale başlığının bir satır sağ altında yer almalı ve yıldız (*) dipnotla unvanı, kurumu, adresi, telefonu, e-posta adresi verilmelidir. Yazara/metne özgü terminoloji ve/veya kısaltmalar ilk kullanımlarında dipnotla açıklanmalıdır.

Yazar(lar) doğrudan çalışmayı yapan ve yazan kişi(ler) olmalıdır. Araştırma herhangi bir kuruluş tarafından maddi bir destek görmüşse veya bir kongrede tebliğ edilmişse makalenin başlığının son kelimesi üzerine (*) konularak dip not olarak belirtilmelidir.

Makaleler A4 kağıt boyutunun bir yüzüne, tüm kenarlardan 2,5 cm. boşluk bırakılarak, Times New Roman yazı karakteriyle, 12 punto ve 1,5 satır aralığıyla iki yana yaslı olarak yazılmalıdır. Alt başlıklar ve başlık sonrası paragraflar arasında boşluk olmamalı ve hiçbir paragraf girintili yazılmamalıdır. Dipnotlar kaynak gösterimi için değil ek bilgi vermek için kullanılmalı, sayfa altında numaralandırılmalı, 10 punto ve 1 satır aralığı ile iki yana yaslı olarak yazılmalıdır. Sayfa numaraları da 11 puntoyla, sağ alta yer almalıdır. Kabul edilen yazılar sıraya alınarak yayımlanır.

Makalelerin hazırlanması:

Başlık sayfası

Yazının Türkçe ve İngilizce başlığı 19 kelimeyi geçmemelidir. Başlıkta kısaltma kullanılmamalıdır. Yazıda sadece çalışmaya doğrudan katkısı bulunan yazarların ad ve soyadları, unvanları, çalıştıkları kurumlar açık olarak yazılmalıdır. Çalışmayı destekleyen fon ve kuruluşlar başlık sayfasında belirtilmelidir. Başlık sayfasının en altına iletişim kurulacak yazarın iletişim bilgileri yazılmalıdır (Yazarın adı, soyadı, açık adresi, posta kodu, telefon numarası, faks numarası ve e-posta adresi yazılmalıdır).

Özetler:

Özetler Türkçe ve İngilizce olarak yazılmalı ve en fazla 250 kelime içermelidir. Özet, amaç-yöntem-sonuçlar-tartışma bölümlerine göre düzenlenmelidir. Makale için verilecek Türkçe ve İngilizce anahtar sözcükler (3-8 adet) özetlerden hemen sonra verilmelidir. İngilizce anahtar kelimeler “Medical Subject Headings (MESH)”e uygun olarak verilmelidir (<http://www.nlm.nih.gov/mesh/MBrowser.html>). Türkçe anahtar kelimeler Türkiye Bilim Terimleri (TBT)’ne uygun olarak verilmelidir (<http://www.bilimterimleri.com>). Özetlerde kısaltma kullanılmasından mümkün olduğunca kaçınılmalıdır. Kısaltma

kullanılması mutlaka gerektiğinde, ilk geçtiği yerde parantez içinde tanımlandıktan sonra kullanılmalıdır.

Makale Metni Gövdesi:

Araştırma yazıları: Özetten sonra giriş-yöntem ve gereç-sonuçlar-tartışma-kaynaklar alt başlıklarını taşımalı, konuyla ilgili en son bilgiler yer almalı, yöntem açık olarak yazılmalı, kullanılan ölçüm araçlarının geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları ile değerlendirme için kullanılan testler, standart sapma, test değerleri belirtilmelidir. Tartışmada sonuçların klinik ve kuramsal yönlerden yararları, uygulanma alanları, getirdiği yenilikler vurgulanmalıdır. Yazılar 3500 kelimeyi geçmemelidir. Yazıda en çok 6 tablo veya figür olmalıdır. Kaynak sayısının 50 kaynağı aşmamasına dikkat edilmelidir.

Derleme yazıları: Amacı, kullanılan yöntem, yararlanılan kaynaklar, çıkarılan sonuçlar belirtilmelidir. Yazılar 3500 kelimeyi geçmemelidir. Yazıda en çok 6 tablo veya figür olmalıdır. Kaynak sayısının 50 kaynağı aşmamasına dikkat edilmelidir.

Olgu sunumu: Olgu sunumlarında giriş bölümü, olguların tarifi, tartışma ve kaynaklar bölümleri yer almalıdır. Yazı 3000 kelimeyi geçmemelidir. Klinik veya kuramsal eğitim yönünden yararlı görülen tipik veya az görülen olguların kaynak sayısının 30 kaynağı aşmamasına dikkat edilmelidir. Tablo veya figür sayısı en fazla 2 olmalıdır.

Bakış Açıları: Bu yazılarda giriş bölümü ile mesleği etkileyen tartışmalı veya tartışmalı konulara ilişkin deneyime dayalı görüşler literatür eşliğinde tartışılmalıdır. Yazı 2500 kelimeyi geçmemelidir. Kaynak Sayısı 20'yi geçmemelidir. Tablo veya figür sayısı 2'den fazla olmamalıdır.

Pratik Psikoterapi: Bu yazılarda giriş bölümü ile psikoterapi uygulaması ile ilgili bilgiler literatür eşliğinde tartışılmalıdır. Yazı 2500 kelimeyi geçmemelidir. Kaynak Sayısı 20'yi geçmemelidir. Tablo veya figür sayısı 2'den fazla olmamalıdır.

Yorumlar: Giriş bölümü ile tartışılan makalenin özellikleri literatür eşliğinde tartışılmalıdır. Yazı 2500 kelimeyi geçmemelidir. Kaynak Sayısı 20'yi geçmemelidir. Tablo veya figür sayısı 2'den fazla olmamalıdır.

Mektup: Dergide yer alan değişik konularda tartışma forumu oluşturulabilecek görüşler mektup bölümünde yer almaktadır. Yazı 500 kelimeyi geçmemelidir.

Çeviri, kitap ve tez tanıtımı: Çeviri, kitap ve tez tanıtımları kısa olmalı, çeviri yazılarının ve tezin bir özgün kopyası gönderilmelidir. Yazı 500 kelimeyi geçmemelidir.

Teşekkür: Teşekkür yazısı katkı koyan bireylere veya çalışmayı destekleyen fon ve kuruluşlara varsa eklenebilir.

Kaynaklar: Dergide makale içi atıflar ve kaynakça uluslararası APA formatına göre gösterilmelidir. Ayrıntılı bilgi için web sayfasında Kaynaklar bölümüne bakınız.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci, 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Kitap Örneği

Karasar, N. (1995). Araştırmalarda rapor hazırlama (8.bs).

Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Kitap Çevirisi

Mucchielli, A. (1991). Zihniyetler (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme. Ankara: Total Bilişim.

d) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien, A. (2014). Music: An appreciation. New York, NY: McGraw-Hill Education.

e) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), New cultural studies: Adventures in theory (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

f) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), Örgüt sosyolojisi kitabı içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

Makale

a) Makale

Granqvist, P. ve Kirkpatrick, L. A. (2004). Religious conversation and perceived childhood attachment: a meta-analysis, The International Journal for the Psychology of Religion, 14(4), 223–250.

b) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Rodriguez, E.M., Dunn, M.J., Zuckerman, T., Hughart, L., Vannatta, K., Gerhardt, C.A., Saylor, M., Schuele, C.M. ve Compas, B.E. (2011). Mother-child communication and maternal depressive symptoms in families of children with cancer: integrating macro and micro levels of analysis. Journal of Pediatric Psychology, 38 (7), 732–743

Tez, Sunum, Bildiri

a) Tezler

Karaaziz, M. (2017). Kıbrıs ve Türkiye Doğumlu Kumar Bağımlılarının Kumar Oynama Nedenlerinin ve Kültürlenme Tutum Farklılıklarının Karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa-KKTC.

b) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Tablolar ve Şekiller:

Tablolar tek satır aralıklı olarak ayrı bir sayfaya yazılmalıdır. Her tablonun üstünde numarası ve açıklayıcı bilgi olmalıdır. Tabloda kısaltmalara yer verilmişse bu kısaltmaların açılımı alt yazı şeklinde tablonun altında ve alfabetik sıraya göre yer almalıdır. Daha önce basılmış veya elektronik olarak yayınlanmış tablolardan yararlanıldığında hem yazarı hem de basımevinden yazılı izin alınmalıdır ve bu, dergi editörlüğüne faks veya posta ile gönderilmelidir.

Tablo içerisinde enlemesine ve boylamasına çizgiler kullanılmamalı, sadece üst ve altına düz çizgi çizilmelidir.

Makalelerde yer alan görseller ve nota örnekleri kısa açıklamalarıyla birlikte ortalananmış olarak Şekil/Tablo 1. ... şeklinde numaralandırılmalıdır. Tüm görseller, baskıda çözünürlük problemi olmaması için minimum 300 dpi çözünürlükte ve JPG formatında ayrıca gönderilmelidir. Metin içerisindeki yerleştirmeler, gerektiğinde sayfa düzenine göre değiştirilebilirler.

Tablo, grafik, şekil ve fotoğraflar altıdan çok olmamalı, ayrı bir sayfaya konmalı, yazıdaki yeri belirtilmelidir. Arabik rakamlar ve ondalıklarda nokta kullanılmamalıdır.

Makale Gönderme:

Makale gönderimleri dergi park sistemi üzerinden olup aşağıda verilmiştir;

Link: <https://dergipark.org.tr/tr/>

KÖR HAKEMLİK VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Kör hakemlik, bilimsel yayınların en yüksek kalite ile yayınlanması için uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntem, bilimsel çalışmaların nesnel (objektif) bir şekilde değerlendirilme sürecinin temelini oluşturmaktadır ve birçok bilimsel dergi tarafından tercih edilmektedir. Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi gönderilen tüm çalışmalar aşağıda belirtilen aşamalara göre körleme yoluyla değerlendirilmektedir.

Körleme Hakemlik Türü:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi, tüm çalışmaların değerlendirme sürecinde çift körleme yöntemini kullanmaktadır.

Çift körleme yönteminde çalışmaların yazar ve hakem kimlikleri gizlenmektedir.

İlk Değerlendirme Süreci:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi gönderilen çalışmalar ilk olarak editörler tarafından değerlendirilir. Bu aşamada, derginin amaç ve kapsamına uymayan, Türkçe ve İngilizce olarak dil ve anlatım kuralları açısından zayıf, bilimsel açıdan kritik hatalar içeren, özgün değeri olmayan ve yayın politikalarını karşılamayan çalışmalar reddedilir. Reddedilen çalışmaların yazarları, gönderim tarihinden itibaren en geç bir ay içinde bilgilendirilir. Uygun bulunan çalışmalar ise ön değerlendirme için çalışmanın ilgili olduğu alana yönelik bir alan editörüne gönderilir.

Ön Değerlendirme Süreci:

Ön değerlendirme sürecinde alan editörleri çalışmaların, giriş ve alan yazın, yöntem, bulgular, sonuç, değerlendirme ve tartışma bölümlerini dergi yayın politikaları ve kapsamı ile özgünlük açısından ayrıntılı bir şekilde inceler. Bu inceleme sonucunda uygun bulunmayan çalışmalar en geç dört hafta içerisinde alan editörü değerlendirme raporu ile iade edilir. Uygun bulunan çalışmalar ise hakemlendirme sürecine alınır.

Hakemlendirme Süreci:

Çalışmalar içeriğine ve hakemlerin uzmanlık alanlarına göre hakemlendirilir. Çalışmayı inceleyen alan editörü, Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi hakem havuzundan uzmanlık alanlarına göre en az iki hakem önerisinde bulunur veya çalışmanın alanına uygun yeni hakem önerir. Alan editöründen gelen hakem önerileri editörler tarafından değerlendirilir ve çalışmalar editörler tarafından hakemlere iletilir. Hakemler değerlendirdikleri çalışmalar hakkındaki hiçbir süreci ve belgeyi paylaşmayacakları hakkında garanti vermek zorundadır.

Hakem Raporları:

Hakem değerlendirmeleri genel olarak çalışmaların; özgünlük, kullanılan yöntem, etik kurallara uygunluk, bulguların ve sonuçların tutarlı bir şekilde sunumu ve literatür açısından incelenmesine dayanmaktadır. Bu inceleme aşağıdaki unsurlara göre yapılır:

Giriş ve literatür: değerlendirme raporu çalışmada ele alınan problemin sunumu ve amaçları, konunun önemi, konuyla ilgili literatür kapsamı, güncelliği ve çalışmanın özgünlüğü hakkında görüş içerir.

Yöntem: değerlendirme raporu, kullanılan yöntemin uygunluğu, araştırma grubunun seçimi ve özellikleri, geçerlik ve güvenilirlik ile ilgili bilgilerin yanı sıra veri toplama ve analiz süreci hakkında görüş içerir.

Bulgular: değerlendirme raporu, yöntem çerçevesinde elde edilen bulguların sunumu, analiz yöntemlerinin doğruluğu, araştırmanın amaçları ile erişilen bulguların tutarlılığı, ihtiyaç duyulan tablo, şekil ve görsellerin verilmesi, kullanılan testlerin kavramsal açıdan değerlendirilmesine yönelik görüşler içerir.

Değerlendirme ve tartışma: değerlendirme raporu, bulgulara dayalı olarak konunun tartışılması, araştırma sorusuna/larına ve hipoteze/lere uygunluk, genellenebilirlik ve uygulanabilirlik ile ilgili görüş içerir.

Sonuç ve öneriler: değerlendirme raporu literatüre katkı, gelecekte yapılabilecek çalışmalara ve alandaki uygulamalara yönelik öneriler hakkında görüş içerir.

Stil ve anlatım: değerlendirme raporu, çalışma başlığının içeriği kapsamı, Türkçe'nin kurallara uygun kullanımı, gönderme ve referansların Dergi yayın ilkeleri başlığı altındaki örneklerle doğrultusunda tam metnin diline uygun verilmesi ile ilgili görüş içerir.

Genel değerlendirme: değerlendirme raporu çalışmanın bir bütün olarak özgünlüğü, literatüre ve alandaki uygulamalara sağladığı katkı hakkında görüş içerir.

Değerlendirme sürecinde hakemlerin çalışmanın tipografik özelliklerine göre düzeltme yapmaları beklenmemektedir.

Hakem Değerlendirme Süreci:

Hakem değerlendirme süreci için hakemlere verilen süre 3 haftadır. Hakemlerden veya uzman yayın kurulu üyesinden gelen düzeltme önerilerinin yazarlar tarafından 3 hafta içerisinde tamamlanması zorunludur. Hakemler bir çalışmanın düzeltmelerini inceleyerek uygunluğuna karar verebilecekleri gibi gerekliyse birden çok defa düzeltme talep edebilir.

Değerlendirme Sonucu:

Hakemlerden gelen görüşler, alan editörü tarafından en geç iki (2) hafta içerisinde incelenir. Bu inceleme sonucunda alan editörü çalışmaya ilişkin nihai kararını editörlere iletir.

Yayın Kurulu Kararı:

Editörler, alan editörü ve hakem görüşlerine dayanarak çalışma ile ilgili yayın kurulu görüşlerini hazırlar. Hazırlanan görüşler editör tarafından alan editörü ve hakem önerileri ile birlikte en geç 1 hafta içerisinde yazar(lar)a iletilir. Bu süreçte olumsuz görüş verilen çalışmalar intihal denetimi talep edilmeksizin iade edilir. Olumlu görüş verilen çalışmalar için son karar, intihal denetim raporları sonuçlarına göre verilir.

Yayın Değerlendirme Süreci:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'ne gönderilen çalışmaların yayın değerlendirme sürecinin yaklaşık 3 ay içerisinde sonuçlandırılması öngörülmektedir. Ancak, hakem ya da editörlerin yazar(lar)dan düzeltme istedikleri tarih ile yazar(lar)ın düzeltmeleri tamamladıkları tarih arasındaki süre, bu 3 aylık süreye dahil edilmemektedir.

Değerlendirme Sonucuna İtiraz Etme:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nde değerlendirme sonucuna, yazar (lar)ın itiraz etme hakkı saklıdır. Yazar(lar), çalışmaları için yapılan değerlendirme sonucu görüş ve yorumlara ilişkin itiraz gerekçelerini bilimsel bir dille ve dayanaklarını referans göstererek "mehmet.cakici@neu.edu.tr" adresine e-postayla iletmelidir. Yapılan itirazlar editörler tarafından en geç bir ay içerisinde incelenerek (Çalışmanın hakemlerine yapılan itirazlar hakkında görüş talep edilebilir) yazar (lar)a olumlu veya olumsuz dönüş sağlanır. Yazar (lar)ın değerlendirme sonucuna itirazları olumlu bulunması durumunda, yayın kurulu çalışmanın konu alanına uygun yeni hakemlendirme yaparak değerlendirme sürecini yeniden başlatır.

Atıf ve Kaynakça Denetimi:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi yayın etiğine göre, makalelere atıfların doğru ve eksiksiz verilmesi zorunludur. Yazarlar tamamen orijinal eserler yazdıklarından ve yazarlar başkalarının eserlerini ve / veya sözlerini kullanmışlarsa, bunun uygun şekilde alıntılanmış ve alıntı yapıldığından emin olmalıdırlar. Bu denetim, önce değerlendirme sırasında hakemlerce, sonra benzerlik-intihal (iThenticate) programı sonucuna göre editörlerce yapılır. Tüm çalışmalar intihal raporu intihal.net üzerinden de kontrol edilmektedir.

Makalenin Erken Görünümü ve Yayımlanması:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nde sayfa düzenlemesi yapılan makaleler elektronik ortamda "Erken Görünüm" başlığı altında Dijital Nesne Kimlik Numarası (Digital Object Identifier, DOI) verilerek yayınlanır. Erken görünümdeki makaleler dergide yayımlanırken gerekli olduğunda küçük düzenlemeler yapılabilir. Erken görünümdeki makaleler sırası geldiğinde Editörler Kurulu'nun belirlediği cilt ve sayda, üzerindeki "ERKEN GÖRÜNÜM" filigranı kaldırılarak yayımlanır. Elektronik dergi yayımlandıktan sonra, aynı ay içerisinde aynı makalelerin yer aldığı Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nin basılı hali de yayınlanır.

Arşivleme:

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi'nde yayımlanan makalelere ilişkin veriler ve tam metinler .pdf olarak erişime kapalı bir şekilde saklanır ve arşivlenir.

Kalite Standartları Hakkında EASE Açıklaması

Avrupa Bilim Editörleri Birliği, tüm editörleri COVID-19 hakkındaki araştırma raporlarının gerekli standartları karşılamasını ve üzerinde anlaşılan yönergeler uymasını ve tüm sınırlılıkların açıkça belirtilmesini sağlamaya teşvik eder.

EASE üyeleri COVID-19 pandemisi ile ilgili birçok çalışmada kötü raporlama standartlarına dikkat çekmiştir. Enfekte hastaları tedavi etmek ve koronavirüsün yayılmasını sınırlamak için tıbbi ve halk sağlığı önlemlerinin başarılı olması, yüksek kaliteli kanıtlara bağlıdır. EASE, pandemi ile ilgili verilerin toplanmasına ve yayınlanmasına dahil olan herkesi etik yönergeler uymaya ve standart raporlama yönergelerine (bkz. www.equator-network.org), örneğin klinik araştırmalar için CONSORT'a ve

epidemiyolojik çalışmalar için STROBE'ye bağlı kalmaya davet etmektedir.

Demografik veriler tüm bireylerin yaş ve cinsiyetini içermeli ve cinsiyet ve toplumsal cinsiyet hakkındaki verilerin tam ve doğru bir şekilde raporlanmasını sağlamak için SAGER yönergelerini takip etmelidir. Mümkün olduğunda verilerin tam ve açık olarak paylaşılmasını teşvik ediyoruz.

Kriz zamanlarında, gerekli tüm verilerin elde edilmesinin her zaman mümkün olmayabileceğini ve zorunlu olarak raporlamanın kısıtlanabileceğini kabul ediyoruz. Yanlış yorumlardan kaçınmak ve aynı zamanda bilgilerin hızlı bir şekilde paylaşılmasını kolaylaştırmak için, editörleri yazarların araştırmalarına bir sınırlama bildirimi eklemeye teşvik ediyoruz. Bu, okuyucuları bilgilendirecek ve yayınlanan herhangi araştırmaların kullanılabilirliğini güçlendirecektir.

Buna ek olarak, her zaman yüksek dil standartlarını savunurken, önemli araştırmaların hızlı bir şekilde yayılmasını kolaylaştırmak amacıyla, yayınlanmış araştırmanın anlaşılabilir olmasını sağlamak ve yazarlar üzerinde katı dil gereklilikleri uygulamamak için, editöryal katılımı sınırlamanın gerekli olabileceğini kabul ediyoruz.

İlgili bildiriye <https://ease.org.uk/publications/ease-statements-resources/ease-statement-on-quality-standards/web> adresinden ulaşılabilir.

KIBRIS RUH SAĞLIĞI ENSTİTÜSÜ

- ✓ NAADAC (ALKOL VE MADDE BAĞIMLILIĞI TERAPİSTİ EĞİTİMİ)
- ✓ POZİTİF PSİKOTERAPİ -TEMEL VE MASTER EĞİTİMİ
 - ✓ PSİKODRAMA EĞİTİMİ
 - ✓ SPOR PSİKOLOJİSİ EĞİTİMİ
- ✓ TERAPİDE KLİNİK GÖRÜŞME TEKNİKLERİ EĞİTİMİ
 - ✓ ADLİ PSİKOLOJİ EĞİTİMİ
 - ✓ ÇOCUK DİKKAT TESTLERİ EĞİTİMİ
 - ✓ YAŞAM BECERİLERİ EĞİTİMİ
 - ✓ YÖNETİM BECERİLERİ EĞİTİMİ
 - ✓ BEDEN DİLİ EĞİTİMİ
- ✓ MOTİVASYONAL GÖRÜŞME TEKNİKLERİ EĞİTİMİ

Adres: Meriç Sokak, No: 22, Kumsal-Lefkoşa-KKTC

Tel: +90 533 889 19 21

Koordinatör: Kübra ÖZSAT (ozsatk@gmail.com) - Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ebru ÇAKICI (ebru.cakici@neu.edu.tr)

Websitesi: www.ruhsagligienstitusu.com

European Archives of Social Sciences

Avrupa Sosyal Bilimler Arşivleri Dergisi

E-ISSN:3061-9572